

Evaluering af 10. klasseloven

Baggrundsrapport

Juni 2003

Evaluering af 10. klasseloven
Baggrundsrapport

Indhold

Side

1. Resumé	1
2. Evalueringens baggrund og formål	11
2.1. Indledning	11
2.2. Evalueringens baggrund og formål	11
2.3. Evalueringens datakilder	13
2.4. Rapportens struktur og læsevejledning	14
3. Implementering og organisering i kommunerne	17
3.1. Kommunal organisering af 10. klasseåret	17
3.2. Målsætninger og handleplaner	19
3.2.1. Centrale målsætninger og handleplaner for 10. klasse	19
3.2.2. Skolernes målsætninger og handleplaner for 10. klasse	20
3.3. Organisering af vejledningen	20
3.3.1. Kommunale målsætninger	20
3.3.2. Centrale initiativer	21
3.3.3. Opfølgning på og koordinering af vejledning	22
3.3.4. Ressourcer allokeret til vejledning	23
3.4. Implementering af lovændringen fra 1999	24
4. Elever i 10. klasse	29
4.1. Søgning til 10. klasse	30
4.2. Målgruppen for 10. klasse	34
4.2.1. Lovgivningens definition af målgruppen	34
4.2.2. Målgruppeforståelse på skolerne	36
4.2.3. Lovændringernes indflydelse på målgruppen	39
4.3. Unge, der vælger 10. klasse	41
4.3.1. Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen – baggrundsfaktorer	41
4.3.2. Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen – karakteristika	43
4.3.3. Klyngeanalyse: 3 klynger af elever	46
4.3.4. Lærere og vejlederes vurderinger af, hvilke elever der er i 10. klasse ..	58
4.4. De unges alternativ til 10. klasse	59
4.5. Faktorer der influerer på valget af 10. klasse	61
4.5.1. Individuelle faktorer	61
4.5.2. Institutionelle faktorer	66
4.5.3. Samfundsmæssige faktorer	69

5. Tilrettelæggelse, indhold og pædagogisk praksis	71
5.1. Overordnet organisering af skoleåret.....	71
5.2. Tilrettelæggelse af skoleår og undervisning.....	73
5.2.1. Elevernes medindflydelse.....	73
5.2.2. Uddannelsesplaner som planlægningsredskab.....	75
5.3. Muligheder for at tilgodese individuelle behov	76
5.4. Udbud og valg af fag	79
5.4.1. Udbud af fag	79
5.4.2. Valg af fag	81
5.5. Fokus i undervisningen	82
5.6. Arbejds- og undervisningsformer	84
5.7. Prøver	87
5.7.1. Valg af prøveform	87
5.7.2. Prøvestrukturens hensigtsmæssighed	90
5.7.3. Initiativer til udvikling af prøveformen	91
6. Vejledning i 9. klasse	93
6.1. Opsamling om vejledningen i 9. klasse.....	93
6.1.1. Hvordan fungerer vejledningen?	95
6.1.2. Er vejledningen blevet styrket som følge af lovændringerne?.....	99
7. Vejledning i 10. klasse	105
7.1. Overordnet vurdering af vejledningen i 10. klasse	105
7.1.1. Hvordan fungerer vejledningen?	108
7.1.2. Er vejledningen blevet styrket som følge af lovændringerne?.....	114
7.2. Uddannelsesplan og uddannelsesbog	116
7.2.1. Generel vurdering af uddannelsesplanerne – resultat og effekt.....	117
7.2.2. Generel vurdering af uddannelsesbøgerne – resultat og effekt	123
7.2.3. Uddannelsesplanernes anvendelse på ungdomsuddannelserne.....	126
7.3. Obligatorisk selvvalgt opgave	128
7.3.1. Indhold og form	128
7.3.2. Resultater og effekt af OSO'en.....	130
7.4. Brobygning	134
7.4.1. Omfang og tilrettelæggelse	134
7.4.2. Samarbejde med ungdomsuddannelserne.....	137
7.4.3. Resultater og effekt af brobygning.....	139
7.5. Praktik	142
7.5.1. Omfang og tilrettelæggelse	142
7.5.2. Resultater og effekt af praktik.....	144

8. Elevernes udbytte af 10. klasse	147
8.1. Elevernes trivsel og tilfredshed	147
8.2. Fagligt udbytte.....	151
8.2.1. Kvalitativ beskrivelse af elevernes faglige udbytte på baggrund af spørgeskemaundersøgelser og kvalitative datakilder.....	151
8.2.2. Udvikling i prøvekarakterer	157
8.3. Personligt udbytte.....	159
8.3.1. Personlig modenhed.....	159
8.3.2. Personlige kompetencer	161
8.4. Valgkompetence og afklaring	164
8.4.1. Afklaring.....	164
8.4.2. Valgkompetencer.....	166
8.5. Betydning af miljøskift	168
9. Overgang til ungdomsuddannelse.....	169
9.1. Påbegyndelse af ungdomsuddannelse	169
9.1.1. Andel, der påbegynder en ungdomsuddannelse	169
9.1.2. Typer af ungdomsuddannelser de unge vælger	170
9.1.3. De unges forudsætninger for at påbegynde en ungdomsuddannelse	172
9.2. Frafald på ungdomsuddannelser.....	176
9.3. Gennemførelsestid for samlet uddannelse.....	177
Bilag 1: Evalueringens metode og datagrundlag	181

1. Resumé

I det følgende opsummeres de hovedresultater, som PLS RAMBØLL Management (herefter PLS RAMBØLL) præsenterer i denne baggrundsrapport fra evalueringen af lovændringerne vedrørende 10. klasse:

Implementering og organisering:

- **10. klasse er stadig overvejende organiseret på almindelige folkeskoler i de enkelte kommuner:** 54 procent af kommunerne svarer, at deres 10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler inden for kommunen. I 33 procent af kommunerne er 10. klasserne organiseret på ét eller flere enkelt-kommunale eller tvær-kommunale 10. klassecentre.

Tabel 1.1: Skolestrukturen for 10. klasse i kommunerne (N=231 kommuner)

	Procent
10. klasse er organiseret på ét eller flere enkelt-kommunale 10. klassecentre (placeret uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser)	25%
10. klasse er organiseret på ét eller flere tvær-kommunale 10. klassecentre (placeret uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser)	7%
10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler inden for kommunen	54%
10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler på tværs af kommuner	5%
10. klasse i kommunale ungdomsskoler	4%
Vi har ikke 10. klasse i kommunen	3%
Andet	20%
Total	118%

Anm.: Spm: Hvordan er skolestrukturen for 10. klasse i din kommune?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100. Andet dækker primært over, at over, at en del kommuner har præciseret, at 10. klasse er placeret på én folkeskole i kommunen.

- **10. klasse tages på mange forskellige skoletyper:** 10. klasse er ikke nogen entydig størrelse. Unge tager i dag 10. klasse på forskellige skoletyper i og uden for folkeskolens regi. Således er der hele 42 procent af de unge, som ønsker at tage 10. klasse på en efterskole i skoleåret 2003/2004, mens 10 procent ønsker at tage det på en fri grundskole (ifølge seneste FTU-tal).
- **Halvdelen af kommunerne angiver, at de har ændret organiseringen af 10. klasse som følge af lovændringen i 1999:** Særligt på to områder har kommunerne ændret organiseringen. Kommunerne har oprettet 10. klassecentre (19 procent) eller samlet 10. klasse på få almindelige folkeskoler (20 procent).

- **Under halvdelen af kommunerne har udarbejdet målsætninger og handleplaner for 10. klasse:** 40 procent af kommunerne har udarbejdet centrale målsætninger for kvalitet og indhold i 10. klasse. 19 procent af kommunerne har fra centralt hold udarbejdet overordnede handleplaner for 10. klasse. Målsætningerne og handleplanerne vedrører særligt vejledningen i 10. klasse, brugen af uddannelsesplaner og brobygningsforløb.
- **Over halvdelen af kommunerne har ikke ændret deres målsætninger for skolevejledningen som følge af implementeringen af lovændringen fra 1999:** Blandt de kommuner, der har ændret målsætninger for skolevejledningen er fokus spredt. 1/3 har fokus på, at det kun skal være unge, der falder inden for lovbestemmelsernes forståelse af målgruppen for 10. klasse. 1/3 af kommunerne har øget deres fokus på muligheder i 10. klasse og dermed også på at råde de unge til at gå i 10. klasse.
- **Flertallet af kommunerne vurderer, at deres 10. klasse lever op til hensigterne i lovgivningen:** 76 procent af kommunerne vurderer i meget høj grad eller i høj grad, at deres 10. klasse lever op til hensigterne i lovgivningen. Desuden vurderer 78 procent af kommunerne, at vejledningen i 8. og 9. klasse i kommunen lever op til hensigten i lovgivningen for 10. klasse, mens 87 procent af kommunerne vurderer, at vejledningen i 10. klasse i meget høj grad eller i høj grad lever op til hensigterne i lovgivningen.

Elever i 10. klasse:

- **Andelen af elever, der vælger 10. klasse er faldet siden 1994:**

Tabel 1.2: Antal af elever i 10. klasse i alt, andel af årgangen i 10. klasse og relativ fordeling på folkeskoler, frie grundskoler og efterskoler, 1990-2003/04

	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
10. kl. i alt	42.224	42.705	43.016	40.535	39.468	36.434	36.417	34.348	34.370	33.103	32.311	31.585
Andel af årgang	66%	69%	69%	67%	67%	66%	66%	65%	63%	60%	60%	57%
<i>Fordelt på pct.:</i>												
Folkeskoler	68%	64%	62%	60%	58%	56%	55%	53%	50%	51%	50%	48%
Frie grundskoler	9%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	12%	10%	10%	10%
Efterskoler	23%	28%	28%	30%	31%	34%	35%	37%	38%	39%	40%	42%

Kilde: UVM. Tallene frem til skoleåret 00/01 er faktiske tal. Tallene for skoleåret 02/03 og 03/04 er FTU-tal. UVM angiver, at "historisk set har eleverne dog i høj grad fulgt deres ønsker, hvorfor tallene for skoleåret 02/03 (og dermed også de nyeste tal fra 03/04, PLS RAMBØLL) giver et ret nøjagtigt billede af 10. klassesituationen i dag."

57 procent af de nuværende elever i 9. klasse har valgt at begynde i 10. klasse efter sommeren 2003. Andelen af elever, der vælger 10. klasse, var i 1994/95 69 procent. Tallet er således faldet med 12 procentpoint i perioden. Siden lovændringernes ikrafttrædelse pr. 1. august 2000 er andelen af elever, der vælger 10. klasse, faldet fra 63,9 procent til 57 procent – et fald på 6,9 procentpoint. Faldet i andelen af elever, der vælger at tage 10. klasse gælder imidlertid ikke efterskolerne. Således vælger en stigende andel elever at tage 10. klasse på en efterskole. I det kommende skoleår 2003/2004 har 42,1 procent af eleverne valgt at tage 10. klasse på en efterskole, i 1999 udgjorde den andel 37,7 procent af eleverne. Folkeskolens andel af 10. klasseeleverne er faldet fra 65,5 procent til 56,4 procent i perioden. Det samlede antal elever i 10. klasse er faldet med 8 procent fra 34.348 i 1999/00 til nu 31.585 i 2003/04.

- **Ønsket om at forbedre faglige færdigheder og at blive mere afklaret, og ønsket om et anderledes skoleår og miljøskift indgår som centrale individuelle faktorer, der influerer på elevernes valg af 10. klasse:** 54 procent af eleverne, der valgte at gå i 10. klasse vurderer, at lysten til at forbedre deres karakterer havde en meget stor eller stor betydning for deres valg. 22 procent af eleverne angiver, at det havde meget stor eller stor betydning for deres valg af 10. klasse, at de ikke vidste, hvad de ellers skulle vælge. På baggrund af både kvalitative og kvantitative kilder kan det desuden konkluderes, at en stor del af de unge har valgt 10. klasse, fordi de vil prøve et anderledes skoleår.
- **Forældre, venner og skolevejlederen er de personer, eleverne tillægger størst betydning for at de valgte 10. klasse:** Knap halvdelen af eleverne tillægger det stor betydning for deres valg af 10. klasse, at deres forældre syntes at de skulle gå i 10. klasse.
- **Evalueringen har identificeret tre klynger af elever – det vil sige hovedtyper af elever i 10. klasse:** Klynge 1 på ca. 30 procent af årgangen, der er bogligt svage, personligt umodne og ikke afklarede om, hvad de skal. Klynge 2 på 42 procent af årgangen, der er fagligt gode, personligt modne og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse, de gerne vil have (helt overvejende det almene gymnasium og i nogen grad HHX). De tager 10. klasse fordi de er usikre på deres faglige niveau, og de vil derfor gerne forberede sig til ungdomsuddannelsen gennem 10. klasse. Klynge 3, på 29 procent af årgangen, der er bogligt stærke, personligt modne og relativt afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de vil have. De vælger fortrinsvis 10. klasse, fordi de skal på efterskole. Klyngeanalysen er foretaget

på baggrund af spørgsmål i spørgeskemaet til eleverne om udsagn om, hvad der karakteriserede dem, da de startede i 10. klasse, og betydning af forskellige forhold for deres valg af at gå i 10. klasse.

- **Lærere, vejledere og skoleledere vurderer, at der er elever i 10. klasse, der falder uden for målgruppen:** 25 procent af skolelederne vurderer, at der er elever i 10. klasse, der falder uden for målgruppen. Lærere og vejledere vurderer samstemmende, at der er elever, der falder uden for målgruppen. Således vurderer lærere og vejledere gennemsnitligt, at 16 procent af eleverne i 10. klasse er fagligt stærke og personligt modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse, og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne vil påbegynde. Omvendt vurderer lærere og vejledere, at 84 procent af eleverne der går i 10. klasse falder inden for målgruppen ved at opfylde et eller flere af de tre målgruppekriterier: modenhed, afklaring og faglighed.

Tilrettelæggelse, indhold og pædagogisk praksis:

- **Over halvdelen af skolerne der tilbyder 10. klasse organiserer skoleåret ud fra temalinjer:** På 53 procent af skolerne udbydes der temalinjer. Dette organiseringsprincip findes især på 10. klassecentre og kun i mindre grad på de frie grundskoler.
- **Siden lovgivningen er trådt i kraft har den pædagogiske praksis ændret sig, således at undervisningen i højere grad tilrettelægges både tematisk og projektorienteret:** 65 procent af lærere og vejledere vurderer, at de i meget høj grad eller i høj grad tilrettelægger undervisningen tema-/emneorienteret, mens 31 procent af lærere og vejledere vurderer, at de i meget høj grad eller i høj grad tilrettelægger undervisningen projektorienteret.
- **Planlægningen af 10. klasse er ikke rettet mod den enkelte elevs behov og ønsker, men undervisningen i 10. klasse er:** Det betyder også, at uddannelsesplanerne mere anvendes i tilrettelæggelsen af undervisningen end i den egentlige overordnede planlægning.

- **Efter lovændringen i 1999, har undervisningen i 10. klasse i stigende grad fokus på faglige færdigheder:** 38 procent af lærere og vejledere vurderer, at undervisningen er blevet meget mere eller mere orienteret mod at styrke de unges faglige færdigheder. Det er særligt i folkeskolen og på efterskolerne, at denne udvikling har fundet sted.
- **Holddeling anvendes i et eller flere fag på ca. 2/3 af skolerne:** 65 procent af skolerne arbejder således med holddeling af undervisningen i et eller flere fag i visse periode. Det er primært på de frie grundskoler og 10. klassecentre, at der arbejdes med holddeling i alle fag.
- **En meget stor andel af eleverne vælger at gå til FS-10-prøven:** Uanset hvilken skole eleverne går i 10. klasse på, er der en meget stor andel af eleverne, der vælger at gå til FS-10-prøven i de fag, de har haft i 10. klasse. Det er særligt de fagligt svage elever, der vælger at gentage FS-10-prøven.

Vejledning i 9. klasse:

- **Der er overordnet set tilfredshed med vejledningen i 9. klasse:** Elever, lærere, vejledere og skoleledere er generelt af den opfattelse, at vejledningen i 9. klasse fungerer tilfredsstillende. Således giver 52 procent af eleverne udtryk for, at de er tilfredse eller meget tilfredse med vejledningen i 9. klasse. Blandt vejlederne vurderer 97 procent, at vejledningen fungerer godt eller meget godt, mens 78 procent af skolelederne vurderer, at vejledningen fungerer godt eller meget godt. Dog er der store forskelle fra skole til skole.
- **Eleverne er mindre positive i deres vurderinger af vejledningen og dens effekter end skoleledere, lærere og vejledere:** En del kan forklares ved at elevernes vejledningsbegreb er smallere end læreres og vejlederes, idet de primært forbinder vejledning med de egentlige samtaler og i mindre grad med de øvrige vejledningsaktiviteter. Men der er en gruppe på 23 procent der både var usikre på ungdomsuddannelse før de startede, og som ikke er blevet mere afklarede af vejledningen i 10. klasse.
- **Oplevelsen af vejledningen i 9. klasse går på tværs af klynger:** Der ses ingen forskel i hverken graden af utilfredshed eller tilfredshed på tværs af eleverne i klynge 1, 2 og 3.

- **Vejledningen er blevet styrket som følge af lovændringerne:** 82 procent af vejlederne og knap 70 procent af skolelederne vurderer, at vejledningen er blevet styrket meget eller noget de seneste tre år. Blandt de forhold, der har bidraget til at styrke vejledningen, fremhæver skoleledere og vejledere særligt mere tid til vejledning pr. elev, flere personlige samtaler pr. år, mere systematik i vejledningen og introduktionen af uddannelsesplanen.

Vejledning i 10. klasse:

- **Den overordnede vurdering af vejledningen i 10. klasse er overvejende positiv:** 92 procent af lærere og vejledere vurderer, at vejledningen i 10. klasse fungerer godt eller meget godt og 54 procent af eleverne mener, at de har fået en god vejledning i 10. klasse. Ca. hver femte elev vurderer, at vejledningen i 10. klasse ikke har gjort dem afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse.
- **Eleverne er markant mindre positive i deres vurderinger af vejledningen i 10. klasse end skoleledere, lærere og vejledere:** Som fremgår af ovenstående resultater, er eleverne mindre positive i deres vurdering af vejledningen sammenlignet med skoleledere, lærere og vejledere.
- **Elever, der er mindre tilfredse og som ikke får så meget ud af vejledningen, tilhører overordnet to grupper:** I den ene ende finder vi de, der allerede inden 10. klasse var afklarede med en overvægt af klynge 2 elever. Men i den anden ende finder vi en gruppe af uafklarede elever, der har været uafklarede gennem 10. klasse, og som stadigvæk ikke er sikre på deres valg efter 10. klasse. Fælles for dem er, at vejledningen ikke opleves som relevant, at de ikke har været så glade for 10. klasse, og at de ikke føler, at de har fået så meget ud af 10. klasse.
- **Vejledningen er blevet styrket som følge af lovændringerne:** Ifølge 76 procent af lærerne og vejlederne og 84 procent af skolelederne er vejledningen i 10. klasse blevet styrket noget eller meget inden for de seneste tre år. Lærere, vejledere og skoleledere vurderer, at det er de samme forhold, der er med til at styrke vejledningen i 10. klasse, som er med til at styrke vejledningen i 9. klasse. Således fremhæves især flere personlige samtaler pr. år, mere tid pr. vejledning pr. elev, mere systematik i vejledningen og introduktionen af uddannelsesplanen, som afgørende for at vejledningen er blevet styrket. Desuden fremhæves den obligatoriske selvvalgte opgave og brobygningsforløb som forhold, der har haft betydning for, at vejledningen i 10. klasse er blevet styrket.

- **Klynge 2 eleverne får mindre udbytte af vejledningen i 10. klasse:** Eleverne i klynge 2 er kendetegnet ved at være mere afklarede inden de starter i 10. klasse. De oplever i tråd hermed en mindre afklarings effekt af vejledningen end de to andre klynger. 27 procent af klynge 2 eleverne angiver, at det ikke passer, at vejledningen har haft en afklarende effekt, mod 18 procent af klynge 1 eleverne og 19 procent af klynge 3 eleverne. I den overordnede vurdering af, om vejledningen er god, er der dog ingen forskel klyngerne imellem.
- **Vurderingen af uddannelsesplanen og dens effekt er varieret:** 35 procent af eleverne vurderer, at uddannelsesplanen har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse, mens en lige så stor del af eleverne vurderer, at det ikke er tilfældet. Det er primært klynge 1 eleverne, der har udbytte af uddannelsesplanerne. Uddannelsesplanen vurderes relativt mest negativt af de fagligt stærke, dem der ikke er så glade for at gå i 10. klasse og af dem, som var skoletrætte efter 9. klasse. Lærere og vejlederes opfattelse af uddannelsesplanens effekt på elevernes afklaring er også delt, idet 35 procent af vejledere og lærere vurderer, at uddannelsesplanerne har en stor eller meget stor effekt for elevernes afklaring, mens 52 procent vurderer, at uddannelsesplanerne kun har nogen effekt eller mindre effekt. Lærere og vejledere har en mere positiv generel vurdering af uddannelsesplanerne som vejledningsredskab. Således vurderer 65 procent af lærere og vejledere, at uddannelsesplanerne fungerer godt eller meget godt som vejledningsredskab. Eleverne giver i den forbindelse også udtryk for, at uddannelsesplanen kan være et godt udgangspunkt i vejledningssamtalerne med vejlederen.
- **Efterskolerne tilskriver uddannelsesplanen mindre værdi i forhold til effekten for de unges afklaring end de øvrige skoleformer:** Dette kan forklares med, at vejledningen på efterskolerne i højere grad ses som en integreret del af hverdagen i samspillet mellem lærere/vejledere og den unge, og at de systematiske redskaber derfor tillægges mindre betydning.
- **Ungdomsuddannelserne anvender i mindre grad uddannelsesplanerne udarbejdet i 10. klasse til at tilrettelægge undervisningen:** Uddannelsesplanerne har erstattet den tidligere egnethedserklæring og skal således spille en central rolle i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse. Imidlertid er indtrykket fra casestudierne, at ungdomsuddannelserne generelt er utilfredse med uddannelsesplanerne. Blandt andet peger man fra ungdomsuddannelsernes side på, at uddannelsesplanerne ofte er mangelfulde eller savner relevante informationer

om elevernes svagheder. For at imødekomme denne utilfredshed forsøger man flere steder at lave et formaliseret samarbejde mellem grundskole og ungdomsuddannelserne for at afstemme indholdet af uddannelsesplanerne. Det er centralt for 'overleveringsforretningen' at sådanne samarbejder etableres, imidlertid er det ikke alle steder det er lykkedes tilfredsstillende endnu. De tekniske skoler adskiller sig fra de øvrige ungdomsuddannelser ved, at de i højere grad end de øvrige formår at anvende uddannelsesplanerne.

- **Vurderingen af uddannelsesbogen som vejledningsredskab er mindre positiv end vurderingen af uddannelsesplanen:** Således vurderer 48 procent af lærere og vejledere, at uddannelsesbøgerne fungerer godt eller meget godt som vejledningsredskab. Vurderingen af uddannelsesbøgerne varierer på tværs af skoletype, således at man er mest positiv i de almindelige folkeskoler, der tilbyder 10. klasse og på 10. klassemiljøer og -centre. Lærere og vejledere er desuden delt i deres vurdering af uddannelsesbøgernes effekt på elevernes afklaring. Således vurderer 25 procent af lærere og vejledere, at bøgerne har en stor eller meget stor effekt, mens 39 procent vurderer, at bøgerne kun har en mindre eller slet ingen effekt for elevernes afklaring.
- **Elevernes vurdering af effekten af den obligatoriske selvvalgte opgave på deres afklaring i 10. klasse er delt:** 35 procent af eleverne vurderer, at OSO'en i meget høj grad eller i høj grad har hjulpet dem i deres afklaring, mens 37 procent vurderer, at det i mindre grad eller slet ikke er tilfældet. Det er særligt de fagligt svage elever, der vurderer, at OSO'en bidrager til deres afklaring.
- **Der er stor forskel på, hvorvidt skolerne tilbyder brobygning:** Totalt set tilbyder 55 procent af skolerne brobygning, men der er stor variation på tværs af skoletyper. Således tilbyder stort set alle almindelige folkeskoler med 10. klasse, 10. klassemiljøer og 10. klassecentre brobygning. Derimod er det blot 23 procent af de frie grundskoler og 2 procent af efterskolerne, der tilbyder brobygning.
- **Vurderingen af brobygningsforløbenes effekt for elevernes valgkompetence og afklaring vurderes generelt positivt:** 52 procent af eleverne vurderer, at brobygningen i meget høj grad eller i høj grad har bidraget til deres afklaring i 10. klasse. Flertallet af lærere og vejledere vurderer samstemmende, at brobygningsforløbene i meget høj grad eller i høj grad bidrager til at fremme elevernes valgkompetence og deres afklaring i 10. klasse.

Elevernes udbytte af 10. klasse:

- **Eleverne er glade for at gå i 10. klasse:** 2/3 af eleverne giver udtryk for, at de i meget høj grad eller i høj grad kan lide at gå i 10. klasse. Eleverne fremhæver særligt de sociale og faglige aspekter ved 10. klasse, og mange opnår tillige en afklaring af, hvad de skal. Deres tilfredshed understreges af, at 78 procent af eleverne tilkendegiver, at de ikke ville have undværet at gå i 10. klasse, hvis de kunne vælge om. En gruppe får dog ikke et fagligt udbytte af 10. klasse, og de angiver generelt, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om.
- **Eleverne får et fagligt udbytte af at gå i 10. klasse:** Hovedparten af eleverne vurderer, at de har fået et fagligt udbytte af 10. klasse. Det relativt største faglige udbytte får den gruppe af elever, der startede i 10. klasse med gode faglige forudsætninger. Især efterskoleelever og klynge 3 elever opnår et stort fagligt udbytte. En relativt stor gruppe på 27 procent af klynge 2 eleverne angiver dog, at de ikke har fået faglige udfordringer i 10. klasse. Klynge 3 eleverne er de, der gennemsnitligt har de højeste karakterer efterfulgt af klynge 2 eleverne. Klynge 1 eleverne har de laveste karakterer.

Overgang til ungdomsuddannelse:

- **Mangel på nye data om afbrud og gennemstrømningshastighed:** Da evalueringen gennemføres relativt tæt på lovændringernes ikrafttræden foreligger der ikke på nuværende tidspunkt registerdata, der kan belyse lovændringernes effekt på de unges videre færd i uddannelsessystemet.
- **10. klasse medvirker til at forberede eleverne på at starte på en ungdomsuddannelse:** Hovedparten af eleverne i 10. klasse vurderer, at de har fået mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse. Den største del af eleverne vurderer ligeledes, at deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er større.
- **Aftagere på ungdomsuddannelserne kan ikke vurdere, om elever fra 10. klasse har fået styrket deres forudsætninger for at påbegynde en ungdomsuddannelse:** Fokusgruppeinterviewene med repræsentanter for ungdomsuddannelserne har vist, at aftagere på ungdomsuddannelserne ikke er i stand til at vurdere, om elever, der tager 10. klasse har fået styrket deres faglige forudsætninger sammenlignet med situationen før lovændringerne.

- **Elever med 10. klasse som adgangsgrundlag har en større risiko end 9. klasseelever for at afbryde den ungdomsuddannelse, som de påbegynder:**

På området for de gymnasiale uddannelser er der lavet to undersøgelser, der belyser afbrud og frafald. Den første er lavet af Undervisningsministeriet og dækker perioden 1996-1998. Den viser, at afbruddet blandt elever med 10. klasse som adgangsgrundlag generelt er større, end det er for elever med 9. klasse som baggrund. Den anden undersøgelse, der dækker skoleåret 2001/2 og er gennemført af DEL¹, fremkommer med identiske resultater. Resultaterne skal dog tolkes med stor varsomhed i forhold til at vurdere de fulde effekter af lovændringerne – de fulde effekter af, hvorvidt lovændringerne bidrager til at udligne forskelle i afbrud mellem elever, der har 9. klasse og 10. klasse som adgangsgrundlag, kan først afgøres om nogle år.

---

¹ Danmarks Erhvervspædagogisk Læreruddannelse

2. Evaluerings baggrund og formål

2.1. Indledning

I denne evalueringsrapport præsenterer PLS RAMBØLL Management (herefter PLS RAMBØLL) resultater af en evaluering af 10. klasseloven, som blev vedtaget i 1999 med ikrafttræden 1. august 2000².

Evaluerings resultater og konklusioner præsenteres i 2 rapporter. I denne *baggrundsrapport* præsenteres de analyser, som udgør evalueringens datagrundlag. Evalueringens overordnede analyser og konklusioner præsenteres i en særskilt rapport: *Hovedresultater*.

2.2. Evaluerings baggrund og formål

Baggrunden for denne evaluering skal findes i lovændringen om folkeskolens 10. klasse fra 1999. Det fremgår af bemærkningerne til loven, at regeringen efter 2 år vil vurdere virkningen af den nye 10. klasse.

Ændringen af lovgivning for 10. klasse for 1999

Den ændrede lovgivning medførte i overskriftsform følgende ændringer:

- Dansk, matematik og engelsk blev gjort obligatorisk 14 timer ugentligt
- En obligatorisk selvvalgt opgave blev indført i stedet for projektopgaven
- Undervisningen i 10. klasse skal bygge på den enkelte elevs uddannelsesplan
- Prøveforløbene blev justeret
- Der blev etableret mulighed for særligt tilrettelagte forløb for unge med særlige behov.

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget er det hensigten med lovændringerne, at 10. klassetrin er et tilbud til unge, som efter opfyldelsen af de 9 års undervisningspligt endnu ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse. Det fremgår videre af bemærkningerne, at der skal lægges stor vægt på at indrette det faglige indhold i undervisningen i 10. klasse på en sådan måde, at de unge mødes på deres eget niveau, og at hver enkelt bringes længst muligt i udviklingen af sine muligheder. Det betyder, at den enkelte elev skal stilles over for relevante krav og gives den fornødne støtte. 10.

---

² Lov nr. 406 af 2. juni 1999 om ændring af lov om folkeskolen m.fl. love (10. klasse).

klasse skal desuden ses som et supplement i overgangen mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne og skal målrettes mod disse.

For en mere udførlig beskrivelse af formålet med lovændringerne henvises til hovedrapporten.

Evalueringens formål

Ifølge udbudsmaterialet skal evalueringen overordnet besvare følgende hovedspørgsmål:

1. Vejledning mv. i forbindelse med valg/fravalg af 10. klasse: Hvorledes er de nye bestemmelser vedrørende vejledning, uddannelsesbog mv. implementeret? Hvordan fungerer de? I hvilken udstrækning har de opfyldt de intentioner, der lå bag ændringerne?
2. Indholdet i 10. klasse samt overgangen til ungdomsuddannelse: Hvorledes er de nye bestemmelser vedrørende 10. klasse implementeret? Hvorledes fungerer de? I hvilken udstrækning har de opfyldt de intentioner, der lå bag ændringerne?
3. Særligt vigtigt er det, at evalueringen identificerer forklaringer på, hvorfor eller hvorfor ikke regelændringerne har haft den ønskede effekt.

Som det fremgår af ovenstående hovedspørgsmål, så fokuserer evalueringen på 10. klasse og ikke det 10. skoleår. Denne sondring er vigtig, idet nogle elever, især på efterskolerne, tager et 10. skoleår uden at det tæller som et 10. klasseforløb. Det betyder, at den gruppe af efterskoleelever, som indgår i denne undersøgelse, ikke er fuldstændig repræsentativ for den samlede bestand af efterskoleelever. Endvidere bør man være opmærksom på, at der i folkeskoleregi ligeledes tilbydes nogle forløb for elever med særlige behov, som heller ikke tæller som et 10. klasseforløb. Denne relativt lille gruppe indgår heller ikke i denne evaluering.

For en mere udførlig beskrivelse af formålet med evalueringen og de anvendte evalueringskriterier henvises til rapporten: *Hovedresultater*.

2.3. Evalueringens datakilder

Evalueringen er baseret på en række forskellige både kvantitative og kvalitative datakilder. De kvantitative datakilder består af følgende undersøgelser:

- **Spørgeskemaundersøgelse blandt kommuner:** Forvaltningsrepræsentanter for 231 kommuner, svarende til 85 procent af samtlige kommuner, har besvaret spørgeskemaet.
- **Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere:** Skoleledere på 160 skoler modtog et spørgeskema. Af disse har 130 skoleledere, svarende til 81 procent, besvaret spørgeskemaet.
- **Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere/vejledere i 10. klasse:** 1.357 lærere og vejledere i 10. klasse modtog et spørgeskema. Af disse har 733 personer, svarende til 54 procent, besvaret spørgeskemaet.
- **Spørgeskemaundersøgelse blandt 10. klasseelever:** 8672 elever i 10. klasse modtog et spørgeskema. Af disse har 5.445 elever, svarende til 63 procent, besvaret spørgeskemaet.
- **Primær statistisk data**

De kvalitative datakilder er struktureret omkring 10 casestudier på skoler repræsenterende forskellige skoleformer og indeholder følgende elementer:

- Personlige dybdeinterview med seks 10. klasse elever
- Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere i 10. klasse
- Fokusgruppeinterview med forældre, herunder medlemmer af skolebestyrelserne
- Fokusgruppeinterview med elever i 9. klasse
- Fokusgruppeinterview med elever på ungdomsuddannelser
- Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere på ungdomsuddannelser
- Gruppeinterview med kommunalt administrativt personale
- Kollegial refleksion
- Pædagogisk panel

En mere udførlig beskrivelse af evalueringens metode og datagrundlag findes i bilag 1.

2.4. Rapportens struktur og læsevejledning

Rapportens struktur

Denne baggrundsrapport er organiseret i 9 kapitler.

Kapitel 1 giver et resumé af evalueringens resultater.

Kapitel 2 præsenterer evalueringens baggrund og formål. Endvidere gives en kort præsentation af evalueringens datakilder. En mere udførlig præsentation af evalueringens metode og datakilder findes i bilag 1.

I *kapitel 3* præsenteres en analyse af kommunernes og skolernes overordnede implementering af lovændringerne og den måde, som 10. klasse er organiseret på.

Kapitel 4 tegner et billede af de elever, der går i 10. klasse. Analysen giver svar på spørgsmål som: Hvad karakteriserer eleverne i 10. klasse? Passer den aktuelle målgruppe med den målgruppeforståelse, som fremgår af lovgivningen. Endvidere belyser kapitel 4 de faktorer, som influerer på de unges valg af 10. klasse og deres alternativer til 10. klasse.

Tilrettelæggelse, indhold og pædagogisk praksis gøres til genstand for analyse i *kapitel 5*. Kapitlet beskriver hvorledes 10. klasse organiseres på forskellige typer af skoler, som udbyder dette skoleår. Endvidere indeholder kapitel 5 en analyse af elevernes medindflydelse på organisering og tilrettelæggelse af undervisningen. Den pædagogiske praksis i form af arbejds- og undervisningsformer udgør ligeledes et centralt tema i dette kapitel. Endelig indeholder afsnittet en analyse af de anvendte prøveformer.

I kapitel 6 belyses vejledningen i 9. klasse, og de redskaber, der anvendes. Vi belyser blandt andet elevernes tilfredshed med vejledningen og redskaberne, og lærere og vejlederes vurderinger af vejledningen. I fokus er vejledningen i 9. klasse, da den er medvirkende til at bestemme elevernes valg af ungdomsuddannelse eller 10. klasse efter 9. klasse.

Kapitel 7 sætter fokus på vejledningen i 10. klasse, og de redskaber, der anvendes. Også i dette kapitel belyses elevernes tilfredshed med vejledningen og de anvendte redskaber, ligesom lærere og vejlederes vurderinger analyseres. I fokus er i hvilken grad vejledningen i 10. klasse medvirker til at afklare eleverne om valg af ungdomsuddannelse.

Elevernes udbytte af 10. klasse er temaet for analysen i *kapitel 8*. Analysen belyser elevernes trivsel såvel som deres faglige og personlige udbytte.

Kapitel 9 indeholder en analyse af lovændringernes indflydelse på de unges uddannelsesadfærd. Analysen beskæftiger sig med de unges søgningsmønstre i forhold til 10. klasse og ungdomsuddannelserne.

Læsevejledning

Ved læsning og tolkning af undersøgelsens resultater bør læseren være opmærksom på følgende forhold:

- Undersøgelsen blandt elever i 10. klasse omfatter elever der går i 10. klasse på forskellige skoleformer. Det drejer sig om:
  1. almindelige folkeskoler
  2. 10. klassemiljøer: Et 10. klassemiljø er betegnelsen for 10. klasser, hvor man har samlet elever fra andre skoler på en eller flere skoler, placeret som en del af en folkeskole
  3. 10. klassecentre: Et 10. klassecenter er en enhed, som er selvstændig i forhold til folkeskolens øvrige klasser.
  4. Frie grundskoler
  5. Efterskoler.
- Undersøgelsen blandt elever i 10. klasse omfatter elever, der tager et 10. klasseforløb, dvs. et forløb som gennemføres under lovgivningens bestemmelser. Det betyder, at undersøgelsen ikke inkluderer elever, som tager et 10. skoleår på en efterskole uden at få det anerkendt som et 10. klasseforløb. Det drejer typisk om elever med særlige behov. Det betyder, at gruppen af efterskoleelever i denne undersøgelsen fagligt og personligt er mere stærke end den samlede gruppe af efterskoleelever.
- Skoletype og elevtype (klynger) udgør omdrejningspunktet for analyserne. På de områder, hvor der er identificeret substantielle og signifikante forskelle på tværs af skoletyper og klynger er dette vist og kommenteret.
- De statistiske resultater er alle blevet signifikanstestet. Alle de resultater som kommenteres i rapporten er signifikante inden for et 95 procents konfidensinterval.

3. Implementering og organisering i kommunerne

Dette kapitel omhandler den overordnede implementering af lovændringerne fra 1999 vedrørende 10. klasse og den måde, som 10. klasse er struktureret på i kommunerne. Kapitlet belyser strukturen for 10. klasse, målsætninger og handleplaner for 10. klasse. Endvidere analyseres de overordnede kommunale principper for indretning af skolevejledningen i 8., 9. og 10. klasse. Endelig belyses kommunernes vurdering af implementering af lovgivningen. Analysen i kapitlet bygger primært på to spørgeskemaundersøgelser gennemført i kommunalforvaltninger blandt ledere med ansvar for 10. klasse, det vil primært sige skolechefer og blandt skoleledere.

Resultaterne viser, at 10. klasse stadig overvejende er organiseret på almindelige folkeskoler i de enkelte kommuner, men at der er sket en koncentration af 10. klasserne som følge af lovændringerne i 1999. Således har 19 procent af kommunerne oprettet 10. klassecentre, mens 20 procent har samlet 10. klasse på få almindelige folkeskoler.

Over halvdelen af kommunerne har ikke ændret deres målsætninger for skolevejledningen som følge af implementeringen af lovændringen fra 1999. Blandt de kommuner, der har ændret målsætninger for skolevejledningen har 1/3 fokus på, at det kun skal være unge, der falder inden for lovbemærkningernes forståelse af målgruppen for 10. klasse. En anden 1/3 af kommunerne har øget deres fokus på muligheder i 10. klasse og dermed også på at råde de unge til at gå i 10. klasse.

Endelig viser resultaterne, at flertallet af kommunerne vurderer, at såvel deres 10. klasse som vejledningen i 8. og 9. klasse lever op til hensigterne i lovgivningen.

3.1. Kommunal organisering af 10. klasseåret

10. klasse er overvejende organiseret på almindelige folkeskoler i de enkelte kommuner (54 procent), jf. nedenstående tabel:

Tabel 3.1: Skolestrukturen for 10. klasse i kommunerne (N=231 kommuner)

	Procent
10. klasse er organiseret på ét eller flere enkelt-kommunale 10. klassecentre (placeret uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser)	25%
10. klasse er organiseret på ét eller flere tvær-kommunale 10. klassecentre (placeret uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser)	7%
10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler inden for kommunen	54%
10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler på tværs af kommuner	5%
10. klasse i kommunale ungdomsskoler	4%
Vi har ikke 10. klasse i kommunen	3%
Andet	20%
Total	118%

Anm.: Spm: Hvordan er skolestrukturen for 10. klasse i din kommune?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100. Andet dækker primært over, at en del kommuner har præciseret, at 10. klasse er placeret på én folkeskole i kommunen.

I 33 procent af kommunerne er 10. klasse organiseret på et eller flere enkeltkommunale eller tværkommunale 10. klassecentre, uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser. Dertil kommer, at den helt overvejende del af de 20 procent af kommunerne, der angiver en anden organisering, i deres kommentarer beskriver, hvad vi vælger at kalde 10. klassemiljøer. Det vil sige, at 10. klasse er samlet på én eller flere af kommunens folkeskoler.

Lige over halvdelen af kommunerne (52 procent) har ændret deres organisering som følge af lovændringen, jf. nedenstående tabel.

Der er en sammenhæng mellem skolestruktur og kommunestørrelse. Således angiver hele 51 procent af bykommunerne i hovedstadsområdet, at 10. klasse er organiseret på ét eller flere enkeltkommunale eller tværkommunale 10. klassecentre, uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser. For landkommuner og udkantskommuner er dette tal hhv. 8 procent og 4 procent.

Tabel 3.2: Har kommunen ændret organiseringen af 10. klasse som følge af den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999? (N=224 kommuner)

	Procent
Nej	43%
Ja, vi har oprettet 10. klassecentre placeret uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser	19%
Ja, vi har samlet 10. klasse på få almindelige folkeskoler	20%
Ja, vi tilbyder nu 10. klasse i ungdomsskole	4%
Ja, vi har indgået samarbejde med andre kommuner om 10. klasse	9%
Andet	17%

Anm.: Spm: Har kommunen ændret organiseringen af 10. klasse som følge af den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100.

Kommentarerne fra de kommuner, der har svaret "andet" og interview med forvaltnin-
gerne i forbindelse med casestudierne fremhæver, at flere kommuner allerede før
lovændringen i 1999 havde gennemført ændringer for så vidt angår 10. klassecentre
og 10. klassemiljøer. Lovændringen skal således ikke i alle tilfælde ses som direkte
initiator, men snarere som understøttende for denne udvikling via den ånd og de sig-
naler, lovændringen har haft.

Det er endvidere interessant at bemærke, at det især er kommuner, der har oplevet
en stigende søgning til 10. klasse, som har oprettet 10. klassecentre efter lovændrin-
gen. Kommuner med 10. klassecentre har samlet set ikke oplevet en stigning i antallet
af elever, der søger 10. klasse.

3.2. Målsætninger og handleplaner

3.2.1. Centrale målsætninger og handleplaner for 10. klasse

40 procent af kommunerne har udarbejdet centrale målsætninger for kvalitet og ind-
hold i 10. klasse. Målsætningerne indeholder for de fleste kommuner vejledningen i
10. klasse, brugen af uddannelsesplaner og brobygningsforløb. 10 procent af kom-
munerne har centrale målsætninger for andelen af en ungdomsårgang, der vælger 10.
klasse.

Særligt på fire områder har lovændringen fra 1999 "i meget høj grad" eller "i høj grad"
ført til ændringer i kommunernes målsætninger for 10. klasse:

- Brobygningsforløb (53 procent)
- Vejledningen i 10. klasse (50 procent)

- Udbud af fag (47 procent)
- Timefordeling (46 procent).

19 procent af kommunerne har fra centralt hold udarbejdet overordnede handleplaner for 10. klasse. Som det gælder for målsætningerne, omhandler handleplanerne i de fleste kommuner vejledning i 10. klasse, brug af uddannelsesplaner og brobygningsforløb.

3.2.2. Skolernes målsætninger og handleplaner for 10. klasse

72 procent af skolerne har formuleret mål og visioner for 10. klasse. Det er især 10. klassecentrene, der arbejder med mål og visioner. Således angiver 95 procent af disse, at de har formuleret mål og visioner.

På skoler, hvor der er formuleret mål og visioner har vi bedt skolelederne om at uddybe, hvilke mål og visioner de har formuleret. Analysen viser, at skolerne i høj grad fremdrager de intentioner med 10. klasse som ligeledes er formuleret i bemærkningerne til 10. klasseloven. De forhold, som de fleste skoleledere fremhæver, er følgende:

- Faglig dygtiggørelse og udvikling
- Personlig udvikling og modning
- Styrke de unges demokratiske kompetencer, herunder ansvarlighed over et større fællesskab og øget viden om det omkringliggende samfund.
- Øge andelen af unge der påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse
- Skabe et skoleår baseret på engagement, tillid og gensidig respekt.

3.3. Organisering af vejledningen

3.3.1. Kommunale målsætninger

Kommunerne er blevet spurgt om, på hvilke måder de har ændret målsætninger for skolevejledningen som følge af implementeringen af lovændringen fra 1999. Som det fremgår af Tabel 3.3 nedenfor, har 54 procent af kommunerne ikke ændret deres målsætninger som følge af lovændringen.

Tabel 3.3: På hvilke måder har kommunen ændret målsætninger for skolevejledning som følge af kommunens implementering af den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999? (N=224 kommuner)

	Procent
Kommunen har ikke ændret målsætninger for skolevejledningen som følge af den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999	54%
Der er kommet øget fokus på muligheder og kvalitet i 10. klassetilbuddet og dermed også på at råde de unge til at gå i 10. klasse	34%
Der er kommet mere fokus på, at det kun er de unge, der ikke er fagligt parate, der skal i 10. klasse	34%
Der er kommet mere fokus på, at det kun er de unge, der ikke er personligt modne, der skal i 10. klasse	36%
Der er kommet mere fokus på, at det kun er de uafklarede unge, der skal i 10. klasse	36%
Andet	7%

Anm.: Spm: På hvilke måder har kommunen ændret målsætninger for skolevejledningen som følge af kommunens implementering af den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100.

Tendenserne for de kommuner, der har ændret målsætninger for vejledningen er spredte. Ca. 1/3 har øget deres fokus på muligheder i 10. klasse og dermed også på at råde de unge til at gå i 10. klasse. Samtidig har ca. 1/3 af kommunerne sat mere fokus på, at det kun skal være unge, der falder inden for lovbemærkningernes forståelse af målgruppen, der skal i 10. klasse, det vil sige unge, der ikke er fagligt parate (34 procent), ikke er personligt modne (36 procent) eller ikke er afklarede om valg af uddannelse (36 procent).

3.3.2. Centrale initiativer

Som nævnt under organiseringen af 10. klasse havde flere kommuner allerede inden lovændringen i 1999 taget en række af de initiativer i brug, som lovændringen lægger op til. Undersøgelsen viser i tråd med dette, at 77 procent af kommunerne i høj eller i nogen grad brugte handleplaner og uddannelsesplaner før lovændringen.

24 procent af kommunerne har ikke taget konkrete initiativer i brug for at understøtte brugen af uddannelsesplaner og -bøger. De øvrige kommuner har primært benyttet sig af særlig introduktion og/eller kursus for skolevejlederne (68 procent).

Tabel 3.4: Konkrete initiativer, kommunerne har taget for at understøtte brugen af uddannelsesplaner og -bøger (N=223 kommuner)

	Procent
Vi har ikke taget konkrete initiativer	24%
Skolevejledere har fået særlig introduktion/kursus	68%
Klasselærerne har fået tilbud om introduktion/kursus	43%
Andet	15%

Anm.: Spm: Hvilke konkrete initiativer for at understøtte brugen af uddannelsesplaner og uddannelsesbøger har man taget i kommunen?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100.

Kommunerne er delte i deres vurderinger af, hvorvidt brugen af uddannelsesplaner og -bøger har forbedret vejledningen i tråd med hensigterne i lovændringen. Halvdelen af kommunerne vurderer, at uddannelsesplaner og -bøger i meget høj grad eller i høj grad har forbedret vejledningen, mens 1/3 mener, dette er tilfældet i nogen grad. 9 procent vurderer brugen negativt, idet de mener, at uddannelsesplaner og -bøger kun i mindre grad eller slet ikke har forbedret vejledningen.

Tabel 3.5: Kommunernes vurdering af i hvilken grad brugen af uddannelsesplaner og -bøger har forbedret vejledningen i kommunerne i forhold til hensigterne med lovændringen fra 1999 (N=222 kommuner)

	Procent
I meget høj grad	11%
I høj grad	40%
I nogen grad	34%
I mindre grad	8%
Slet ikke	1%
Ved ikke	8%
Total	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, at brugen af uddannelsesplaner og uddannelsesbøger har forbedret vejledningen i kommunen i forhold til hensigterne med lovændringerne fra 1999?

3.3.3. Opfølgning på og koordinering af vejledning

En af intentionerne bag lovændringerne i 1999 var, at 10. klasseåret i højere grad skulle tilpasses den enkelte elevs behov og ønsker. Et af instrumenterne til at sikre dette var de unges uddannelsesplaner. Ansvar for at dette sker er primært overladt til de enkelte skoler. I 40 procent af kommunerne sker der dog en koordinering af dette gennem skolekonsulenten. I 5 procent af kommunerne sker der en central opsamling på forvaltningsniveau.

Tabel 3.6: Hvordan sikrer man i kommunen, at 10. klasseforløbet tilrettelægges i overensstemmelse med de unges uddannelsesplaner? (N=222)

	Procent
Central opsamling på forvaltningsniveau	5%
Skolekonsulenten koordinerer mellem skolerne	40%
Den enkelte skole koordinerer selv	64%
Andet	18%
Total	131%

Anm.: Spm: Hvordan sikrer man i kommunen, at 10. klasseforløbet tilrettelægges i overensstemmelse med de unges uddannelsesplaner?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100.

82 procent af kommunerne koordinerer skolevejledningen gennem skolekonsulenten, der holder møder med skolevejledere og skolerne. 5 procent af kommunerne koordinerer vejledningen gennem skolernes virksomhedsplaner. 5 procent af kommunerne koordinerer ikke vejledningen mellem skolerne.

Tabel 3.7: Hvordan koordinerer kommunerne skolevejledningen mellem skolerne? (N=222 kommuner)

	Procent
Vi koordinerer ikke vejledningen mellem skolerne	5%
Skolekonsulenten holder møder med skolevejledere og koordinerer mellem skolerne	82%
Vejledningen koordineres gennem skolernes virksomhedsplaner	5%
Andet	16%
Total	108%

Anm.: Spm: Hvordan koordinerer man i kommunen skolevejledningen mellem skolerne?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100.

3.3.4. Ressourcer allokeret til vejledning

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen spurgt de kommunale skolechefer, om timetallet til skolevejledning pr. elev er ændret som følge af den ændrede lovgivning for 10. klasse. 48 procent af kommunerne svarer, at de nu har flere vejledningstimer pr. elev som følge af lovændringen. Det skal dog bemærkes, at der nogenlunde samtidig med lovændringerne også kom ny arbejdstidsaftale for skolevejledere, der tildelte nogle vejledere flere vejledningstimer. De kommunale skolechefer er måske ikke i stand til at skelne effekten af henholdsvis lovgivningsændringerne og arbejdstidsaftalen på kommunens opnormering af vejledningstimer pr. elev.

3.4. Implementering af lovændringen fra 1999

Kommunerne er blevet bedt om en samlet vurdering af, hvorvidt kommunens 10. klasse lever op til hensigterne i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999. Ifølge kommunernes vurdering lever 76 procent af kommunernes 10. klasse i meget høj grad eller i høj grad op til hensigterne i lovgivningen.

Tabel 3.8: Kommunernes vurdering af i hvilken grad deres 10. klasse lever op til hensigterne i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999 (N=220 kommuner)

	Procent
I meget høj grad	29%
I høj grad	47%
I nogen grad	20%
I mindre grad	1%
Slet ikke	1%
Ved ikke	3%
Total	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, samlet set, at kommunens 10. klasse lever op til hensigterne i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999?

Ifølge kommunerne lever 20 procent af dem kun i nogen grad op til hensigterne, og 2 procent lever kun i mindre grad eller slet ikke op til hensigterne.

Efterfølgende har vi bedt kommunerne vurdere i hvilken grad, de har implementeret en række delelementer fra lovgivningen for 10. klasse fra 1999. Som det fremgår af nedenstående tabel, er langt de fleste elementer blevet implementeret. Den højeste grad af implementering er sket inden for timestfordelingen af de obligatoriske fag, dansk, engelsk og matematik og den obligatoriske selvvalgte opgave.

Tabel 3.9: Implementering af forskellige elementer af lovgivningen (N=220 kommuner)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
Brug af uddannelsesplaner	46%	47%	4%	0%	0%	3%	100%
Brug af uddannelsesbøger	41%	44%	6%	1%	1%	7%	100%
Timefordelingen af 14 obligato- riske timer i dansk, matematik og engelsk	59%	35%	3%	1%	0%	3%	100%
Obligatorisk selvvalgt opgave	59%	35%	3%	0%	0%	4%	100%
Tilbudsfag - dansk, engelsk og matematik	41%	39%	8%	3%	2%	7%	100%
Øvrige tilbudsfag	28%	44%	16%	4%	1%	7%	100%
Valgfag	25%	43%	19%	5%	1%	7%	100%
Prøver	43%	46%	6%	1%	0%	5%	100%
Brobygningsforløb	48%	39%	7%	4%	1%	2%	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, at følgende elementer fra den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999 på nuværende tidspunkt er implementeret i kommunen?

De elementer i loven, hvor mere end 10 procent af kommunerne har svaret, at de kun i nogen grad, i mindre grad eller slet ikke er implementeret i kommunerne, fremgår af nedenstående tabel, hvor også de mest fremtrædende årsagsforklaringer fra kommunerne er angivet.

Tabel 3.10: Oversigt over de elementer fra lovgivningen, hvor mere end 10 procent af kommunerne har svaret, at de i nogen grad, i mindre grad eller slet ikke er implementeret i kommunen N=220).

Element fra lovgivning	Procent, der har svaret enten i nogen grad, i mindre grad eller slet ikke	Mest fremtrædende forklaring på ufuldstændig implementering
Valgfag	25%	manglende ressourcer for få elever
Øvrige tilbudsfag	21%	manglende ressourcer for få elever
Tilbudsfag i dansk, matematik og engelsk	13%	manglende ressourcer for få elever
Brobygningsforløb	11%	kun 7 svar

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, at følgende elementer fra den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999 på nuværende tidspunkt er implementeret i kommunen?

Efterfølgende vurderer kommunerne specifikt deres skolevejledning i forhold til hensigterne i lovgivningen; først i 8.-9. klasse og derefter i 10. klasse.

Tabel 3.11: Kommunernes vurdering af, i hvilken grad vejledningen i 8.-9. klasse i kommunen i dag lever op til hensigterne i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999 (N=218 kommuner)

	Procent
I meget høj grad	18%
I høj grad	59%
I nogen grad	20%
I mindre grad	1%
Slet ikke	0%
Ved ikke	1%
Total	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, at vejledningen i 8.-9. klasse i kommunen i dag lever op til hensigterne i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999?

77 procent af kommunerne vurderer, at vejledningen i 8.-9. klasse i kommunen i dag lever op til hensigten i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999. 20 procent vurderer, at det er tilfældet i nogen grad, og 1 procent i mindre grad eller slet ikke.

Tabel 3.12: Kommunernes vurdering af, i hvilken grad vejledningen i 10. klasse frem mod valg af ungdomsuddannelse i dag lever op til hensigterne i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999 (N=218 kommuner)

	Procent
I meget høj grad	26%
I høj grad	62%
I nogen grad	11%
I mindre grad	1%
Slet ikke	0%
Ved ikke	1%
Total	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, at vejledningen i 10. klasse frem mod valg af ungdomsuddannelse i dag lever op til hensigterne i den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999?

Andelen af kommuner, der vurderer, at vejledningen i 10. klasse i meget høj eller i høj grad lever op til hensigterne i lovgivningen er 88 procent. 11 procent vurderer, at det er tilfældet i nogen grad. 1 procent vurderer, at det er tilfældet i mindre grad.

Kommunerne er delte i deres vurderinger af lovgivningens hensigtsmæssighed som styringsinstrument, jf. nedenstående tabel:

Tabel 3.13: Kommunernes vurdering af, i hvilken grad den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999 udgør et hensigtsmæssigt styringsinstrument for forvaltningen (N=217 kommuner)

	Procent
I meget høj grad	3%
I høj grad	22%
I nogen grad	35%
I mindre grad	16%
Slet ikke	8%
Ved ikke	17%
Total	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, at den ændrede lovgivning for 10. klasse fra 1999 udgør et hensigtsmæssigt styringsinstrument for forvaltningen?

1/4 af kommunerne mener i meget høj grad eller i høj grad, at loven udgør et hensigtsmæssigt styringsinstrument, mens lige under 1/4 i mindre grad eller slet ikke mener, at dette er tilfældet.

4. Elever i 10. klasse

I dette kapitel analyserer vi, hvad der karakteriserer de elever, der vælger at tage 10. klasse. Først gives i afsnit 4.1 en status over søgningen til 10. klasse og udviklingen i søgningen gennem de senere år. Det fremgår, at søgningen til 10. klasse har været faldende gennem de seneste 10 år fra 69 procent af en ungdomsårgang i skoleåret 1993/94 til 57 procent for skoleåret 2003/04. Andelen af elever der tager 10. klasse i folkeskolen er faldende (nu 48 procent af en 10. klasseårgang), mens andelen af elever, der tager 10. klasse/skoleår på efterskoler er stigende (nu 42 procent af en 10. klasseårgang).

Dernæst drøftes i afsnit 4.2 hvilke unge, der tilhører målgruppen for 10. klasse, ligesom vi præsenterer vores definition af målgruppen for 10. klasse – en definition, der vil blive anvendt til de mange analyser, der efterfølgende gennemføres i rapporten. Det fremgår, at vi definerer målgruppen for 10. klasse som elever, der enten ikke er fagligt parate til at påbegynde en ungdomsuddannelse efter 9. klasse, ikke er personligt modne (parate) til det, eller ikke er afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne vil have.

I afsnit 4.3 analyserer vi de karakteristika, der er ved de unge, der vælger 10. klasse på tidspunktet for deres valg, herunder begrundelser for valg af 10. klasse. Det fremgår, at vi har identificeret tre klynger af elever ud fra hvordan de selv karakteriserer sig, da de påbegyndte 10. klasse. En gruppe elever, klynge 1, er ikke fagligt parate og ikke personligt parate (modne) til at påbegynde ungdomsuddannelse efter 9. klasse, og ej heller afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de skal vælge. En anden gruppe, klynge 2, er personligt parate (modne) og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne vil have, men de mener ikke, at de er bogligt parate, selv om deres karakterer er relativt gode. En tredje gruppe, klynge 3, er fagligt parate, personligt parate (modne) og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne vil have, men de vælger 10. klasse for at prøve nogle spændende ting af og helt dominerende: for at tage et efterskoleophold.

I afsnit 4.5. analyseres elevernes alternativer til 10. klasse på tidspunktet for deres valg af 10. klasse. Det fremgår, at næsten halvdelen af eleverne overvejede et alternativ til 10. klasse. Disse alternativer varierer fra gruppe til gruppe. Klynge 1 eleverne overvejer særligt det almene gymnasium og en erhvervsuddannelse på teknisk skole, klynge 2 og 3 eleverne overvejer særligt det almene gymnasium.

Endelig analyseres i afsnit 4.5, hvilke faktorer der influerer på elevernes valg af 10. klasse. Det fremgår, at de forskellige klynger af elever har forskellige begrundelser for at vælge 10. klasse, herunder for at forbedre karakterer, for at blive modnet, og for at komme på efterskole.

4.1. Søgning til 10. klasse

57 procent af de nuværende elever i 9. klasse har valgt at ville begynde 10. klasse efter sommeren 2003. Andelen af en ungdomsårgang, der vælger 10. klasse, er over de seneste ti år faldet fra 69 procent i skoleåret 1993/94 til nu 57 procent for skoleåret 2003/04, et fald på 12 procentpoint eller i alt 17,4 procent. Dette fremgår af nedenstående tabel:

Tabel 4.1: Antal af elever i 10. klasse i alt, andel af årgangen i 10. klasse og relativ fordeling på folkeskoler, frie grundskoler og efterskoler, 1990-2003/04

	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
10. kl. i alt	42.224	42.705	43.016	40.535	39.468	36.434	36.417	34.348	34.370	33.103	32.311	31.585
Andel af årgang	66%	69%	69%	67%	67%	66%	66%	65%	63%	60%	60%	57%
<i>Fordelt på pct.:</i>												
Folkeskoler	68%	64%	62%	60%	58%	56%	55%	53%	50%	51%	50%	48%
Frie grundskole	9%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	12%	10%	10%	10%
Efterskoler	23%	28%	28%	30%	31%	34%	35%	37%	38%	39%	40%	42%

Kilde: UVM. Tallene frem til skoleåret 00/01 er faktiske tal. Tallene for skoleåret 02/03 og 03/04 er FTU-tal. UVM angiver, at "historisk set har eleverne dog i høj grad fulgt deres ønsker, hvorfor tallene for skoleåret 02/03 (og dermed også de nyeste tal fra 03/04, PLS RAMBØLL) giver et ret nøjagtigt billede af 10. klassesituationen i dag."

Det fremgår endvidere af ovenstående tabel, at der siden ikrafttrædelsen af lovændringerne for 10. klasse pr. 1. august 2000 har været et fald i andelen, der vælger 10. klasse, fra 65 procent af en ungdomsårgang, til 57 procent (søgningen til 10. klasse af 9. klasse elever pr. 15. marts 2003). Faldet er på 8 procentpoint eller i alt 12,3 procent.

Endvidere fremgår det af tabellen, at en stigende andel elever vælger at tage 10. klasse/skoleår på en efterskole. 42 procent af 10. klasseeleverne vælger at tage skoleåret på en efterskole. Det er en stigning på 5 procentpoint sammenlignet med tallene for 1999 svarende til 13,5 procent. Folkeskolen har derimod oplevet et fald på 5 procentpoint fra 53 procent i 1999 til 48 procent i 2003, svarende til et fald på 9,4 procent. Frie grundskoler ligger nogenlunde konstant i elevandel, idet 10 procent i både 1999 og i 2003 søgte 10. klasse på frie grundskoler.

Nedenstående tabel angiver søgningen til 10. klasse/skoleår i absolutte tal opgjort på skoletype. Her bekræftes ovennævnte fald i søgningen til 10. klasse også i absolutte tal.

Tabel 4.2: Tilmeldinger til 10. klasse for elever i 9. klasse opdelt på valg af skoletype

	1999	2000	2001	2002	2003	% 1999-2003
Folkeskoler	18.100	17.223	16.737	16.303	15.179	-16,0%
Efterskoler	12.796	13.536	13.039	12.937	13.312	4,0%
Fri grundskole	3.452	3.611	3.327	3.071	3.095	-10,3%
Total	34.348	34.370	33.103	32.311	31.586	-8,0%

Kilde : UVM og PLS RAMBØLL Management. Tallene frem til 2001 er faktiske tal. Tallene for 2002 og 2003 er FTU-tal.

Samlet viser tallene i tabel 4.1 og 4.2, at søgningen til 10. klasse er faldet – både relativt og absolut – siden lovændringernes ikrafttræden pr. 1. august 2000. Som det fremgår er dette fald imidlertid en del af en længerevarende tendens til fald i søgningen til 10. klasse, der allerede blev påbegyndt for ni år siden. Således er andelen af elever, der søger 10. klasse, faldet med 17,4 procent over de seneste ti år. Frem til og med skoleåret 1999/2000 var faldet på 4 procent point. Fra skoleåret 1999/2000, som var det sidste år før lovændringerne, og frem til det kommende skoleår 2003/2004 er andelen der vælger 10. klasse faldet fra 65 procent point til 57 procent point. Hastigheden af faldet i søgningen til 10. klasse er således accelereret efter lovændringernes ikrafttræden.

Søgning til 10. klasse fordelt på amter er vist i nedenstående tabel. Som det fremgår af tabellen har samtlige amter på nær Århus amt oplevet et fald i andelen af en ungdomsårgang, som vælger 10. klasse. I Århus amt er andelen uændret på 66 procent. Det største fald er sket i Fyns amt, Nordjyllands amt, Ribe amt, Vejle amt, Roskilde amt, Storstrøms amt, Københavns kommune og Frederiksberg kommune. Der er altså tale om et fald i søgningen til 10. klasse, som dækker alle dele af landet, også de områder, der traditionelt har haft en meget høj 10. klassefrekvens.

Tabel 4.3: Tilmeldinger til 10. klasse for elever i 9. klasse opdelt på amt

	1999	2000	2001	2002	2003
Københavns kommune	49%	47%	46%	45%	41%
Frederiksberg kommune	52%	42%	49%	45%	42%
Københavns amt	54%	50%	51%	51%	48%
Frederiksborg amt	47%	45%	45%	43%	44%
Roskilde amt	57%	57%	54%	57%	49%
Vestsjællands amt	62%	59%	57%	57%	56%
Storstrøms amt	60%	58%	57%	55%	53%
Bornholms amt	63%	65%	64%	68%	62%
Fyns amt	78%	72%	69%	68%	63%
Sønderjyllands amt	68%	70%	64%	66%	62%
Ribe amt	70%	66%	64%	64%	60%
Vejle amt	68%	67%	62%	61%	59%
Ringkøbing amt	72%	73%	74%	73%	70%
Århus amt	66%	67%	65%	67%	66%
Viborg amt	65%	66%	67%	64%	62%
Nordjyllands amt	69%	63%	64%	64%	60%
Hele landet	64%	62%	60%	60%	57%

Kilde : UVM –FTU tal

I nedenstående tabel illustreres udviklingen i søgningen til 10. klasse i perioden 1999 – 2003 opdelt på amter og skoletyper. Det fremgår, at der er stor forskel på ændringerne i søgningen til 10. klasse på de forskellige skoletyper i amterne. Søgningen til frie grundskoler har dog ikke undergået større ændringer i perioden 1999 – 2003.

Tabel 4.2: Ændringer i procentpoint fra 1999 til 2003 i søgningen til 10. klasse på de forskellige skoletyper fordelt på amter

	Folkeskolen	Frie grund-skoler	Efterskoler	I alt
Københavns kommune	-10	-1	4	-7
Frederiksberg kommune	-13	-3	6	-10
Københavns amt	-8	-1	3	-6
Frederiksborg amt	-4	-2	3	-3
Roskilde amt	-6	-3	1	-8
Vestsjællands amt	-4	-2	0	-6
Storstrøms amt	-11	3	0	-7
Bornholms amt	2	0	-3	-1
Fyns amt	-5	1	-11	-15
Sønderjyllands amt	-5	0	-1	-6
Ribe amt	-10	1	-1	-10
Vejle amt	-11	3	-1	-10
Ringkøbing amt	-6	2	3	-2
Århus amt	-6	-1	6	0
Viborg amt	-3	0	0	-3
Nordjyllands amt	-7	0	-1	-9
Hele landet	-7	0	0	-7

Kilde: UVM, FTU-tal

Anm: Tallene i tabellen er udtryk for ændringen i procentpoint i andelen af elever, der søger 10. klasse set i forhold til det totale antal elever i 9. klasse.

Søgningen til 10. klasse i folkeskolen er i perioden faldet med 7 procentpoint. Dette dækker over en væsentlig variation i amterne. Kun Bornholm har oplevet en mindre stigning på 2 procent. De øvrige amter (og kommuner med amtsstatus) har alle oplevet et fald i søgningen til 10. klasse i folkeskolen. Størst er faldet i Frederiksberg kommune, Storstrøms amt, Vejle amt, Københavns kommune og Ribe amt (mellem 10 og 13 procentpoint).

På landsplan har der ikke været en ændring i søgningen til efterskolerne i perioden 1999 – 2003 opgjort på andel af en ungdomsårgang, der søger 10. klasse/skoleår på efterskole. I Fyns amt har man imidlertid oplevet et fald i søgningen til 10. klasse på efterskolerne på 11 procentpoint, mens man i Frederiksberg kommune og Århus amt har oplevet en stigning i søgningen på 6 procentpoint. I Århus amt opvejer denne stigning til efterskolerne faldet til folkeskolen, således at den samlede andel af elever, der vælger 10. klasse, som det eneste amt ikke er faldende, men konstant i perioden, som det også er illustreret i ovenstående tabel 4.2.

4.2. Målgruppen for 10. klasse

I dette afsnit behandler vi målgruppen for 10. klasse. I afsnit 4.2.1 præsenterer vi vores definition af målgruppen for 10. klasse på baggrund af vores forståelse af lovgivningen. I afsnit 4.2.2 præsenterer vi den målgruppeforståelse, lærere, vejledere og ledere på skolerne, der udbyder 10. klasse, har. I afsnit 4.2.3 analyserer vi, hvorledes lovændringerne fra 1999 har redefineret målgruppen.

4.2.1. Lovgivningens definition af målgruppen

I bemærkningerne til lovforslaget om lovændringerne for 10. klasse defineres målgruppen for 10. klasse som *"unge, som efter opfyldelsen af de 9 års undervisningspligt endnu ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse"*. Der fremgår ikke en fuldstændig præcis definition af dette *"ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse"*. En analyse af bemærkningerne til lovforslaget giver dog mulighed for at identificere tre elevgrupper som hørende under målgruppen:

1. Unge, der ikke er fagligt parate til at påbegynde en ungdomsuddannelse
2. Unge, der ikke er personligt parate (modne) til at påbegynde en ungdomsuddannelse
3. Unge, der ikke har et tilstrækkeligt grundlag for at vælge ungdomsuddannelse (ikke har valgkompetence³ / ikke er afklarede).

Citater fra bemærkningerne, der understøtter denne analyse, præsenteres nedenfor. I evalueringens hovedrapport analyseres lovens intentioner yderligere.

Gruppe 1: Unge, der ikke er fagligt parate til at påbegynde en ungdomsuddannelse.

Følgende bemærkninger understøtter, at denne gruppe kan identificeres som målgruppe:

"Det er regeringens opfattelse, at solide kundskaber i de basale fag, en generel, opdateret viden om samfundet, indsigt i egen og andre kulturer, gode samarbejdsevner og idérigdom fortsat er grundlaget for, at den enkelte kan udvikle sig og lære mere."

---

³ Valgkompetence skal i denne sammenhæng forstås som evne til at træffe et meningsfuldt valg mellem flere kendte alternativer og begrunde kriterierne for dette valg.

"Undervisningen skal derfor tilrettelægges således, at den rummer udfordringer og oplevelser både for den enkelte og for grupper af elever. Der skal arbejdes tematisk og emneorienteret på samme måde som på de forudgående klassetrin, samtidig med at der lægges vægt på fordybelse og engagement ikke alene i det snævert faglige stof, men i lige så høj grad i forhold til sammenhængen mellem fagligheden i snæver forstand og de etiske, menneskelige og samfundsmæssige spørgsmål."

"Der skal derfor lægges stor vægt på at indrette det faglige indhold i undervisningen i 10. klasse på en sådan måde, at de unge mødes på deres eget niveau, og at hver enkelt bringes længst muligt i udviklingen af sine muligheder. Det betyder, at den enkelte elev skal stilles over for relevante krav og gives den fornødne støtte."

Gruppe 2: Unge, der ikke er personligt parate (modne) til at påbegynde en ungdomsuddannelse.

Følgende bemærkninger understøtter, at denne gruppe kan identificeres som målgruppe:

"Undervisningen i 10. klasse skal dermed bidrage til at øge de unges personlige modenhed samt deres viden, færdigheder og holdninger mv. med henblik på, at de kan træffe deres egne valg og stå ved konsekvenserne heraf."

Endvidere indgår der under gruppe 1 om faglige kundskaber også formuleringer om, at *"gode samarbejdsevner og idérigdom fortsat er grundlaget for, at den enkelte kan udvikle sig og lære mere"*.

Gruppe 3: Unge, der ikke har et tilstrækkeligt grundlag for at vælge ungdomsuddannelse (ikke har valgkompetence / ikke er afklarede).

Følgende bemærkninger understøtter, at denne gruppe kan identificeres som mål:

"Det er regeringens opfattelse, at solide kundskaber i de basale fag, en generel, opdateret viden om samfundet, indsigt i egen og andre kulturer, gode samarbejdsevner og idérigdom fortsat er grundlaget for, at den enkelte kan udvikle sig og lære mere. Undervisningen i de ældste klasser i folkeskolen mv. skal samtidig være med til at opbygge et grundlag hos den enkelte for at vælge uddannelse."

"Formålet med undervisningen i 10. klasse er, at den enkelte elev udvikler sig fagligt og personligt. Heri ligger samtidig en forventning om, at den enkelte elev i løbet af 10. klasse opnår afklaring af det efterfølgende valg af ungdomsuddannelse."

Endvidere indgår der under gruppe 2 om de unges personlige modenhed også formuleringer om, at *"de kan træffe deres egne valg og stå ved konsekvenserne heraf"*.

4.2.2. Målgruppeforståelse på skolerne

Generelt giver skoleledere, lærere og vejledere udtryk for, at skolerne både henvender sig til og har elever i den målgruppe, som loven definerer. Dette bekræftes af disse grupperes udsagn i evalueringens kvalitative datakilder.

To ud af tre skoleledere angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at de *ikke* mener, at der går elever i 10. klasse på deres skole, som falder uden for målgruppen for 10. klasse, som den er formuleret i loven. En ud af fire vurderer modsætningsvist, at der på deres skole går elever, der falder uden for målgruppen.

Vi har bedt de skoleledere, der angiver, at der er elever på skolen, der falder uden for målgruppen, om at angive, hvad der karakteriserer disse elever. De svar vi har fået fra skolelederne, giver ikke noget entydigt billede. De nævner elever, der egentlig var parate både fagligt, personligt og afklaringsmæssigt, men som alligevel har valgt 10. klasse for at blive lidt bedre. De nævner også elever, der er fagligt gode, men mangler personlig modenhed, eller omvendt. De definerer altså også nogle grupper, som værende uden for målgruppen, selv om de har et af de tre karakteristika, der afgrænser målgruppen. Dette indikerer at nogle elever af skolelederne vurderes at kunne påbegynde ungdomsuddannelse efter 9. klasse og klare sig, trods det, at de har et af de tre karakteristika.⁴

Vi har også bedt lærere og vejledere på skolerne om at angive, i hvilken grad skolens 10. klassetilbud er velegnet for forskellige grupper af unge. Resultaterne viser, at lærere og vejledere i høj grad vurderer, at deres 10. klassetilbud er velegnede for unge, der mangler afklaring af uddannelses- og/eller erhvervsvalg, selvtillid, er personligt umodne, eller mangler faglige kvalifikationer i et eller flere fag for at kunne starte på en ungdomsuddannelse. Mellem 65 og 86 procent svarer, at deres tilbud i høj eller

---

⁴ Det skal bemærkes, at når vi i evalueringen angiver, at en gruppe elever er parat til at påbegynde en ungdomsuddannelse, menes dermed også at gennemføre den. Det giver ikke mening inden for evalueringens rammer at tale om at være i stand til at påbegynde, hvis dette ikke inkluderer også at kunne gennemføre ungdomsuddannelsen.

meget høj grad er velegnet for disse grupper, jf. nedenstående tabel, hvis væsentligste indhold uddybes nedenfor.

Tabel 4.3: Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt skolens 10. klassetilbud er velegnet for følgende grupper af unge (N=712)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Bogligt svage unge	12%	29%	37%	17%	5%	1%
Tosprogede unge	8%	22%	35%	22%	4%	9%
Unge, som er skoletrætte	10%	25%	32%	23%	9%	1%
Unge med sociale problemer	8%	25%	42%	21%	3%	1%
Unge, som er helt uafklarede om, hvilket udd.- og/eller erhvervsvalg de skal tage	32%	43%	21%	3%	0%	1%
Unge, som er næsten afklarede, men som ønsker at blive helt sikre i deres valg af ungdomsudd.*	39%	46%	12%	2%	0%	1%
Unge, som er afklarede, men ønsker at bruge et år på noget mindre bogligt og/eller alternative undervisningsformer, inden de starter på en ungdomsudd.	29%	28%	21%	15%	6%	1%
Unge, som mangler selvtillid	39%	40%	19%	2%	0%	1%
Unge, som er umodne	37%	42%	17%	3%	0%	1%
Unge, som føler, at de mangler faglige kvalifikationer i et eller flere fag for at kunne starte på en ungdomsuddannelse	40%	46%	13%	1%	0%	1%
Unge, som ikke kan koncentrere sig om at gå i skole	7%	17%	31%	32%	12%	1%
Unge, som ikke laver lektier	6%	11%	32%	30%	19%	2%

Anm.: Spm: Er skolens 10. klassetilbud velegnet for følgende grupper af unge?

* f.eks. unge, der er i tvivl om to erhvervsuddannelser, eller unge der er i tvivl om sprogligt eller matematisk gymnasium.

Lærere og vejledere mener i langt mindre grad, at deres 10. klassetilbud er velegnet for elever, der har sociale problemer, er skoletrætte, ikke laver lektier, og elever som ikke kan koncentrere sig om at gå i skole. Kun mellem 1/6 og 1/3 af lærere og vejledere mener, at deres 10. klassetilbud i høj eller i meget høj grad er velegnet for disse grupper, mens op mod halvdelen af lærerne og vejlederne vurderer, at skolens 10. klassetilbud i mindre grad eller slet ikke er velegnet for disse grupper. Også for tosprogede og bogligt svage elever indikerer tallene, at der er grupper, som tilbuddene har en forholdsvis begrænset egnethed for.

Opdelt på skoletype viser tallene, at lærere og vejledere på 10. klassecentre svarer markant mere positivt end de øvrige skoletyper (jf. Tabel 4.4). Kun for unge, som er

skoletrætte, ikke laver lektier, ikke kan koncentrere sig om at gå i skole, eller er afklarede, men ønsker at bruge et år på noget mindre bogligt og/eller alternative undervisningsformer overgås 10. klassecentrenes positive vurderinger af lærere og vejledere på efterskoler, der på flere andre spørgsmål er på niveau med 10. klassecentrene. Lærere og vejledere på efterskoler har altså generelt også en positiv vurdering af skolens velegnethed til de forskellige definerede målgrupper.

Tallene viser altså, at lærere og vejledere på særligt 10. klassecentre, men også efterskoler mener, at deres tilbud er mere velegnede til de definerede målgrupper sammenlignet med de andre skoletyper. Det er dog ikke muligt kun på baggrund af disse data at konkludere, at det også er tilfældet, at disse skoletyper er mere velegnede for disse grupper, idet respondenterne bevidst eller ubevidst kan overvurdere egnetheden.

Tabel 4.4: Andelen af lærere og vejledere der har vurderet at skolens 10. klassetilbud ”i meget høj grad/i høj grad” er velegnet for følgende grupper af unge opdelt på skoletype (N=712)

	Alm. 10. klasser (N=128)	10. klas- semiljøer (N=79)	10. klas- secentre (N=156)	Fri grund- skole (N=48)	Efter- skoler (N=288)
	I meget høj grad/i høj grad	I meget høj grad/i høj grad	I meget høj grad/i høj grad	I meget høj grad/i høj grad	I meget høj grad/i høj grad
Bogligt svage unge	41%	40%	60%	25%	31%
Tosprogede unge	19%	32%	48%	17%	27%
Unge, som er skoletrætte	23%	22%	39%	14%	46%
Unge med sociale problemer	25%	25%	39%	10%	39%
Unge, som er helt uafklarede om, hvilken udd.- og/eller erhvervsvalg de skal tage	76%	74%	88%	55%	73%
Unge, som er næsten afklarede, men som ønsker at blive helt sikre i deres valg af ungdomsudd.*	81%	88%	85%	82%	85%
Unge, som er afklarede, men ønsker at bruge et år på noget mindre bogligt og/eller alternative undervisningsformer, inden de starter på en ungdomsudd.	37%	52%	49%	23%	76%
Unge, som mangler selvtillid	69%	78%	84%	67%	84%
Unge, som er umodne	72%	83%	85%	62%	81%
Unge, som føler, at de mangler faglige kvalifikationer i et eller flere fag for at kunne starte på en ungdomsuddannelse	86%	90%	86%	90%	83%
Unge, som ikke kan koncentrere sig om at gå i skole	15%	14%	21%	10%	36%
Unge, som ikke laver lektier	8%	11%	14%	6%	27%
Antal					

Anm.: Spm: Er skolens 10. klassetilbud velegnet for følgende grupper af unge?

* f.eks. unge, der er i tvivl om to erhvervsuddannelser, eller unge, der er i tvivl om sprogligt eller matematisk gymnasium.

Det skal nævnes, at en række efterskoler retter sig særligt mod elever med særlige behov, herunder eksempelvis ordblinde. Som det er nævnt i metodebilaget, indgår disse efterskoler ikke i evalueringen. Såfremt disse skoler indgik, ville efterskolerne utvivlsomt ligge noget højere end angivet i tabellen, i forhold til egnethed for elevgrupper med særlige behov.

4.2.3. Lovændringernes indflydelse på målgruppen

Spørgeskemaundersøgelsen blandt skoleledere viser, at lovændringens præcisering af målgruppen har haft indflydelse på 29 procent af skolernes målsætninger omkring, hvilke elever der bør tage 10. klasse. Indflydelsen er sket i form af styrket vejledning og personlige samtaler med eleverne. Også styrkede optagelsesprocedurer med me-

re klar information om hensigten med 10. klasse, aktivt tilvalg og videresending af elever, der vurderes at være klar til ungdomsuddannelse nævnes af en række skoler som et resultat af lovændringen.

Blandt de 2/3 af skolerne, hvor lovændringens præcisering af målgruppen ifølge skolelederne ikke har haft indflydelse på skolens målsætninger omkring hvilke elever, der bør tage 10. klasse, svarer lige under halvdelen, at skolen har formuleret en målsætning for, hvem der er målgruppe for 10. klasse (men denne har altså ikke ændret sig efter lovændringen). Skolelederne betoner næsten samstemmende, at deres målsætninger retter sig mod en dualitet, hvor faglig og personlig modning skal stimuleres gennem det samlede 10. klassetilbud.

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen blandt lærere og vejledere spurgt, om 10. klasse på deres skoler henvender sig til en bredere eller smallere gruppe elever nu end før lovændringen. Som det fremgår af nedenstående tabel, svarer halvdelen, at deres skole henvender sig til samme gruppe som før lovændringerne. 21 procent vurderer, at deres skole har udvidet deres målgruppe og nu henvender sig til en noget eller meget bredere gruppe, mens 6 procent mener, at deres skole nu henvender sig til en noget smallere målgruppe.

Tabel 4.5: Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt 10. klasse på deres skole henvender sig til en bredere eller smallere gruppe elever nu end før lovændringen fra 1999 (N=715 lærere/vejledere)

	Meget bredere gruppe	Noget bredere gruppe	Samme gruppe som før	Noget smallere gruppe	Meget smallere gruppe	Eksisterede ikke	Ved ikke	Antal
Total	5%	16%	50%	6%	0%	10%	15%	715
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	5%	18%	53%	9%	0%	3%	12%	129
10. klassemiljø	6%	29%	38%	10%	0%	8%	9%	79
10. klassecenter	12%	17%	16%	5%	1%	35%	14%	156
Fri grundskole	0%	6%	71%	8%	0%	0%	15%	48
Efterskole	2%	11%	66%	3%	0%	1%	17%	290

Anm.: Spm: Henvender 10. klasse på din skole sig til en bredere eller en smallere gruppe elever nu end før lovændringen fra 1999?

Opdelt på skoletyper viser tallene, at særligt 10. klassemiljøer og 10. klassecentre, der eksisterede før lovændringen, nu henvender sig til en noget bredere målgruppe. 35 procent af lærere og vejledere i 10. klassemiljøer og 29 procent på 10. klassecentre svarer, at de nu henvender sig til en meget bredere eller noget bredere målgruppe.

Det fremgår, at frie grundskoler og efterskoler er de skoletyper, der i størst omfang henvender sig til den samme gruppe som før lovændringen – hhv. 71 procent og 66 procent af lærere og vejledere på disse institutioner angiver dette.

Vi har endvidere spurgt lærere og vejledere, om det har haft betydning for søgningen til 10. klasse på deres skole, at de henvender sig til den målgruppe de gør – hvad enten der er sket et skifte, eller om de fortsat henvender sig til den samme målgruppe. Fraregnet de, der svarer, at deres skole ikke udbød 10. klasse før lovændringen, svarer knap halvdelen, at der ingen betydning har været for søgningen, svarende nogenlunde til den gruppe der svarede, at de henvender sig til samme gruppe som før lovændringen.

22 procent vurderer, at deres redefinerings af hvilke grupper, skolen henvender sig til, har haft betydning for søgningen til 10. klasse på skolen. I deres uddybning af, hvordan ændringen har haft betydning, angives mange forskellige årsager, men dog inden for to hovedtendenser: En meget stor gruppe lærere og vejledere anfører, at de fagligt og personligt stærkeste elever nu vælger ungdomsuddannelse efter 9. klasse. En stor gruppe anfører modsat, at søgningen er blevet bredere, og at også stærkere elever søger, blandt andet som følge af et mere varieret udbud af fag og temaliner mv.

4.3. Unge, der vælger 10. klasse

Dette afsnit belyser hvilke unge, der vælger 10. klasse. Vi analyserer karakteristika ved de unge, der valgte at tage 10. klasse i skoleåret 2002/03. Senere i afsnit 4.4 og 4.5 behandles årsager til valget af 10. klasse. I kapitel 8 analyseres elevernes udbytte af deres 10. klasse forløb.

4.3.1. Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen – baggrundsfaktorer

89 procent af eleverne i undersøgelsen har en etnisk dansk baggrund, og 11 procent en anden etnisk baggrund. Andelen af elever med anden etnisk baggrund end dansk er størst for elever i kommunale skoler med 10. klasse (15 procent). På efterskoler og frie grundskoler er andelen mindre (hhv. 5 og 7 procent).⁵

---

⁵ Det skal understreges, at disse tal ikke er faktiske tal for fordeling af eleverne på etnisk minoritet, men data baseret på spørgeskemaundersøgelsen. I den skelnes der mellem etnisk danske unge, og unge med anden etnisk baggrund end dansk, det vil sige alle andre lande end Danmark.

Størsteparten af eleverne er født i 1986, mens en mindre gruppe er født i 1985 (10 procent) og 1987 (3 procent). Aldersfordelingen er ens for de forskellige skoletyper.

Som det fremgår af nedenstående tabel er ca. 1/3 af elevernes forældre faglærte, og ca. hver tiende er ufaglært. Ca. 1/4 af elevernes fædre og 1/3 af deres mødre har en videregående uddannelse. De fleste veluddannede mødre har en mellemlang videregående uddannelse, mens flest veluddannede fædre har en længerevarende videregående uddannelse.

Tabel 4.6: 10. klasseelevers forældre fordelt på køn og uddannelse, opdelt efter skoletype (N= 5233)

	Ingen udd.	Faglært	Kort og mellemlang videregående udd.	Længerevarende videregående udd.	Andet/Ved ikke	Antal
Total fædre	10%	37%	12%	10%	31%	5233
Folkeskole, fædre	12%	37%	10%	8%	32%	3056
Efterskole, fædre	6%	38%	14%	13%	28%	1944
Fri grundskole, fædre	12%	34%	11%	15%	27%	233
Total mødre	12%	33%	30%	5%	20%	5233
Folkeskole, mødre	16%	33%	25%	4%	22%	3056
Efterskole, mødre	6%	34%	37%	6%	17%	1944
Fri grundskole, mødre	14%	36%	27%	8%	16%	233

Anm.: Spm: Hvilken uddannelse har din far/mor?

Note: I tabellen er kortere og mellemlange videregående uddannelser slået sammen, da der kun er meget få med en kortere (maks. 4 procent i de enkelte kategorier).

Fordelt på skoletype er der relativt flere forældre med en videregående uddannelse blandt eleverne på efterskoler og frie grundskoler sammenlignet med elever i kommunale skoler med 10. klasse.

Vi har spurgt eleverne om, i hvilken landsdel de har gået i 9. klasse. 61 procent har gået i 9. klasse i Jylland (og øerne ved Jylland), 27 procent på Sjælland (og øerne ved Sjælland), 7 procent på Fyn og øerne ved Fyn. 2 procent har gået i 9. klasse på Lolland-Falster og øerne herved, og andre 2 procent på Bornholm.

En 1/3 af eleverne gik i 9. klasse i en mellemstor by med 10.000-100.000 indbyggere. En anden 1/3 gik i 9. klasse i en mindre by med 3.000-10.000 indbyggere. 22 procent

gik i en lille by med under 3.000 indbyggere, og 9 procent i en storby med mere end 100.000 indbyggere.⁶

Eleverne har angivet deres karakterer ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse i fagene dansk, matematik og engelsk. Resultaterne fremgår af nedenstående tabel:

Tabel 4.7: 10. klasseelevernes karakterer ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, selvangivet (N=5218 elever)

	Under 6	6	7	8	9	10	Over 10	Ikke taget	Ved ikke
Dansk – mundtlig	2%	8%	16%	24%	21%	16%	8%	2%	4%
Dansk – skriftlig	1%	6%	19%	31%	22%	9%	3%	2%	6%
Matematik – mundtlig	3%	8%	20%	26%	20%	13%	5%	3%	4%
Matematik – skriftlig	4%	10%	20%	27%	20%	9%	3%	2%	5%
Engelsk	3%	9%	18%	22%	19%	13%	9%	4%	4%

Anm.: Spm: Hvilken karakter fik du ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse i følgende fag?

Der er kun mindre afvigelser i karaktererne på tværs af skoletyper. Dog er der en tendens til, at efterskoleelever har en overvægt af elever med karakterer på 10 og derover.

4.3.2. Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen – karakteristika

Vi har bedt eleverne om at svare på en række udsagn om, hvad der karakteriserede dem, da de startede i 10. klasse. Resultaterne fremgår af omstående Tabel 4.8.

Overordnet fremgår det af tabellen, at eleverne generelt angiver følgende karakteristika ved sig selv på det tidspunkt, hvor de startede i 10. klasse efter sommeren 2002:

- at de fleste havde en valgkompetence – men en mindre gruppe på knap 1/3 angiver dog ikke at have overblik over valgmuligheder (svarer passer ikke så godt eller slet ikke)
- forholdsvis mange (42 procent) angiver, at de havde en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have, mens ca. 1/3 var usikre på, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have

⁶ Disse tal er ikke nødvendigvis repræsentative for det samlede antal 10. klasseelever i årgangen 2002/03, da skolerne, der har medvirket i spørgeskemaundersøgelsen, kan repræsentere mindre afvigelser fra landsgennemsnittet på nogle variable.

- eleverne er en spredt gruppe for så vidt angår personlig modenhed, eksempelvis angiver ca. 1/3, at de var personligt modne til at starte på en ungdomsuddannelse, og en anden ca. 1/3 at de ikke var
- forholdsvis mange (ca. halvdelen) angiver, at de havde en rimelig god faglig parathed.

Tallene bekræftes af de observationer, vi har gjort i casestudierne. De viser en varieret elevgruppe, hvor store grupper af elever har haft et behov for både faglig og personlig modning og/eller styrkelse af valgkompetencer og afklaring. Elevsammensætningerne på de enkelte caseskoler varierer meget, og kan blandt andet forklares ved social profil i lokalområdet eller kommunen.

Tabel 4.8: Elevernes vurdering af hvorvidt følgende udsagn passede på dem, da de startede i 10. klasse (N=5421)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke
Jeg var god i de fleste boglige fag	12%	34%	39%	14%	1%	1%
Jeg var ikke så god i de boglige fag	2%	8%	19%	41%	28%	2%
Jeg lavede ikke mine lektier	4%	8%	20%	33%	33%	1%
Jeg kunne ikke koncentrere mig om at gå i skole	4%	8%	17%	32%	38%	2%
Jeg var moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse	9%	22%	24%	29%	11%	6%
Jeg var ikke moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse	8%	23%	19%	23%	21%	6%
Jeg kunne ikke så godt lide at sige noget i timerne	7%	15%	23%	25%	29%	2%
Jeg havde ikke så megen selvtillid	6%	10%	19%	27%	35%	3%
Jeg kendte ikke til så mange forskellige ungdomsuddannelser eller jobmuligheder	4%	10%	20%	31%	32%	4%
Jeg havde overblik over mine valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job	13%	26%	28%	21%	8%	4%
Jeg havde en klar forestilling om hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	23%	19%	17%	19%	19%	2%
Jeg var usikker på hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	17%	21%	14%	17%	28%	3%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse?

Uddybende om resultaterne præsenteret i ovenstående tabel:

Indikatorer på faglig parathed

Ca. halvdelen af eleverne siger, at det passer godt eller rigtig godt på dem, at de var gode i de fleste boglige fag. Vendes udsagnet om, siger ca. 2/3, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer på dem, at de *ikke* var så gode i de boglige fag. Det fremgår af tallene, at kun en mindre gruppe elever mener, at de ikke var så gode i de boglige fag (svarer passer godt eller rigtig godt).

Ca. 2/3 siger også, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer på dem, at de *ikke* lavede deres lektier. Ca. 1/4 siger, at det passer godt eller rigtig godt på dem. Samme tendens gør sig gældende for udsagnet "jeg kunne ikke koncentrere mig om at gå i skole" (her dog kun ca. 1/10 der svarer passer godt eller rigtig godt).

Indikatorer på personlig parathed (modenhed)

Ca. 1/3 af eleverne svarer, at det passer godt eller rigtig godt på dem, at de var modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse, mens en anden 1/3 svarer, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer på dem.

Ca. 1/4 af eleverne siger, at det passer godt eller rigtig godt, at de ikke så godt kunne lide at sige noget i timerne. Godt halvdelen siger, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer. 1/6 af eleverne siger, at det passer godt eller rigtig godt, at de *ikke* havde så megen selvtillid, mens 61 procent siger, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer på dem.

Indikatorer på valgkompetence og afklaring

Ca. 2/3 af eleverne siger, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer, at de *ikke* kendte til så mange forskellige ungdomsuddannelser eller jobmuligheder, mens 14 procent siger, at det passer godt eller rigtig godt på dem. Godt 1/3 siger, at det passer godt eller rigtig godt, at de havde overblik over deres valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job, mens knap 1/3 siger, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer.

42 procent siger, at det passer godt eller rigtig godt, at de havde en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have. 38 procent siger, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer. 1/3 siger, at det passer godt eller rigtig godt, at de var usikre på, hvilken ungdomsuddannelse, de gerne ville have. Knap halvdelen siger, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer på dem.

En analyse af forskelle blandt eleverne fordelt efter hvilken skoletype, de tager 10. klasse på, viser, at der generelt ikke er markante forskelle, og at skoletype dermed ikke er en hovedkilde til forklaring af forskelle i elevernes karakteristika fagligt, personligt og afklaringsmæssigt på tidspunktet for deres påbegyndelse af 10. klasse. Den eneste egentlige afvigelse, der kan identificeres på spørgsmålene er, at elever på frie grundskoler er lidt mere afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have.

Vi har gennemført en klyngeanalyse af elevernes besvarelser, der på en række spørgsmål giver bedre forklaringskraft end ved en opdeling af besvarelserne på skoletype. Klyngeanalysens resultater præsenteres i det følgende afsnit.

4.3.3. Klyngeanalyse: 3 klynger af elever

Vi har gennemført en såkaldt klyngeanalyse af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne i 10. klasse. En klyngeanalyse er en statistisk-analytisk metode, hvor data analyseres med henblik på at gruppere observationerne (respondenterne) i klynger med fælles karakteristika. Klyngeanalysen er foretaget på baggrund af spørgsmål 4 og 5 i spørgeskemaet til eleverne om udsagn om, hvad der karakteriserede dem, da de startede i 10. klasse, og betydning af forskellige forhold for deres valg af at gå i 10. klasse.⁷ I metodebilaget præsenteres metoden yderligere, herunder at metoden naturligvis skal anvendes med forsigtighed, idet den angiver estimer, der er analytisk frembragte, og det på baggrund af elevernes udsagn om i april – maj 2003, hvad der karakteriserede dem ved skoleårets begyndelse. Her skal det blot bemærkes, at klyngeanalyse er en anerkendt metode til at foretage denne type analytiske grupperinger af respondenter, og vi vurderer, at metoden er anvendelig og har udsagnskraft om eleverne i 10. klasse.

Klyngeanalysen har identificeret tre klynger af elever i 10. klasse:

- Klynge 1 bestående af ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse – vi kalder dem ”Jeg ved ikke, hvad jeg ellers skal”
- Klynge 2 bestående af ca. 40 procent af eleverne i 10. klasse – vi kalder dem ”Kan jeg klare gymnasiet?”
- Klynge 3 bestående af ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse – vi kalder dem ”Jeg ved, hvad jeg vil, men først skal jeg på efterskole”

---

⁷ Spørgsmål 4: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse? Spørgsmål 5: Hvor stor betydning havde følgende forhold for, at du valgte at gå i 10. klasse?

I nedenstående tabel præsenteres i overblikksform resultaterne for de tre klynger på spørgsmålet til eleverne, om hvad de vurderer karakteriserede dem ved skoleårets begyndelse, da de påbegyndte 10. klasse. Tallene præsenteres som gennemsnitsværdier på en 5-punkt-skala for hvert udsagn og illustrerer således forskelle mellem klyngerne. Efter tabellen præsenteres de tre klynger hver for sig. Ved hver klynge optrykkes en tabel med den faktiske andel af elever, der har angivet de enkelte svarmuligheder. I disse tabeller er kun optrykt de svar, hvor eleverne i den pågældende klynge adskiller sig fra en af eller begge de øvrige klynger, og hvor resultaterne således siger noget distinkt om klyngen.

Tabel 4.9 Elevernes vurdering af hvad der karakteriserede dem, da de påbegyndte 10. klasse fordelt på klynger

	Klynge 1	Klynge 2	Klynge 3
Jeg var god i de fleste boglige fag	2,89	3,62	3,92
Jeg var moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse	2,59	3,09	2,96
Jeg havde en klar forestilling om hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	2,78	3,3	3,15
Jeg lavede ikke mine lektier	2,77	1,83	1,84
Jeg kunne ikke så godt lide at sige noget i timerne	3,04	2,25	1,89
Jeg kunne ikke koncentrere mig om at gå i skole	2,83	1,66	1,64
Jeg havde ikke så megen selvtillid	2,77	1,89	1,99
Jeg havde overblik over mine valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job	2,82	3,35	3,35
Mine forældre syntes, jeg skulle gå i 10. klasse	2,86	2,14	2,03
Mine søskende har gået i 10. klasse	1,99	1,43	1,61
Mange af mine venner skulle i 10. klasse	2,6	2,07	1,73
Jeg vidste ikke, hvad jeg ellers skulle vælge	2,97	2,14	1,65
Jeg havde hørt om en spændende linje, eller nogle spændende fag, jeg godt kunne tænke mig at prøve	3,11	2,55	3,38
Jeg ville gerne på efterskole	3,02	1,3	4,74
Mine lærere eller vejleder(e) mente ikke, jeg var fagligt parat til at gennemføre en ungdomsuddannelse	2,59	1,54	1,24
Jeg ville gerne væk hjemmefra	2,57	1,14	2,89
Mine lærere eller vejleder(e) mente ikke, at jeg var moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse	2,39	1,42	1,26
Jeg ville gerne forbedre mine karakterer	4,06	3,43	2,54
Jeg havde lyst til et 'friår' inden jeg skulle starte på en ungdomsuddannelse	2,99	2,11	2,5
Jeg var skoletræt	3,18	1,75	1,94
Jeg ville gerne have HF og skulle derfor bruge 10. klasse	1,89	1,47	1,24
Jeg ville gerne være lidt ældre for at styrke mine muligheder for at få en læreplads	3,02	2,07	1,79

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse?

Tallene i tabellen er gennemsnitsværdier på en 5-punktskala for hvert udsagn, hvor 1 svarer til at eleven vurderer at udsagnet 'passer slet ikke', mens 5 svarer til, at eleven vurderer, at udsagnet 'passer rigtig godt'.

Nedenfor præsenteres en karakteristik af de tre klynger:

Klynge 1: "Jeg ved ikke, hvad jeg ellers skal"

Baggrundskarakteristika

Klynge 1 eleverne fordeler sig jævnt over samtlige skoletyper. Kønsfordelingen er ligelig.

Faglige kvalifikationer

Klynge 1 eleverne har forholdsvis lave karakterer fra folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse. Ca. 40 procent fik 7 eller derunder i både dansk, matematik og engelsk (mundtligt og skriftligt). Mellem 6 og 13 procent fik 10 eller derover.

Sammenlignet med klynge 2 og 3 eleverne vurderer færre elever i klynge 1, at de var gode i de fleste boglige fag. Næsten 1/3 af eleverne i klynge 1 vurderer, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer, at de var gode i de fleste boglige fag. Mange svarer dog, at det passer nogenlunde, at de var gode i de fleste boglige fag. Sammenlignet med elevernes selvangivne karakterer ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, er det tydeligt, at klynge 1 eleverne ikke har gode boglige færdigheder. Deres relativt gode egne vurderinger skyldes formentlig, at de vurderer i forhold til egne forventninger og forhåbninger om hvilken karakter, de kunne opnå.

Tabel 4.10: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse (N= 1047 Klynge 1 elever)

	Passer rigtig godt/godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt/passar slet ikke
Jeg var god i de fleste boglige fag	19%	52%	29%
Jeg var moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse	24%	23%	53%
Jeg kunne ikke så godt lide at sige noget i timerne	38%	28%	34%
Jeg havde ikke så megen selvtillid	30%	26%	44%
Jeg kunne ikke koncentrere mig om at gå i skole	29%	30%	42%
Jeg var usikker på, hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	46%	17%	36%
Jeg havde overblik over mine valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job	27%	32%	42%
Jeg kendte ikke til så mange forskellige ungdomsuddannelser eller jobmuligheder	21%	25%	53%
Jeg havde en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	34%	18%	47%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse?

Personlige forudsætninger

Eleverne i klynge 1 var relativt personligt umodne ved påbegyndelsen af 10. klasse. De vurderer selv, at de ikke var modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse (en mindre del svarer passer godt eller rigtig godt), at de ikke kunne lide at sige noget i timerne, og en relativt stor andel svarer også, at det passer godt eller rigtig godt at de ikke havde så megen selvtillid, og at de ikke kunne koncentrere sig om at gå i skole (jf. Tabel 4.10).

Klynge 1 er ligeledes kendetegnet ved en manglende afklaring sammenlignet med de øvrige klynger. Mange var usikre på, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have, de havde generelt ikke overblik over deres valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job, og de havde generelt ikke en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have.

Fremtidsplaner

Adspurgte om hvad de skal lave efter sommerferien (2003) svarer flest klynge 1 elever, at de skal på en erhvervsuddannelse på teknisk skole (24 procent). Samlet skal 36 procent i gymnasiale ungdomsuddannelser, jf. nedenstående tabel:

Tabel 4.11: Hvad skal du lave efter sommerferien? (N= 1007 klynge 1 elever)

Ungdomsuddannelse	Procent
Total	100%
Alment gymnasium	16%
HHX	17%
HTX	3%
Erhvervsuddannelse på Teknisk skole	24%
HG	10%
HF	9%
SOSU	4%
Andet/ved ikke	18%

Anm.: Spm: Hvad skal du lave efter sommerferien? Andet dækker over elever der skal på landbrugsskole (1%), skal arbejde (4%), starte på højskole (1%), starte direkte på en læreplads (1%), ved ikke (2%) samt andre ting (9%).

Hvorfor har de valgt 10. klasse?

Eleverne i klynge 1 har i høj grad valgt 10. klasse ud fra nogle faglige behov. Således angiver hele 75 procent, at det havde stor eller meget stor betydning for, at de valgte at gå i 10. klasse, at de ville forbedre deres karakterer. Samtidig angiver en stor gruppe, at det havde betydning, at deres lærere eller vejledere ikke mente, at de var fagligt parate til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Endvidere angiver næsten halvdelen af klynge 1 eleverne, at det havde stor eller meget stor betydning, at de var skole-

trætte. Samtidig viser analysen af elevernes selvangivne karakterer ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, at det faglige niveau ikke er så højt.

Tabel 4.12: Elevernes vurdering af, hvor stor betydning følgende forhold havde for, at de valgte at gå i 10. klasse (N= 1047 klynge 1 elever)

	Meget stor betydning/stor betydning	Nogen betydning	Mindre betydning/ingen betydning
Jeg ville gerne forbedre mine karakterer	75%	18%	8%
Mine lærere eller vejleder(e) mente ikke, jeg var fagligt parat til at gennemføre en ungdomsuddannelse	26%	24%	50%
Jeg var skoletræt	43%	23%	34%
Jeg havde hørt om en spændende linje eller nogle spændende fag, jeg godt kunne tænke mig at prøve	43%	24%	33%
Mange af mine venner skulle i 10. klasse	29%	23%	49%
Jeg havde lyst til et friår inden jeg skulle starte på en ungdomsuddannelse	41%	20%	39%
Jeg ville gerne på efterskole	47%	11%	43%
Jeg vidste ikke, hvad jeg ellers skulle vælge	39%	23%	39%

Anm.: Spm: Hvor stor betydning havde følgende forhold for, at du valgte at gå i 10. klasse?

Ønsket om at blive mere afklaret om fremtidigt valg af uddannelse har ligeledes nogen betydning for, at eleverne i klynge 1 valgte at gå i 10. klasse. 40 procent siger således, at det havde stor eller meget stor betydning for at de valgte at gå i 10. klasse, at de ikke vidste, hvad de ellers skulle vælge.

Knap 1/3-del af klynge 1 eleverne angiver, at det havde stor eller meget stor betydning for at de valgte 10. klasse, at mange af deres venner skulle i 10. klasse, og godt 4 ud af 10 angiver, at de gerne ville have et "friår".

Klynge 2: "Kan jeg klare gymnasiet?"

Baggrundskarakteristika

Klynge 2 eleverne går primært i folkeskolen. Kun 6 procent går på efterskole. Der er en ligelig kønsfordeling.

Faglige kvalifikationer

Klynge 2 eleverne havde forholdsvis gode faglige kvalifikationer inden de startede i 10. klasse.

En stor gruppe af eleverne angiver, at de var gode i de fleste boglige fag (56 procent siger, at det passer godt eller rigtig godt på dem, da de startede i 10. klasse, andre 36 procent siger, at det passer nogenlunde).

Endvidere viser elevernes angivelse af deres faktiske karakterer ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, at en stor gruppe havde relativt gode karakterer (kun mellem 21 og 30 procent fik 7 eller derunder i dansk, matematik og engelsk mundtligt og skriftligt, mens mellem 23 og 34 procent fik 8, mellem 20 og 25 procent fik 9, og mellem 11 og 24 procent fik 10 eller derover).

Tabel 4.13: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse (N= 1501 Klynge 2 elever)

	Passer rigtig godt/godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt/passet slet ikke
Jeg var god i de fleste boglige fag	56%	36%	7%
Jeg var moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse	40%	26%	35%
Jeg kunne ikke så godt lide at sige noget i timerne	16%	22%	62%
Jeg havde ikke så megen selvtillid	9%	16%	76%
Jeg havde overblik over mine valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job	47%	29%	24%
Jeg kendte ikke til så mange forskellige ungdomsuddannelser eller jobmuligheder	8%	16%	75%
Jeg havde en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	51%	16%	33%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse?

Personlige forudsætninger

Eleverne i klynge 2 har generelt en relativt stor personlig modenhed. 40 procent svarer passer godt eller rigtig godt til, at de var modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse, og yderligere 36 procent svarer passer nogenlunde. Svarene på en række øvrige udsagn bekræfter, at størstedelen af gruppen var personligt modne nok, idet de generelt ikke havde problemer med selvtillid, at sige noget i timerne mv.

Endvidere havde eleverne i klynge 2 generelt en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse de ville have, de havde stort overblik over deres valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job, og kun få kendte ikke til så mange forskellige ungdomsuddannelser og jobmuligheder.

Fremtidsplaner

Adspurgt om hvad de skal lave efter sommerferien (2003) svarer 31 procent af klynge 2 eleverne, at de skal i det almene gymnasium, jf. nedenstående tabel:

Tabel 4.14: Hvad skal du lave efter sommerferien? (N= 1465 klynge 2 elever)

Ungdomsuddannelse	Procent
Total	100%
Alment gymnasium	31%
HHX	19%
HTX	7%
Erhvervsuddannelse på teknisk skole	16%
HG	6%
HF	9%
SOSU	2%
Andet/ved ikke	4%

Anm.: Spm: Hvad skal du lave efter sommerferien?

Tabellen viser endvidere, at 19 procent skal på HHX, og 7 procent på HTX – i alt 57 procent i gymnasiale uddannelser.

Hvorfor vælger de 10. klasse?

Klynge 2 eleverne er målbevidste og har valgt 10. klasse som et aktivt tilvalg. Mange vælger at gå i 10. klasse for at forbedre deres karakterer. Således vurderer 54 procent, at ønsket om at forbedre deres karakterer havde meget stor eller stor betydning for, at de valgte at gå i 10. klasse. For 23 procent havde ønsket om at forbedre karakterer dog mindre eller ingen betydning. Generelt var klynge 2 eleverne altså relativt gode boglige, men havde alligevel et ønske om at forbedre deres karakterer. Endvidere er der kun meget få skoletrætte i klynge 2. Således er det kun 8 procent, som tilkendegiver, at det havde meget stor eller stor betydning for deres valg af 10. klasse, at de var skoletrætte.

For en gruppe af eleverne i klynge 2 har udbuddet af spændende linjer og fag ligeledes en betydning for, at de valgte 10. klasse. Således svarer 29 procent, at dette havde meget stor eller stor betydning.

Som tidligere vist er gruppen af elever i klynge 2 rimeligt afklarede omkring valg af uddannelse. Det fremgår ligeledes af deres begrundelser for at vælge at gå i 10. klasse. Det er således kun 19 procent der angiver, at det havde meget stor eller stor betydning, at de ikke vidste, hvad de ellers skulle vælge.

Tabel 4.15: Elevernes vurdering af hvor stor betydning følgende forhold havde for, at de valgte at gå i 10. klasse (N= 1465 klynge 2 elever)

	Meget stor betydning/stor betydning	Nogen betydning	Mindre betydning/ingen betydning
Jeg ville gerne forbedre mine karakterer	54%	23%	23%
Mine lærere eller vejleder(e) mente ikke, jeg var fagligt parat til at gennemføre en ungdomsuddannelse	6%	8%	84%
Jeg var skoletræt	8%	13%	79%
Jeg havde hørt om en spændende linje eller nogle spændende fag, jeg godt kunne tænke mig at prøve	29%	20%	51%
Mange af mine venner skulle i 10. klasse	13%	23%	64%
Jeg ville gerne på efterskole	4%	5%	91%
Jeg vidste ikke, hvad jeg ellers skulle vælge	19%	16%	65%

Anm.: Spm: Hvor stor betydning havde følgende forhold for, at du valgte at gå i 10. klasse?

Klynge 3: ”Jeg ved, hvad jeg vil, men først skal jeg på efterskole”

Baggrundskarakteristika

Klynge 3 eleverne går primært på efterskole. Således er 92 procent af eleverne i klynge 3 elever på en efterskole, mens 4 procent er på et 10. klassecenter. Klynge 3 eleverne er overvejende piger (2/3). Forældrene har et markant højere uddannelsesniveau end klynge 1 og 2 elever. Endvidere er klynge 3 elever en anelse yngre sammenlignet med de andre to klynger. Endelig er der klart flest unge med en etnisk dansk baggrund (96 procent mod 4 procent med anden etnisk baggrund). Dette er en lidt højere andel med etnisk dansk baggrund sammenlignet med klynge 1 og 2.

Faglige kvalifikationer

Klynge 3 eleverne har høje karakterer fra folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse. Godt 40 procent fik 10 eller derover i mundtlig dansk og mundtlig engelsk, mens 1/4 fik 9. 1/3 fik 10 eller derover i mundtlig matematik, og omkring 1/4 fik 8 i skriftlig matematik og skriftlig dansk. Kun mellem 11 og 16 procent fik 7 eller derunder.

Samtidig vurderer hovedparten af eleverne, at de var gode til de fleste boglige fag. Således tilkendegiver 71 procent, at udsagnet. ”jeg var god i de fleste boglige fag” passede rigtig godt eller godt på dem, da de startede i 10. klasse. Endvidere er gruppen kendetegnet ved, at kun få ikke lavede deres lektier, og kun få kunne ikke koncentrere sig om at gå i skole.

Tabel 4.16: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse (N= 1046 Klynge 3 elever)

	Passer rigtig godt/godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt/ passer slet ikke
Jeg var god i de fleste boglige fag	71%	26%	2%
Jeg lavede ikke mine lektier	6%	13%	81%
Jeg kunne ikke koncentrere mig om at gå i skole	3%	9%	88%
Jeg var ikke moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse.	31%	18%	50%
Jeg kunne ikke så godt lide at sige noget i timerne	9%	15%	77%
Jeg havde ikke så megen selvtillid	10%	17%	72%
Jeg kendte ikke til så mange ungdomsuddannelser eller jobmuligheder	9%	16%	75%
Jeg havde overblik over mine valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job	50%	26%	24%
Jeg havde en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	45%	18%	38%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse?

Personlige forudsætninger

Eleverne i klynge 3 var generelt personligt modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse. Således er det kun 31 procent der vurderer, at udsagnet "Jeg var ikke moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse" passede på dem, da de startede i 10. klasse. Samtidig er gruppen kendetegnet ved, at kun få ikke havde selvtillid og ved, at kun få ikke kunne lide at sige noget i timerne i 9. klasse.

Eleverne er ligeledes valgkompetente og afklarede. Kun få kendte ikke til så mange forskellige ungdomsuddannelser og jobmuligheder, i stedet havde de generelt overblik over deres valgmuligheder, og et stort flertal havde en forholdsvis klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse de ville have.

Fremtidsplaner

Adspurgte om hvad de skal lave efter sommerferien (2003) svarer 55 procent af klynge 3 eleverne, at de skal i det almene gymnasium, jf. nedenstående tabel:

Tabel 4.17: Hvad skal du lave efter sommerferien? (N=5242)

Ungdomsuddannelse	Procent
Total	100%
Alment gymnasium	55%
HHX	14%
HTX	6%
Erhvervsuddannelse på teknisk skole	9%
HG	3%
HF	5%
SOSU	0%
Andet/ved ikke	4%

Anm.: Spm: Hvad skal du lave efter sommerferien?

Af Tabel 4.17 fremgår det endvidere, at 14 procent af klynge 3 eleverne skal på HHX, og 6 procent på HTX – i alt 75 procent i gymnasiale uddannelser.

Hvorfor vælger de 10. klasse?

Hovedparten af eleverne i klynge 3 vælger 10. klasse fordi de gerne vil på efterskole og fordi de gerne vil have nogle spændende fag og linjer. 96 procent angiver, at det har stor eller meget stor betydning for deres valg af 10. klasse, at de gerne vil på efterskole. Det forklares naturligvis ved, at hovedparten af klynge 3 eleverne er efterskoleelever, om end der også er elever i klynge 3, der ikke går på efterskole. Nogle af dem må have overvejet efterskole, og selv om de altså har valgt anderledes, har denne overvejelse haft betydning for deres valg. Vores casestudier på 10. klassecentre bekræfter denne antagelse, idet nogle elever angav at have valgt 10. klassecentret på grund af dets lighed med dele af efterskoleformen i temalinjer og pædagogisk praksis, og derfor kunne kompensere for et efterskoleophold, som eleven alligevel ikke ønskede eller ikke kunne få.

Tabel 4.18: Elevernes vurdering af hvor stor betydning følgende forhold havde for, at de valgte at gå i 10. klasse (N= 1046 klynge 3 elever)

	Meget stor betydning/stor betydning	Nogen betydning	Mindre betydning/ingen betydning
Jeg ville gerne forbedre mine karakterer	26%	24%	51%
Mine lærere eller vejleder(e) mente ikke, jeg var fagligt parat til at gennemføre en ungdomsuddannelse	1%	5%	94%
Jeg var skoletræt	11%	16%	73%
Jeg havde hørt om en spændende linje eller nogle spændende fag, jeg godt kunne tænke mig at prøve	53%	24%	23%
Mange af mine venner skulle i 10. klasse	8%	13%	79%
Jeg ville gerne på efterskole	96%	3%	2%
Jeg vidste ikke, hvad jeg ellers skulle vælge	7%	11%	82%

Anm.: Spm: Hvor stor betydning havde følgende forhold for, at du valgte at gå i 10. klasse?

Sammenligning af de tre klynger

Nedenstående Tabel 4.20 og Tabel 4.19 viser, hvorledes klyngerne af elever fordeler sig på de forskellige skoletyper, samt hvorledes klyngerne af elever er repræsenteret på skoletyperne. Som det fremgår af Tabel 4.19 er klynge 3 domineret af efterskoleelever. Således er 92 procent af alle elever i klynge 3 efterskoleelever, mens der er 41 procent af klynge 1 eleverne og blot 6 procent af klynge 2 eleverne, der går på efterskole. Ser vi på hvordan efterskoleeleverne er fordelt på klynger, så fremgår det af Tabel 4.20, at 29 procent af dem er i klynge 1, 6 procent af dem er i klynge 2, og 65 procent af dem er i klynge 3.

Tabel 4.19 Skoletyper fordelt på klynger

	Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	10. klassemiljø	10. klassecenter	Fri grundskole	Efterskole	Total antal
Klynge 1	13%	12%	30%	4%	41%	1042
Klynge 2	26%	18%	42%	8%	6%	1509
Klynge 3	2%	1%	4%	1%	92%	1042

Anm.: Tabellen viser hvorledes de forskellige klynger af elever er fordelt på de forskellige skoletyper.

Tabel 4.20 Klynger fordelt på skoletype

	Klynge 1	Klynge 2	Klynge 3	Antal
Total	29%	42%	29%	3594
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	24%	72%	4%	547
10. klassemiljø	31%	66%	3%	413
10. klassecenter	32%	64%	4%	992
Fri grundskole	25%	70%	5%	166
Efterskole	29%	6%	65%	1476

Anm.: Tabellen viser, hvorledes de forskellige klynger af elever er repræsenteret på de forskellige skoletyper.

Nedenstående Tabel 4.21 opsummerer de tre klynger og deres karakteristika. Klynge 3 adskiller sig ved, at der er lidt flere piger i klynge 3. Klynge 3 elevernes forældre har en større repræsentation af videregående uddannede end klynge 1 og 2 eleverne.

Klynge 1 eleverne var generelt ikke bogligt parate og personligt modne (parate) til ungdomsuddannelse efter 9. klasse, mens klynge 2 og 3 eleverne generelt selv angiver, at de var gode i de fleste boglige fag, var personligt modne, samt valgkompetente og afklarede om, hvad de skulle efter 10. klasse. Klynge 2 eleverne var endog mere afklarede end klynge 3 eleverne.

Tabel 4.21: Oversigt over karakteristika ved de 3 klynger af 10. klasseelever

	Klynge 1	Klynge 2	Klynge 3
Køn	Ligelig fordeling	Ligelig fordeling	2/3 piger
Etnisk baggrund	13% anden end dansk	13% anden end dansk	4% anden end dansk
Alder	83% født i 1986 14% født i 1985	87% født i 1986 9% født i 1985	90% født i 1986 6% født i 1985
Fædres uddannelse	Flest fædre er faglærte (39%) 18% har videregående udd.	Flest fædre er faglærte (38%) 21% har videregående udd.	Flest fædre er faglærte (41%) 35% har videregående udd.
Mødres uddannelse	Flest mødre er faglærte (34%) 1/3 har videregående udd.	Flest mødre er faglærte (34%) 1/3 har videregående udd.	50% har videregående udd. (38% mellemlang) 34% er faglærte
Landsdel 9. klasse	60% Jylland, 27% Sjælland, 7% Fyn	62% Jylland, 30% Sjælland, 4% Fyn	64% Jylland, 22% Sjælland, 11% Fyn
Bystørrelse 9. klasse	Under 3.000 indb. 23%	Under 3.000 indb. 19%	Under 3.000 indb. 29%
Karakterer ved FSA 9. kl. og seneste standpunktskarakter i 10. kl.	Laveste gennemsnit af de tre klynger	Midterste gennemsnit af de tre klynger	Højeste gennemsnit af de tre klynger
Karakteristika ved start i 10. kl.	Ikke så gode i boglige fag Ikke modne nok	Gode i boglige fag Modne Afklarede/valgkompetente	Gode i boglige fag Modne Afklarede/valgkompetente
Overvejelser om alternativer til 10. kl. da de valgte 10. kl.	1/3 overvejede noget andet – heraf 26% erhv.udd./teknisk skole og 26% alment gym.	1/2 overvejede noget andet – heraf 1/2 alment gym.	1/3 overvejede noget andet – heraf 62% alment gymnasium

Note: Det sidste spørgsmål om alternative overvejelser til 10. kl. behandles i senere afsnit – afsnit 4.4, men er medtaget her for at perspektivere profilerne af klyngerne af elever.

4.3.4. Lærere og vejlederes vurderinger af, hvilke elever der er i 10. klasse

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen blandt lærere og vejledere i 10. klasse bedt dem om at vurdere den relative fordeling af elever på forskellige grupper efter inddelingen:

- elever, der var gode eller rimeligt gode i de boglige fag, da de påbegyndte 10. klasse (og det modsatte)
- elever, der var modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse (og det modsatte)
- elever, der havde en rimelig klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse de ville påbegynde (og det modsatte)

Lærere og vejlederes vurderinger fremgår af nedenstående Tabel 4.22⁸:

Tabel 4.22: Elevprofiler angivet af lærere og vejledere (N=734 lærere/vejledere)

Bogligt stærke: 52 procent	Afklarede	Ikke-afklarede
Modne	16%	13%
Ikke-modne	11%	12%
Bogligt svage elever: 49 procent	Afklarede	Ikke-afklarede
Modne	7%	8%
Ikke-modne	10%	24%

Anm.: Spm: Vi vil bede dig om at angive, hvor mange procent de enkelte grupper udgør af de elever i 10. klasse, som du har kendskab til?

Det fremgår af Tabel 4.22, at lærere og vejledere gennemsnitligt angiver, at gruppen af elever, der er gode eller rimeligt gode i de boglige fag, da de påbegyndte 10. klasse, udgør 52 procent af elevgruppen. Endvidere fremgår det, at elever som både er fagligt stærke, modne og afklarede udgør 16 procent af det samlede antal elever i 10. klasse opgjort for årgangen af elever 2002/03. Tabellen viser ligeledes, at gruppen af elever, der opfylder alle tre kriterier for målgruppen for 10. klasse, gennemsnitligt opgøres til at være 24 procent.

⁸ Metodisk skal det anføres, at resultaterne fremstillet i tabellen naturligvis er tilnærmede værdier baseret på et kvalificeret skøn fra lærere og vejledere, idet det naturligvis er vanskeligt at skelne mellem enkelte kategorier. Det faktum, at der er en stor spredning i tallene indikerer, at respondenterne har taget øvelsen alvorligt, men tallene skal anvendes med en vis forsigtighed og som indikationer af realiteter.

4.4. De unges alternativ til 10. klasse

Af nedenstående tabel fremgår det, at godt halvdelen af eleverne ikke overvejede noget andet end 10. klasse efter 9. klasse. Særligt efterskoleeleverne overvejede ikke andet, hvilket ikke er overraskende, idet andre undersøgelser peger på, at mange efterskoleelever har besluttet sig for et sådant skoleforløb et år eller mere i forvejen.⁹

Tabel 4.23: Andelen af elever, der overvejede at vælge noget andet end 10. klasse efter 9. klasse (N=5445 elever)

	Ja	Nej	Ved ikke	Antal
Total	43%	54%	3%	5445
Folkeskole	51%	45%	4%	3203
Efterskole	29%	69%	2%	2001
Fri grundskole	51%	49%	0%	241
Klynge 1 elever	38%	59%	3%	1043
Klynge 2 elever	54%	44%	2%	1496
Klynge 3 elever	36%	63%	1%	1044

Anm.: Spm: Overvejede du at vælge noget andet end 10. klasse efter 9. klasse?

Opdelt på de tre klynger af elever, viser data, at godt halvdelen af klynge 2 eleverne overvejede noget andet end 10. klasse, mens dette kun er tilfældet for godt 1/3 af klynge 1 og klynge 3 eleverne. Da der er en stor overvægt af efterskoleelever i klynge 3, er der ikke overraskende en vis lighed mellem resultatet for efterskoleelever og klynge 3 elever.

Af nedenstående tabel fremgår det, at af de 43 procent af alle eleverne, der overvejede noget andet, angiver 43 procent, at de overvejede det almene gymnasium, 20 procent overvejede erhvervsuddannelse på teknisk skole, og 19 procent overvejede HHX. 28 procent overvejede efterskole.

⁹ En markedsanalyse fra februar 2003 bestilt af Efterskolernes Sekretariat viser, at 45 procent af eleverne på efterskolerne har tilmeldt sig efterskolen mere end ét år i forvejen.

Tabel 4.24: Elevernes angivelser af hvilke ting de overvejede at vælge i stedet for 10. klasse (N=2345 elever, der svarede ja til, at de overvejede noget andet end 10. klasse efter 9. klasse)

	Alment gymnasium	HTX	HHX	Erhv.udd. teknisk skole	Erhv.udd. handels-skole	Efter-skole	Arbejde	Andet / Ved ikke	Antal
Total	43%	10%	19%	20%	1%	28%	7%	30%	2345
Folkeskole	39%	10%	21%	22%	1%	24%	7%	29%	1643
Efterskole	52%	10%	13%	17%	0%	39%	8%	26%	580
Fri grundskole	57%	13%	20%	8%	0%	25%	5%	30%	122
Klynge 1 elever	26%	6%	16%	26%	2%	32%	13%	41%	398
Klynge 2 elever	48%	12%	23%	20%	1%	17%	5%	21%	806
Klynge 3 elever	62%	12%	15%	10%	0%	40%	4%	27%	376

Anm.: Spm: Hvilke ting overvejede du at vælge i stedet for 10. klasse?

Note: Da der er mulighed for at svare flere valgmuligheder, kan tallene summere til mere end 100. Bemærk endvidere, at 39 procent af efterskoleeleverne, der overvejede noget andet end 10. klasse, angiver at have overvejet efterskole, hvilket må tolkes som en anden efterskole end den, de valgte.

Som det fremgår af tabellen overvejede flere elever på efterskoler og frie grundskoler det almene gymnasium (over halvdelen af eleverne, der overvejede noget andet) sammenlignet med elever i kommunale skoler med 10. klasse (39 procent).

For 62 procent af de klynge 3 elever og 48 procent af de klynge 2 elever, der overvejede noget andet end 10. klasse, var det det almene gymnasium, de overvejede.

På trods af at næsten halvdelen af 10. klasseeleverne angiver, at de overvejede noget andet end 10. klasse efter 9. klasse var 2/3 af dem kun i mindre grad eller slet ikke i tvivl om, at de skulle vælge 10. klasse, da de skulle vælge, jf. nedenstående tabel:

Tabel 4.25: Elevernes vurdering af, hvorvidt de var i tvivl om de skulle vælge 10. klasse efter 9. klasse (N=5387 elever)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	5%	8%	20%	23%	43%	1%	5387
Folkeskole	7%	11%	25%	23%	32%	2%	3166
Efterskole	2%	3%	13%	21%	61%	1%	1986
Fri grundskole	9%	9%	18%	25%	39%	1%	235
Klynge 1	5%	8%	22%	20%	44%	1%	1045
Klynge 2	7%	9%	25%	26%	31%	1%	1501
Klynge 3	2%	3%	13%	23%	57%	0%	1046

Anm.: Spm: Var du i tvivl om du skulle vælge 10. klasse efter 9. klasse?

Opdelt på skoletype dækker tallene over, at 82 procent af efterskoleeleverne i mindre grad eller slet ikke var i tvivl om de skulle vælge 10. klasse, da de skulle vælge. Dette er kun tilfældet for godt halvdelen af eleverne på en kommunal skole med 10. klasse.

Opdelt på klynger viser tallene, at kun godt halvdelen af klynge 2 eleverne i mindre grad eller slet ikke var i tvivl om, hvorvidt de skulle vælge 10. klasse efter 9. klasse, mens det var tilfældet for langt flere klynge 1 og klynge 3 elever.

4.5. Faktorer der influerer på valget af 10. klasse

I dette afsnit analyserer vi hvilke faktorer, der influerer på elevernes valg af 10. klasse. Faktorerne er inddelt i individuelle faktorer, institutionelle faktorer, og samfundsmæssige faktorer.

4.5.1. Individuelle faktorer

Vi definerer individuelle faktorer, der influerer på de unges valg af 10. klasse som fire faktorer: faglige behov, personlige behov, uddannelsespræferencer, og valgkompetence / afklaring. Betydningen af disse faktorer er allerede berørt i forbindelse med klyngeanalysen. I dette afsnit vil vi belyse faktorerne overordnet og i forhold til de enkelte skoletyper.

Tabel 4.26 nedenfor viser, hvilken betydning eleverne i 10. klasse selv tillægger en række faktorer for at de valgte at gå i 10. klasse. Disse præsenteres nærmere i det følgende.

Tabel 4.26: Elevernes vurdering af hvor stor betydning følgende forhold havde for, at de valgte at gå i 10. klasse (N=5393 elever)

	Meget stor betydning	Stor betydning	Nogen betydning	Mindre betydning	Ingen betydning	Ved ikke
Mine forældre syntes, jeg skulle gå i 10. klasse	7%	13%	25%	22%	31%	3%
Mine søskende har gået i 10. klasse	4%	6%	10%	9%	65%	6%
Mange af mine venner skulle i 10. klasse	6%	12%	20%	20%	41%	2%
Jeg vidste ikke, hvad jeg ellers skulle vælge	9%	13%	17%	17%	39%	3%
Jeg havde hørt om en spændende linje, eller nogle spændende fag, jeg godt kunne tænke mig at prøve	16%	23%	22%	15%	22%	3%
Jeg ville gerne på efterskole	33%	8%	6%	5%	43%	6%
Mine lærere eller vejleder(e) mente ikke, jeg var fagligt parat til at gennemføre en ungdomsuddannelse	4%	7%	12%	14%	54%	9%
Jeg ville gerne væk hjemmefra	9%	11%	13%	11%	51%	5%
Mine lærere eller vejleder(e) mente ikke, at jeg var moden nok til starte på en ungdomsuddannelse	3%	5%	12%	14%	57%	9%
Jeg ville gerne forbedre mine karakterer	27%	27%	21%	11%	13%	1%
Jeg havde lyst til et 'friår' inden jeg skulle starte på en ungdomsuddannelse	13%	14%	18%	17%	35%	4%
Jeg var skoletræt	11%	10%	16%	20%	39%	3%
Jeg ville gerne have HF og skulle derfor bruge 10. klasse	7%	4%	5%	5%	73%	7%
Jeg ville gerne være lidt ældre for at styrke mine muligheder for at få en læreplads	13%	14%	15%	11%	43%	5%

Anm.: Spm: Hvor stor betydning havde følgende forhold for, at du valgte at gå i 10. klasse?

Ønske om at forbedre faglige færdigheder

Lyst til at forbedre karakterer er den faktor, som flest elever tillægger betydning for at de valgte at gå i 10. klasse. Således vurderer 54 procent, at det havde meget stor eller stor betydning for deres valg. Ønsket om at forbedre sine karakterer deles af elever i folkeskolen og de frie grundskoler. Blandt elever på efterskoler er det en mindre andel på 41 procent mod et gennemsnit for alle elever på 54 procent, som tillægger dette forhold meget stor eller stor betydning.

Det er særligt elever i klynge 1 og 2, der angiver de faglige argumenter for at vælge 10. klasse.

Fra de personlige interview med eleverne i 10. klasse ved vi ligeledes, at en stor gruppe ønsker at bruge 10. klasse til at forbedre deres kvalifikationer og karakterer i ét eller flere fag, inden de skal påbegynde en ungdomsuddannelse. Eleverne i denne gruppe har generelt nogle klare forestillinger om, hvilken uddannelse de ønsker at påbegynde, men de vurderer, at de fagligt set ikke er parate til at starte på denne uddannelse. Dette tillægger de flere forhold, eksempelvis:

- At det faglige niveau på den skole de kommer fra var dårligt
- At de har været dovne, fordi de inderst inde vidste, at de havde en mulighed for at indhente de manglende faglige færdigheder i 10. klasse
- At de har været gennem en vanskelig opvækst og et vanskeligt skoleforløb med eksempelvis mobning, som har gjort det vanskeligt for dem at samle sig om skolearbejdet
- At de har behov for yderligere sprogkompetencer. Her er gruppen af elever med anden etnisk baggrund end dansk med behov for dansksproglig opkvalificering inden ungdomsuddannelsen
- At de har hørt, at det er meget krævende at starte i gymnasiet og derfor ønsker at være maksimalt fagligt parate.

For en mindre gruppe elever er begrundelsen for at anvende 10. klasse til faglig opkvalificering ønsket om at styrke deres generelle faglige færdigheder. Mange af dem har altid haft svært ved det boglige, og deres fremtidsmål er måske uklare, men de (og deres forældre) er opmærksomme på, at uanset hvilke uddannelser og job de vælger, vil der blive stillet krav om, at de besidder basale kvalifikationer inden for dansk, matematik og engelsk samt eventuelt andre fag.

Ønske om at blive mere moden

En relativt lille gruppe elever vælger 10. klasse for at bruge året til at blive mere personligt modne. Det er særligt klynge 1 elever, der angiver de personligt modenhedsmæssige argumenter for valg af 10. klasse. Ud fra interviewene med eleverne tegner der sig to overordnede mønstre for denne gruppe elever. Nogle elevers vurderinger af, at de har behov for at blive mere personligt modne, inden de skal starte på en ungdomsuddannelse, er påvirket af deres forestillinger om de krav, der stilles på ungdomsuddannelserne og især det almene gymnasium. En elevgruppe i 10. klasse har gode faglige forudsætninger og ønsker at tage en almen gymnasial uddannelse, men føler, at de personligt ikke er stærke nok til at påbegynde denne uddannelse, da det er deres indtryk, at det både fagligt og socialt er meget hårdt.

En anden gruppes vurderinger af, at de har behov for at blive mere personligt modne, hænger sammen med en manglende personlig modenhed til at kunne træffe et valg om uddannelse. De er uafklarede om, hvad de skal og har ikke overblik til at vælge på grund af manglende personlig modenhed.

Gruppen, der vælger 10. klasse med henvisning til manglende personlig modenhed, omfatter bl.a. følgende elevgrupper:

- De, hvor personlig modenhed hænger sammen med deres alder. De er enten kommet tidligt i skole eller sprunget over et klassetrin
- "De stille piger" der eksempelvis ved, at de skal i gymnasiet, men føler de har behov for personlig modning til at kunne deltage aktivt i undervisningen
- De, der er usikre på sig selv og egen identitet og derfor ikke har valgkompetencen og selvsikkerheden til at træffe et valg
- De, der ikke "kan sidde stille" og mangler personlig modenhed til at kunne træffe et valg om uddannelse.

Ønske om at blive mere afklaret

10. klasse rummer en gruppe elever, som er uafklarede i forhold til fremtidige uddannelses- og erhvervsønsker. Således angiver 22 procent, at det havde meget stor eller stor betydning for deres valg af 10. klasse, at de ikke vidste, hvad de ellers skulle vælge. Denne gruppe af elever findes primært i folkeskolens forskellige skoletyper. Blandt eleverne på de frie grundskoler og efterskolerne er det kun en mindre andel, der ikke vidste hvad de ellers skulle. Opdelt på klynger er det primært elever i klynge 1, der angiver afklaring som begrundelse for valg af 10. klasse.

Fra de personlige interview med eleverne i 10. klasse kan vi identificere flere forskellige motiver til, at en gruppe ønsker at blive mere afklaret:

- En gruppe er uafklaret om, hvilken type ungdomsuddannelse de skal vælge – om det skal være en gymnasial eller en erhvervsuddannelse?
- En gruppe, der ved hvilken type ungdomsuddannelse de skal vælge, men som ikke kan beslutte, om de skal vælge sproglig eller matematisk linje i det almene gymnasium, eller hvilken erhvervsuddannelse på teknisk skole de skal vælge
- En gruppe der er uafklarede om, hvad de skal vælge, fordi deres præferencer er i modstrid med forældrenes ønsker. Problemstillingen er oftest, at det "ligger i luften" fra forældrenes forventninger, at de skal i det almene gymnasium, mens de

selv er mere eller mindre klar over, at de hellere vil og egner sig bedre til at få en erhvervsuddannelse

- For en gruppe elever hænger spørgsmålet om afklaring tæt sammen med personlig modenhed, selvtillid og også nogle gange faglig styrke. For dem udgør 10. klasse et fravalg af andet, som udskyder den endelige beslutning om valg af uddannelse og erhverv et år
- En sidste gruppe med samme karakteristika er de svageste elever, der hverken besidder boglige kundskaber eller personlig modenhed eller afklaring. De har en stribe nederlag med sig fra skolen og privatlivet, de har ingen selvtillid, de er urolige og utilpassede.

Ønske om et anderledes skoleår og miljøskift

En stor del af de unge har valgt at gå i 10. klasse, fordi de vil prøve et anderledes skoleår. Således tilkendegiver 33 procent af eleverne, at det havde meget stor betydning, at de ønskede at komme på efterskole. Det er naturligvis primært efterskoleelever, som fremkommer med disse ønsker. Årsagerne til at de vil på efterskole, er som tidligere nævnt ikke fordi de ønsker at forbedre deres faglige færdigheder, men mere fordi de føler sig tiltrukket af de fag og linjer, der udbydes på de efterskoler de vælger. Således angiver 49 procent af efterskoleeleverne, at det havde meget stor eller stor betydning at de godt kunne tænke sig at prøve nogle spændende fag og linjer, de havde hørt om. Opdelt på klynger er det særligt klynge 3 elever, der angiver disse ønsker som begrundelse for valg af 10. klasse.

Af interviewene med elever der går i 9. klasse og elever på efterskolerne er det klart fremgået, at mange vælger et efterskoleophold for at møde nye mennesker og være en del af et større socialt fællesskab.

Ønsket om at beskæftige sig med spændende temaer og aktiviteter og være en del af et større socialt fællesskab kan karakteriseres som "pull" faktorer, det vil sige forhold som trækker eleverne til efterskolerne. Det er imidlertid også muligt at identificere en "push" faktor i form af elevernes ønsker om at komme hjemmefra og eventuelt også et skub fra forældre. Således tilkendegiver 20 procent af eleverne, at ønsket om at komme hjemmefra havde meget stor eller stor betydning for at de valgte at gå i 10. klasse på en efterskole.

Af de personlige interview med eleverne bekræftes det, at ønsket om at komme hjemmefra både skyldes et behov for at komme væk fra familien, men også et behov for at skifte skole og komme ud af en rolle, som de føler sig låst fast i. For mange op-

leves miljøskiftet til en efterskole som overskueligt i forhold til det miljøskift, der vil ske i forbindelse med påbegyndelse af en ungdomsuddannelse.

Ønsket om et anderledes skoleår og et pusterum inden det for alvor går løs på en ungdomsuddannelse er noget der ligeledes har betydning for en gruppe af elever, der vælger 10. klasse på en af de skoletyper, som findes i folkeskoleregi. Casestudierne på 10. klassecentrene har vist, at nogle elever vælger 10. klassecentret på grund af dets lighed med dele af efterskoleformen i temalinjer og pædagogisk praksis, og derfor kunne kompensere for et efterskoleophold, som eleven alligevel ikke ønskede eller ikke kunne få.

4.5.2. Institutionelle faktorer

Forældre og venner

Som det fremgår af Tabel 4.27 har eleverne talt meget med begge deres forældre om, hvad de skulle vælge efter 9. klasse, især deres mor (som ligeledes er den person, som eleverne tillægger størst betydning for at de valgte 10. klasse, jf. tabel 4.27):

Tabel 4.27: Elevernes vurdering af hvorvidt de snakkede med følgende personer om, hvad de skulle vælge efter 9. klasse (N=5382)

	Ja, meget	Ja, noget	Nej	Ved ikke
Far	39%	41%	19%	1%
Mor	55%	38%	7%	1%
Søskende	14%	28%	56%	2%
Tidligere elever i 10. klasse	11%	38%	49%	2%
Mine venner	28%	50%	21%	1%
Min klasselærer	17%	43%	38%	2%
Min skolevejleder	29%	50%	20%	1%
Andre lærere på skolen	4%	19%	75%	3%
Elever i en ungdomsuddannelse	5%	20%	72%	3%
Andre	6%	7%	67%	20%

Anm.: Spm: Snakkede du med følgende personer om, hvad du skulle vælge efter 9. klasse?

Knap halvdelen af eleverne i 10. klasse tillægger det meget stor, stor eller nogen betydning for deres valg af 10. klasse, at deres forældre syntes, de skulle gå i 10. klasse. Det er uafhængigt af, hvilken form for 10. klasse de unge går i. De casestudier som er gennemført på efterskoler viser, at valget af denne skoleform og 10. klasse her ofte er påvirket af forældrene. Mange elever har været skrevet op i 1-2-3 år, og det er tydeligt, at en stor forældre påvirkning er medvirkende årsag til elevernes valg af

at tage 10. klasse på efterskolen. I mange familier er der nærmest tale om en tradition for, at de unge tager et ophold på en efterskole.

Det forhold, at eleverne havde venner der skulle i 10. klasse tillægges ligeledes nogen betydning. 18 procent tillægges det således meget stor eller stor betydning, mens 20 procent tillægges det nogen betydning. Blandt elever på efterskolerne er det dog kun en mindre gruppe, der tillægges dette forhold betydning.

Tabel 4.28: Elevernes vurdering af hvilken person, der havde størst betydning for at de valgte at gå i 10. klasse (N=5376 elever)

	Procent
Total	100%
Far	8%
Mor	20%
Søskende	7%
Tidligere elever i 10. klasse	6%
Mine venner	13%
Min klasselærer	4%
Min skolevejleder	11%
Andre lærere på skolen	1%
Elever i en ungdomsuddannelse	1%
Andre	29%

Anm.: Spm: Hvilken person havde størst betydning for at du valgte at gå i 10. klasse?

Vejledning

Som det fremgår af ovenstående Tabel 4.27 og Tabel 4.28 snakker de fleste elever med skolevejlederne og 11 procent vurderer, at vedkommende havde den største betydning for, at de valgte at gå i 10. klasse.

Det er meget vanskeligt præcist at vurdere, hvilken indflydelse vejledere og lærere i 9. klasse har for elevernes valg og fravalg af 10. klasse, da vejledningen er en proces, hvor vejlederen skal være meget aktiv med en struktureret vejledning, men samtidig også fungere som facilitator for en proces hos eleven og dennes forældre. Det billede som tegner sig ud fra evalueringens kvalitative datakilder, casestudier og kollegial refleksion, er meget blandet.

På nogle skoler arbejdes der meget systematisk og målrettet med at bringe valget af ungdomsuddannelse ned i 9. klasse for flere elever. Det har man opnået gode resulta-

ter med ved at styrke fokus på ungdomsuddannelser, og først fremhæve muligheden for 10. klasse, når alle muligheder for ungdomsuddannelser er udtømt. Et andet væsentligt redskab har været, at eleverne skal begrunde deres valg af 10. klasse og forventninger til udbytte. Skolerne angiver, at der ikke herved er konstateret et større frafald fra ungdomsuddannelserne som følge af det styrkede fokus på afklaring og valg efter 9. klasse.

I modsætning hertil står nogle skoler, der vægter sikkerhed i anbefalingen af påbegyndelsen af ungdomsuddannelse efter 9. klasse. På en af caseskolerne anfører man eksempelvis, at de anbefaler eleverne at være "120 procent overbeviste om, at de kan klare en ungdomsuddannelse", for at de skal vælge at starte på en ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Vi har således i evalueringens kvalitative aktiviteter nogle steder mødt en holdning om, at en mindre usikkerhed skal imødegås med rådgivning om at fortsætte i 10. klasse.

Vejlederes præferencer og praksis har således nogen betydning for, om elever vælger eller ikke vælger 10. klasse. Forskelle i økonomiske incitamenter har ligeledes en betydning. Det er dog svært præcist at sige, hvilken betydning dette forhold har, idet der er tale om incitamenter, der både fremmer og begrænser søgningen til 10. klasse. I forbindelse med nogle casestudier, eksempelvis et på et 10. klassemiljø, har vi klart kunnet identificere økonomiske incitamenter til at få så mange som muligt til at blive i 10. klasse, idet skolen fik tildelt ressourcer ud fra antal elever. Da der er tale om samme gruppe lærere i 9. og 10. klasse giver det en klar tilskyndelse til at holde på så mange som muligt. Denne vurdering understøttes blandt andet af elevernes oplevelse af vejledningen.

Omvendt betyder den stigende tendens med selvstændige 10. klassecentre også, at de økonomiske incitamenter til at vejlede til 10. klasse mindskes, idet lærere og vejledere i 9. klasse ikke påvirkes af søgningen til 10. klasse. I casestudierne og den kollegiale refleksion har vi dog erfaret, at mange 10. klassecentre benytter en aggressiv markedsføring over for eleverne i 9. klasse.

10. klasses image og attraktivitet

Også 10. klasses image er en medvirkende faktor for valget af 10. klasse. Vi har ikke data i spørgeskemaundersøgelserne om dette forhold, men de kvalitative datakilder bekræfter, at der er lokale forskelle på attraktivitet og image ved 10. klasse, som indvirker på elevernes præference for 10. klasse. Nogle steder tager næsten ingen 10. klasse, og 10. klasse betragtes som et år for relativt svage unge. Det er eksempelvis

tilfældet på en af caseskolerne i en forstadskommune til København, hvor der er tradition for, at de dygtige 9. klasseelever fortsætter i det almene gymnasium, hvilket er flertallet, mens en mindre gruppe elever fortsætter i 10. klasse, der har ry for at opsamle de svagere elever.

Andre steder har 10. klasse et godt image, eksempelvis som følge af et stærkt profileret 10. klassecenter med mange elever, mange og spændende faglige og kreative temaudbud mv. Også på den caseskole, der er en fri grundskole (på Fyn), er der tradition for, at eleverne fortsætter i 10. klasse, selv om skolen har et stærkt bogligt fokus, og eleverne generelt klarer sig godt. I fokusgruppen med forældre giver de generelt udtryk for, at deres børn skal have den bedste faglige ballast, og at det vil være synd at afholde børnene fra et år mere som forberedelse på ungdomsuddannelsen.

I visse områder er der endvidere helt særlige forhold omkring traditionen for efterskoleophold, der har et helt særligt image og en særlig attraktivitet. Det er eksempelvis tilfældet for en af de caseskoler, der er en efterskole. Den ligger i det vestjyske område, hvor der i de omkringliggende små samfund er en meget stærk tradition for, at de unge kommer på efterskole.

4.5.3. Samfundsmæssige faktorer

For nogle elever har relationen mellem alder og arbejdsmarked også spillet ind. 27 procent angiver, at det har haft stor eller meget stor betydning for, at de valgte at gå i 10. klasse, at de gerne ville være lidt ældre for at styrke deres muligheder for at få en læreplads. Denne begrundelse anvendes på tværs af de forskellige skoletyper.

Det er en tendens, vi også har mødt i interviewene med lærere og vejledere. Her har relativt mange gjort opmærksom på, at de ofte møder et krav fra arbejdsmarkedet om, at elever, der skal have læreplads, skal have 10. klasse med. Både af hensyn til personlig modning, men også fordi, at de så fylder 18 år i en relativ tidlig fase af læreperioden og dermed kan få kørekort eller opnå andre fordele i forhold til lovgivning med betydning for arbejdspladsen. I elevinterviewene har vi talt med flere elever, som fortæller, at de valgte 10. klasse, fordi de ikke kunne finde en læreplads efter 9. klasse.

Generelle ungdomskulturelle trends kan endvidere være en faktor med betydning for unges valg af 10. klasse. Dette hænger sammen med image ved 10. klasse, idet der både nationalt og lokalt kan opstå forskellige image-tendenser. Hvor det i midten af 1990'erne formentlig var "trendy" at gå i 10. klasse, da så mange gjorde det, er vi formentlig i en periode, hvor 10. klasse i hvert fald i nogle områder mister sin attraktivitet

i ungdomskulturen, jf. den generelt faldende søgning til 10. klasse de seneste ni år. Lokale tendenser, formentlig især i mindre lokalsamfund, kan i høj grad påvirke en sådan image-dannelse, da skolernes image også afgøres af deres udbud og de aktiviteter og strømninger, der udgår fra skolen. Skolernes image kan ofte svinge fra år til år, alt efter hvilke elever der går på skolen det pågældende år. I et casestudie med et 10. klassecenter har vi kunnet konstatere, at problemer med en meget lille gruppe elever er blevet bredt kendt og har fået indflydelse på 9. klasseelevers opfattelse af 10. klassecentret.

5. Tilrettelæggelse, indhold og pædagogisk praksis

Dette kapitel 5 beskriver, hvordan både skoleåret og selve undervisningen er organiseret og tilrettelagt, herunder inddragelse af eleverne. Endvidere beskæftiger vi os i dette kapitel med prøveformer og deres hensigtsmæssighed. Kapitlet er primært baseret på spørgeskemaundersøgelser gennemført blandt skoleledere, lærere og vejledere. I enkelte afsnit er resultater fra spørgeskemaundersøgelsen med eleverne også inddraget.

Overordnet viser resultaterne, at den pædagogiske praksis har ændret sig efter lovændringerne, således at undervisningen i højere grad tilrettelægges både tematisk og projektorienteret.

Endvidere peger resultaterne på, at eleverne i nogen grad har medindflydelse, især i folkeskolen. Dog sker medindflydelsen ikke i særlig udstrækning i forhold til planlægning af skoleåret, men mere i den daglige tilrettelæggelse af undervisningen og mest i undervisningsdifferentiering i forhold til den enkelte elevs niveau og behov. Dette billede af elevernes medindflydelse er ligeledes i overensstemmelse med de observationer, som er gjort i casestudierne. Her har vi ligeledes fundet store forskelle mellem de forskellige skoletyper. Det er især på 10. klassecentrene, at eleverne inddrages i planlægningen af undervisningen. På de frie grundskoler og efterskolerne er elevindflydelsen noget mindre og primært afgrænset til valg af undervisningsstof og aflevering af opgaver. Dette gælder særligt hvilke temaer, der skal arbejdes med i f.eks. dansk, engelsk og matematik. De fleste elever oplever dog, at de bliver inddraget, hvis de kommer med forslag til deres lærere.

Undervisningen i 10. klasse fokuserer i stigende grad på at styrke de unges faglige færdigheder. Det kan blandt andet også aflæses ved, at en stigende andel og et stigende antal af eleverne vælger at afslutte 10. klasse med prøver på FS-10-niveau.

5.1. Overordnet organisering af skoleåret

På 53 procent af skolerne er 10. klasse struktureret ud fra temalinjer. Dette organiseringsprincip findes især på 10. klassecentrene og kun i mindre grad på de frie grundskoler. Således udbyder 75 procent af centrene temalinjer eller temaprojekter, mens

det kun er tilfældet for 23 procent af de frie grundskoler¹⁰. At det er 10. klassecentrene der især udbyder temaprojekter/temalinjer, skyldes flere forhold. For det første har 10. klassecentrene mange elever og derfor bedre muligheder for at oprette et bredt udvalg af linjer og projekter, som tilgodeser elever med forskellige behov. For det andet er mange af 10. klassecentrene nye og har derfor haft et behov for at udvikle en attraktiv profil, der kan tiltrække mange elever.

Tabel 5.1: Udbydes der temalinjer/temaprojekter? (N=122 skoleledere)

	Ja	Total
Total	53%	122
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	32	32
10. klassemiljø	50%	12
10. klassecenter	74%	19
Fri grundskole	23%	13
Efterskole	58%	45

Anm.: Spm: Udbydes der temalinjer/temaprojekter?

Der er stor spredning i, hvordan skolerne strukturerer selve undervisningen. 12 procent strukturerer hele undervisningen i linjer. Som oftest er det en blanding, hvor der både undervises i linjer, på tværs af linjer, i store hold og i mindre hold. Det at organisere den valgfrie del af undervisningen i linjer er mest fremtrædende blandt 10. klassecentrene, 10. klassemiljøer og almindelige folkeskoler.

Tabel 5.2: Hvordan er undervisningen struktureret? (N=126 skoleledere)

	Hele undervisningen er opdelt i linjer	Hele undervisningen er opdelt i store hold/storgrupper	Den valgfrie del af undervisningen er organiseret i linjer	Den valgfrie del af undervisningen er opdelt i store hold/storgrupper	Total
Total	12%	24%	34%	17%	126
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	9%	32%	44%	21%	34
10. klassemiljø	17%	42%	33%	33%	12
10. klassecenter	21%	26%	42%	16%	19
Fri grundskole	14%	14%	21%	21%	14
Efterskole	7%	15%	28%	11%	46

Anm.: Spm: Hvordan er undervisningen struktureret?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100.

¹⁰ Det skal bemærkes, at disse forskelle kun har en P-værdi: 0,09, som følge af stikprøvens størrelse.

5.2. Tilrettelæggelse af skoleår og undervisning

5.2.1. Elevernes medindflydelse

Elevernes indflydelse på såvel den overordnede planlægning af skoleåret som den daglige undervisning er begrænset. 21 procent af skolelederne angiver, at eleverne i høj grad har medindflydelse på planlægningen af skoleåret, mens 31 procent angiver, at det i mindre grad eller slet ikke er tilfældet. Eleverne har størst mulighed for indflydelse på den overordnede planlægning af skoleåret på de skoletyper, der er placeret i folkeskoleregion.

Tabel 5.3: Elevernes medindflydelse på planlægning af skoleåret (N=126 skoleledere)

	I hvilken grad vurderer du, at eleverne har medindflydelse på skoleårets overordnede planlægning?	I hvilken grad vurderer du, at eleverne har medindflydelse på undervisningens tilrettelæggelse, herunder valg af undervisningsstof?
I meget høj grad	3%	6%
I høj grad	18%	20%
I nogen grad	48%	64%
I mindre grad	22%	10%
Slet ikke	9%	1%
Total	100%	100%

Elevernes indflydelse på planlægningen af selve undervisningen vurderes af skolelederne at være større end tilfældet er for den overordnede planlægning. Samlet set er det dog kun 26 procent af skolelederne der vurderer, at eleverne har en høj grad af medindflydelse. Igen er folkeskolerne karakteriseret ved at give eleverne en højere grad af medindflydelse.

Lærere og vejledere deler generelt skoleledernes vurderinger af elevernes medindflydelse på valg af undervisningsstof og undervisningens tilrettelæggelse. Således angiver 26 procent af lærere og vejledere, at eleverne i meget høj grad eller i høj grad har medindflydelse på valg af undervisningsstof, mens 24 procent vurderer, at eleverne i meget høj grad eller i høj grad har medindflydelse på undervisningens tilrettelæggelse. Den største grad af medindflydelse findes på 10. klassecentrene. Således angiver 40 procent af lærere og vejledere på 10. klassecentre, at eleverne i meget høj grad eller i høj grad har medindflydelse på undervisningsstoffet. Tilsvarende er det kun 14 procent af lærere og vejledere på de frie grundskoler, der deler denne vurdering.

Tabel 5.4: De unges medindflydelse på valg af undervisningsstof ifølge lærere og vejledere (N=702 lærere/vejledere)

	De unge har medindflydelse på valg af undervisningsstof?	De unge har medindflydelse på undervisningens tilrettelæggelse?
I meget høj grad	6%	3%
I høj grad	20%	21%
I nogen grad	55%	53%
I mindre grad	18%	21%
Slet ikke	1%	1%
Ved ikke	1%	1%
Total	100%	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad er den pædagogiske praksis i jeres 10. klasse i dag karakteriseret ved følgende?

Elevernes medindflydelse på skoleåret sker på flere måder. 48 procent af skolerne nævner, at eleverne tilkendegiver deres ønsker i forbindelse med tilmelding til skoleåret, mens 44 procent af skolerne samler eleverne forud for skoleåret. Særligt 10. klassecentre og efterskoler benytter sig af, at eleverne giver deres ønsker til kende inden skolestart.

Lærere og vejledere vurderer, at omfanget af elevernes medindflydelse på både valg af undervisningsstof og undervisningens tilrettelæggelse kun i nogen grad har ændret sig efter lovændringerne i 1999.

Den manglende grad af medindflydelse på undervisningens tilrettelæggelse skyldes flere forhold. For det første vurderer mange lærere og vejledere, at eleverne ikke er i stand til at formulere deres egne ønsker og behov og tage ansvar for egen læring. Man har mange steder forsøgt at lade det være op til eleverne selv at fremkomme med ønsker til undervisningens indhold for så at konstatere, at der ingenting skete.

Nogle lærere i 10. klasse stiller sig endvidere tvivlende overfor, hvor hensigtsmæssig en stor medinddragelse af de unge er. For den gruppe af unge som primært skal bruge 10. klasse til at forbedre sig fagligt i et eller flere fag, er det ikke relevant at bruge for meget tid på at medinddrage dem i undervisningens tilrettelæggelse. Lærerne ved godt, hvilke behov disse unge har og hvordan de får styrket deres faglige færdigheder. Nogle lærere fremhæver videre, at de ser et dilemma mellem kvalitet af et forløb, eksempelvis en musical, og medinddragelse. Hvis forløbet skal munde ud i et produkt af høj kvalitet, som eleverne kan være stolte af (noget eleverne vægter højt), kræver det en del lærerstyring i de planlæggende faser. En efterskole, der indgik i evalueringen som caseskole gav omvendt eleverne meget stort selvstændigt ansvar netop i

planlægning af teaterstykker og musicals ud fra en filosofi om, at de kan klare det, og at det er givende for eleverne.

En tredje årsag til den manglende medinddragelse er den knappe tid, der er til rådighed i et skoleår, hvor aktiviteter som brobygning, praktik og obligatorisk selvvalgt opgave ligeledes fylder en del. Det tvinger skolerne til at have en stor del af planlægningen klar, allerede inden skoleåret starter for ikke at spilde alt for megen tid i skoleårets begyndelse.

5.2.2. Uddannelsesplaner som planlægningsredskab

Et af redskaberne til at sikre, at elevernes behov og ønsker inddrages i planlægningen af undervisningen er uddannelsesplanerne. 25 procent af skolelederne tilkendegiver, at de inddrager elevernes uddannelsesplaner for 9. klasse i den planlægning, der sker forud for skoleåret. Inddragelsen sker især i 10. klassemiljøer og 10. klassecentre.

Ud over at fungere som redskab i den overordnede planlægning af skoleåret, skal uddannelsesplanerne også bruges til at planlægge undervisningsforløbet for den enkelte unge. Det er skoleledernes vurdering, at dette kun i noget omfang fungerer godt. Det er primært skoleledere, der repræsenterer skoletyper i folkeskolens regi, som vurderer, at uddannelsesplanen fungerer godt som redskab til at sikre individuelt tilrettelagte undervisningsforløb.

Tabel 5.5: Skoleledernes vurdering af, hvordan uddannelsesplanen fungerer som redskab til at sikre individuelt tilrettelagte undervisningsforløb (N=126 skoleledere)

	Meget godt	Godt	Hverken godt eller dårligt	Dårligt	Meget dårligt	Ved ikke	Antal
Total	7%	37%	43%	4%	2%	7%	126
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	18%	44%	29%	0%	0%	9%	34
10. klassemiljø	17%	50%	25%	8%	0%	0%	12
10. klassecenter	5%	63%	32%	0%	0%	0%	19
Fri grundskole	0%	36%	43%	7%	0%	14%	14
Efterskole	0%	20%	61%	7%	4%	9%	46

Anm.: Spm: Hvordan fungerer uddannelsesplanen som redskab til at sikre individuelt tilrettelagte undervisningsforløb?

De få skoleledere som vurderer, at uddannelsesplanen fungerer dårligt eller meget dårligt som redskab til at tilrettelægge de unges undervisningsforløb individuelt, begrundet det primært med, at de planer de modtager, er for overfladiske.

Skoleledernes vurderinger af uddannelsesplanen som redskab til at sikre individuelt tilrettelagte undervisningsforløb er mere positive end de vurderinger, der er fremkommet fra lærere og vejledere i de fokusgruppeinterview, der er blevet afholdt som led i casestudierne. Det er kun på én ud af 10 skoler, at uddannelsesplanerne for alvor anvendes til at tilrettelægge individuelle undervisningsforløb. Her anvender man det til gengæld også meget systematisk. Hver uge følger man op på den enkelte elevs målsætninger i forhold til at planlægge den kommende uges undervisningsforløb.

Dette udgør imidlertid undtagelsen på de 10 besøgte skoler. Den overvejende vurdering på de ni andre skoler er, at uddannelsesplanen primært fungerer som et vejledningsredskab og som et redskab, hvor den enkelte elev kan reflektere over sine stærke og svage sider. Som nævnt i kapitel 7, er der mange, både lærere og elever, som ikke kan se et formål med at anvende uddannelsesplanen og derfor ikke tager den seriøst. Det er en væsentlig forklaring på, at uddannelsesplanerne ikke i højere grad anvendes som planlægningsredskab.

Den manglende anvendelse af uddannelsesplanen som et redskab til at planlægge den enkelte elevs undervisning på de udvalgte caseskoler er imidlertid ikke et udtryk for, at man ikke tilretter undervisningsforløbene til de enkelte elevers behov og ønsker. Det vil fremgå af det følgende afsnit.

5.3. Muligheder for at tilgodese individuelle behov

10. klassetilbuddene på de enkelte skoler er ifølge skolelederne rettet mod den enkelte elevs ønsker og behov. Som det fremgår af Tabel 5.6, vurderer 60 procent af skolelederne, at skoleåret i meget høj grad eller i høj grad er målrettet den enkeltes ønsker og behov. Forskellen på tværs af skoler er dog ikke signifikant.

Tabel 5.6: Skoleledernes vurdering af i hvilken grad 10. klassetilbuddet på skolen er målrettet den enkelte elevs ønsker og behov (N=126 skoleledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Antal
Total	12%	48%	33%	6%	1%	126
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	9%	56%	29%	6%	0%	34
10. klassemiljø	25%	50%	25%	0%	0%	12
10. klassecenter	21%	53%	26%	0%	0%	19
Fri grundskole	7%	36%	29%	21%	7%	14
Efterskole	9%	43%	41%	7%	0%	46

Anm.: Spm: I hvilken grad vurderer du, at 10. klassetilbuddet på skolen er målrettet den enkelte elevs ønsker og behov?

På tværs af alle skoletyper tager undervisningen udgangspunkt i både den enkelte elevs faglige niveau og personlige udviklingsniveau. Således angiver 57 procent af lærere og vejledere, at undervisningen i meget høj grad eller i høj grad tager udgangspunkt i den enkeltes faglige niveau. Tilsvarende andele vurderer, at undervisningen i meget høj eller i høj grad tager udgangspunkt i den enkelte unges personlige udvikling.

Tabel 5.7: Undervisningens udgangspunkt (N=718 lærere/vejledere)

	Undervisningen tager udgangspunkt i den enkelte unges faglige niveau	Undervisningen tager udgangspunkt i den enkelte unges personlige udviklingsniveau
I meget høj grad	10%	10%
I høj grad	48%	42%
I nogen grad	39%	43%
I mindre grad	2%	4%
Slet ikke	0%	0%
Ved ikke	1%	1%
Total	100%	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad er den pædagogiske praksis i jeres 10. klasse i dag karakteriseret ved følgende?

Der er kun små variationer mellem de forskellige skoletyper på dette område. Hvorvidt denne pædagogiske praksis på disse to områder har ændret sig siden indførelsen af lovgivningen, opleves dog forskelligt mellem skoletyperne. Det er især folkeskolens 10. klassemiljøer og 10. klassecentre der oplever, at de i højere grad tager udgangspunkt i elevernes faglige og personlige forudsætninger.

Tabel 5.8: Lærere og vejlederes vurdering af, i hvilken grad den pædagogiske praksis er ændret, sammenlignet med før lovændringerne i 1999 (N=717 lærere/vejledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Undervisningen tager udgangspunkt i den enkelte unges faglige niveau	4%	21%	32%	10%	8%	8%
Undervisningen tager udgangspunkt i den enkelte unges personlige udviklingsniveau	3%	21%	31%	12%	9%	25%
Hver enkelt ung bringes længst muligt i udviklingen af egne muligheder	4%	21%	32%	10%	8%	25%
De unge har medindflydelse på valg af undervisningsstof	3%	21%	31%	12%	9%	25%
De unge har medindflydelse på undervisningens tilrettelæggelse	5%	27%	26%	9%	9%	25%
Undervisningen tilrettelægges ud fra den enkelte unges uddannelsesplan	2%	10%	36%	18%	9%	25%

Anm.: Spm: I hvilken grad er den pædagogiske praksis i jeres 10. klasse ændret på nedenstående områder, sammenlignet med før lovændringen i 1999?

Et andet udtryk for, i hvilken grad undervisningen tager udgangspunkt i elevernes behov og ønsker, er, om eleverne kan få de fag, de har ønsket sig. 30 procent af eleverne oplever, at der har været et eller flere fag, de gerne ville have haft, men ikke har kunnet få. Den mest hyppige årsag til, at eleverne ikke kan få de fag, de gerne ville have haft er, at det ikke blev udbudt (61 procent angiver dette som årsag). Der er dog en tendens til, at eleverne på 10. klassecentre i mindre grad end elever på almindelige folkeskoler oplever, at de ønskede fag ikke blev udbudt.

Barrierer for at tilrettelægge undervisningen i forhold til de enkelte unges behov

Vi har bedt skolelederne om at vurdere, hvorvidt en række forhold udgjorde barrierer i forhold til at tilrettelægge undervisningen i forhold til den enkelte unges behov.

Skolelederne oplever primært økonomiske ressourcer og antallet af elever som barrierer for at kunne tilrettelægge en undervisning, der tager udgangspunkt i den enkelte elevs behov.

Tabel 5.9: Barrierer for individuelt tilrettelagt undervisning (N=126 skoleledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Ikke relevant
De økonomiske ressourcer afsat til 10. klasse på skolen	14%	24%	28%	20%	5%	0%	10%
For lille elevmasse	10%	12%	21%	15%	29%	2%	11%
Lovgivningens krav til antal obligatoriske timer	2%	9%	16%	37%	26%	0%	10%
Mulighederne for praktik er ikke gode nok	2%	4%	17%	33%	27%	2%	16%
Muligheder for brobygning er ikke gode nok	6%	6%	11%	18%	34%	2%	23%
10. klassetilbuddet skal planlægges i det foregående skoleår	3%	10%	26%	28%	19%	2%	12%

Anm.: Spm: I hvilken grad udgør følgende forhold barrierer for at kunne udbyde et 10. klassetilbud, der er målrettet den enkelte elevs ønsker og behov?

Lovgivningens krav til obligatoriske timer eller begrænsede muligheder for brobygning opleves kun i meget begrænset omfang som barrierer.

5.4. Udbud og valg af fag

Det er i spørgeskemaerne blevet belyst hvor mange timer eleverne har i de obligatoriske fag, hvilke fag der udbydes og hvilke fag eleverne typisk vælger. Vi giver et rids over timetallet i de obligatoriske fag og hvordan fagudbudet ser ud, men går dog ikke i detaljer med hver enkelt fagtype. Derudover går vi ind i en analyse af, hvilke elever der vælger hvilke fag.

5.4.1. Udbud af fag

Obligatoriske fag

Tabel 5.10 viser, hvor mange timer de forskellige skoletyper tilbyder undervisning i i de obligatoriske fag dansk, engelsk og matematik. Gennemsnittet for disse fag på tværs af skoletyper er 6,21 timer i dansk, 4,62 timer i matematik og 4,04 timer i engelsk. Der undervises således i flere timer i dansk, end de to andre fag. Der kan ikke iagttages signifikante forskelle på tværs af skoler.

Tabel 5.10: Gennemsnitligt antal timer i obligatoriske fag fordelt på skoletyper (N=119 skoleledere)

	Dansk	Matematik	Engelsk
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	6,82	4,77	4,25
10. klassemiljø	6,73	4,55	4,18
10. klassecenter	5,79	4,68	4,00
Fri grundskole	6,85	4,77	4,08
Efterskole	5,7	4,48	3,88
Total	6,21	4,62	4,04

Anm.: Spm: Hvor mange lektioner har eleverne i gennemsnit i følgende obligatoriske fag pr. uge?

Tilbudsfag

Som det fremgår af nedenstående tabel, har de fleste skoler oprettet fagene tysk, fysik/kemi og idræt som tilbudsfag. Samfundsfag er oprettet på 60 procent af skolerne, mens fransk er oprettet på 41 procent af skolerne. Kristendomskundskab/religion er oprettet på 19 procent af skolerne, især på efterskolerne.

Tabel 5.11: Tilbudsfag der er blevet oprettet (N=122 skoleledere)

	Tysk	Fysik/kemi	Fransk	Idræt	Samfundsfag	Kristendoms- kundskab/ religion	Antal
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	97%	97%	38%	88%	63%	13%	32
10. klassemiljø	100%	100%	42%	83%	92%	8%	12
10. klassecenter	100%	100%	42%	84%	53%	11%	19
Fri grundskole	100%	100%	38%	85%	62%	15%	13
Efterskole	98%	91%	42%	87%	51%	31%	45
Total	98%	96%	41%	86%	60%	19%	122

Anm.: Spm: Hvilke af følgende tilbudsfag er blevet oprette i dette skoleår?

Valgfag

Nedenstående tabel viser en oversigt over de valgfag, der er blevet oprettet i dette skoleår. Som det fremgår, er det især kreative fag som musik, drama og billedkunst, der er blevet oprettet.

Tabel 5.12: Valgfag, der er blevet oprettet (N=122 skoleledere)

Fag	Procent
Musik	60%
Drama	56%
Billedkunst	51%
Håndarbejde	43%
Hjemkundskab	41%
Medier	38%
Fransk	37%
Sløjd	35%
Tekstbehandling	34%
Fotolære	27%
Andre værkstedsfag	25%
Filmkundskab	19%
Teknologi	16%
Arbejdskendskab	5%
Andet	144%

Anm.: Spm: Hvilke af følgende valgfag er blevet oprettet i dette skoleår?

5.4.2. Valg af fag

Som det fremgår af Tabel 5.13 vælger ca. 1/3 af eleverne i 10. klasse at tage de tre obligatoriske fag dansk, matematik og engelsk som tilbudsfag. Klynge 3 elever vælger i mindre grad end klynge 1 og 2 elever, at tage ekstra dansk, matematik og engelsk.

Det fremgår ligeledes af Tabel 5.13, at 65 procent af eleverne vælger tysk, og 55 procent vælger fysik/kemi. Disse fag vælges til gengæld i højere grad blandt elever i klynge 3. Således er der 80 procent af eleverne i klynge 3 som vælger tysk. Det er kun tilfældet for 56 procent af eleverne i klynge 1.

Idræt vælges ligeledes af en stor andel af eleverne i 10. klasse. Igen er det især elever i klynge 3, som vælger idræt. Således er der 81 procent af eleverne i klynge 3, som vælger idræt, mod 48 procent i klynge 2.

Tabel 5.13: Hvilke fag har du i 10. klasse? (N=5281 elever)

Fag	Procent
Dansk (ekstra dansk ud over det obligatoriske)	29%
Matematik (ekstra matematik ud over det obligatoriske)	33%
Engelsk (ekstra engelsk ud over det obligatoriske)	31%
Tysk	65%
Fransk	6%
Fysik/kemi	55%
Latin	1%
Idræt	60%
Samfundsfag	29%
Kristendomskundskab	9%
Håndarbejde	9%
Sløjd	7%
Hjemkundskab	12%
Historie	6%
EDB	12%
Billedkunst	11%
Drama	11%
Musik	18%
Andet	85%

Anm.: Spm: Hvilke fag har du i 10. klasse?

5.5. Fokus i undervisningen

Undervisningen i 10. klasse sætter i stigende grad fokus på faglige færdigheder. Således vurderer 39 procent af de adspurgte lærere og vejledere, at undervisningen er blevet meget mere eller mere orienteret mod at styrke de unges faglige færdigheder sammenlignet med før lovændringen. Det er især i folkeskolen og på efterskolerne, at der er kommet øget fokus på faglige færdigheder. Det forhold, at der ikke i samme grad er kommet fokus på at fremme de faglige færdigheder på de frie grundskoler hænger givetvis sammen med, at man på denne skoletype traditionelt har haft stort fokus på det faglige.

Tabel 5.14: Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt undervisningen i 10. klasse i dag er mere eller mindre orienteret mod at styrke de unges faglige færdigheder, sammenlignet med før lovændringerne i 1999 (N=716 lærere/vejledere)

	Meget mere	Mere	Uændret	Mindre	Meget mindre	Eksisterede ikke før lovændringerne	Ved ikke	Antal
Total	6%	33%	34%	1%	0%	9%	17%	716
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	6%	35%	40%	1%	0%	0%	17%	129
10. klassemiljø	8%	51%	19%	1%	0%	8%	13%	79
10. klassecenter	6%	27%	10%	3%	0%	38%	16%	157
Fri grundskole	8%	19%	58%	0%	0%	0%	15%	48
Efterskole	4%	34%	42%	0%	0%	1%	19%	290
Andet	0%	9%	73%	0%	0%	9%	9%	12

Anm.: Spm: Er undervisningen i 10. klasse på din skole i dag mere eller mindre orienteret mod at styrke de unges faglige færdigheder, sammenlignet med før lovændringerne i 1999?

En anden indikator på, at undervisningen i stigende grad fokuserer på at styrke de unges faglige færdigheder er, at et stigende antal og en stigende andel af eleverne i 10. klasse vælger at afslutte 10. klasse med en prøve på FS-10 niveau (jf. 5.7.1).

Undervisningen er ligeledes blevet fokuseret mere på at styrke de unges valgkompetencer efter lovændringen i 1999. Således vurderer 50 procent af alle de adspurgte lærere og vejledere, at undervisningen i 10. klasse på deres skole i dag er meget mere eller mere orienteret mod at styrke de unges valgkompetencer sammenlignet med før lovændringerne i 1999.

Tabel 5.15: Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt undervisningen i 10. klasse i dag er mere eller mindre orienteret mod at styrke de unges valgkompetencer – evne til at træffe et meningsfuldt valg – sammenlignet med før lovændringerne i 1999 (N=715 lærere/vejledere)

	Meget mere	Mere	Uændret	Mindre	Eksisterede ikke før lovændringerne	Ved ikke	Antal
Total	9%	41%	22%	0%	9%	18%	715
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	7%	54%	22%	0%	0%	17%	129
10. klassemiljø	12%	52%	19%	0%	6%	10%	79
10. klassecenter	14%	28%	6%	1%	35%	16%	156
Fri grundskole	10%	40%	27%	0%	0%	23%	48
Efterskole	7%	40%	31%	1%	0%	21%	290

Anm.: Spm: Er undervisningen i 10. klasse på din skole i dag mere eller mindre orienteret mod at styrke de unges valgkompetencer – evne til at træffe et meningsfuldt valg mellem flere kendte alternativer og begrunde kriterierne for dette valg – sammenlignet med før lovændringerne i 1999?

5.6. Arbejds- og undervisningsformer

Undervisningsformer

Undervisningen i 10. klasse tilrettelægges både tematisk/emneorienteret og projektorienteret. Således angiver 65 procent af lærere og vejledere, at de i meget høj eller høj grad tilrettelægger undervisningen tema-/emneorienteret. Projektorienteret arbejde anvendes i lidt mindre omfang. Således vurderer 31 procent af underviserne, at de i meget høj eller høj grad anvender projektorienteret arbejde.

Tabel 5.16: Tilrettelæggelse af undervisningen fordelt på skoletyper, kategorierne "i meget høj grad" og "i høj grad" (N=718 lærere/vejledere)

	Undervisningen tilrettelægges tematisk og emneorienteret	Undervisningen tilrettelægges projektorienteret
Total	65%	31%
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	64%	31%
10. klassemiljø	72%	37%
10. klassecenter	71%	39%
Fri grundskole	50%	37%
Efterskole	61%	23%

Anm.: Spm: I hvilken grad er den pædagogiske praksis i jeres 10. klasse i dag karakteriseret ved følgende?

Siden lovgivningen er trådt i kraft, har den pædagogiske praksis på disse to områder ændret sig. Overordnet set er skolerne i højere grad begyndt at tilrettelægge undervisningen tema- og projektorienteret.

I det følgende gives en række eksempler på, hvordan skolerne har tilrettelagt undervisningen med udgangspunkt i casestudierne.

På et 10. klassecenter tilbydes der fem forskellige linjefag: Idræt, Medie & samfund, Kreativ, Psykologi & Pædagogik samt Naturvidenskab. Der undervises i linjefag 10 timer om ugen. Det er erfaringen med disse linjer, at man i nogen grad taber de svageste elever, da eleverne arbejder meget selvstændigt i disse linjefag. Der mangler nogle mere praktisk orienterede linjer til de svageste elever. Linjefagene er her præget af meget frie rammer for eleverne, og det giver eleverne mere ansvar i undervisningen, særligt fordi de selv har valgt at være der. Samtidig arbejdes der på denne skole også med niveaudeling af eleverne i hold i de obligatoriske fag. Undervisningen i disse fag foregår på tværs af linjerne.

På et 10. klassemiljø udbydes der pt. tre forskellige linjer, der baserer sig på elevens fremtidige ungdomsuddannelse. Det er fremtidslinjen, for de elever, der endnu ikke er afklarede, tek-linjen for elever der gerne vil på teknisk skole og gymnasielinjen, for de elever der gerne vil videre i gymnasiet efter 10. klasse. På 10. tek-linjen arbejdes der med et særligt brobygningsforløb, hvor eleverne er på teknisk skole 2 dage om ugen og i 10. klasse 3 dage om ugen. På gymnasielinjen undervises der på et fagligt niveau, der ligger på højde med 1.g. Der er mulighed for, at eleven kan skifte linje i løbet af året, hvis vedkommende ønsker det. I samtlige fag undervises der på to niveauer; højt niveau eller almindeligt niveau. Derudover udbydes også en drenge- og en pigeklasse, der er målrettet sent ankomne flygtninge og andre elever med lignende baggrund.

På et 10. klassemiljø arbejdes der med linjefag, der udgør 5 timer om ugen. Linjerne er Matematik & Science, Sprog & Kommunikation, Samfundsvidenskab & Filosofi, Praktiske & Musiske Udtryksformer samt Bevægelse og Sundhed. På denne skole arbejdes der ikke med traditionelle klasser. Al undervisningen foregår derimod i hold, der varierer, alt efter hvilke fag eleven har.

På et 10. klassecenter arbejdes der med temaprojekter. Skolen er inddelt i 3 storgrupper med 60-70 elever i hver. Ved tilmelding til 10. klasse skal eleverne oplyse nogle af deres interesseområder. Det er på baggrund af disse, at der inden for hver storgruppe udbydes forskellige temaprojekter. Hver elev skal vælge to temaprojekter. I temaprojekterne indgår dele af forskellige fag i en sammenhæng rettet mod at belyse bestemte problemstillinger. Temaerne befinder sig inden for en lang række forskellige områder, eksempelvis musik, idræt, sprog og kultur, psykologi, design og tekstil,

natur og videnskab og meget mere. Temafagene fylder i gennemsnit 6 timer pr. uge. Derudover arbejdes der med holdinddelinger efter de enkelte elevers faglige målsætninger.

På en almindelig folkeskole arbejdes der også med temabaseret undervisning om end i en anden form. Her er undervisningen baseret på et kommunalt initiativ med temauger på tværs af alle kommunens 10. klasser. Disse temauger foregår over 2 uger, og eleverne kan enten vælge ét kursus, der varer hele perioden eller to kurser af én uges varighed. Kurserne arrangeres af kommunens skoler med 10. klasse, men kan foregå både på selve skolen eller på omkringliggende ungdomsskoler eller højskoler. Kurserne spænder bredt fra kreative fag som musik, idræt, film og kunst til intensive kurser i fransk, tysk og engelsk, hvor der i nogle fag er indbygget besøg til det land, hvor sproget tales.

Holddeling

65 procent af skolerne benytter sig af holddeling i et eller flere fag. Heraf arbejder de 43 procent kun med holddeling i enkelte fag.

Tabel 5.17: Benytter skolen sig af inddeling i hold efter niveau i undervisningen? (N=126 skoleledere)

	Ja, i alle fag	Ja, i alle obligatoriske fag	Ja, i nogle fag	Nej	Antal
Total	5%	17%	43%	36%	126
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	0%	18%	44%	38%	34
10. klassemiljø	17%	17%	17%	50%	12
10. klassecenter	5%	21%	47%	26%	19
Fri grundskole	14%	0%	36%	50%	14
Efterskole	2%	20%	50%	28%	46

Anm.: Spm: Benytter skolen sig af inddeling i hold efter niveau i undervisningen?

På nogle af 10. klassecentrene, som indgår i casestudierne, arbejdes der, som vist ovenfor, ligeledes meget med holddeling. De primære begrundelser for at gøre det, er, at elevgruppens faglige færdigheder er så brede, at en fælles undervisning hverken vil tjene de stærke eller de svage elever. Casestudierne viser således, at nogle skoler vurderer, det kan være hensigtsmæssigt at arbejde med holddeling til trods for, at dette ikke er i fuld overensstemmelse med intentionerne i lovgivningen. Der er dog ikke tale om en permanent holddeling.

Hold til elever med særlige behov

På 44 procent af skolerne er der etableret hold eller linjer til elever med særlige behov. Det er 10. klassecentre der tegner sig for den største andel af disse, da 79 procent angiver, at sådanne hold eller linjer er etableret.¹¹

Tabel 5.18: Særlige hold eller linjer til grupper med særlige behov (N=126 skoleledere)

	Ja	Nej	Antal
Total	44%	56%	126
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	47%	53%	34
10. klassemiljø	50%	50%	12
10. klassecenter	79%	21%	19
Fri grundskole	21%	79%	14
Efterskole	30%	70%	46

Anm.: Spm: Er der etableret særlige hold eller linjer til grupper med særlige behov?

Disse særlige linjer eller hold er primært rettet mod elever med svage kundskaber i dansk, engelsk og matematik. Det kan både være tosprogede elever, læseklasse-elever, specialklasse-elever og skoletrætte elever. Det kan derudover være elever med særlige interesser i fx IT, musik, idræt mv. og elever, der generelt ikke har boglig interesse.

5.7. Prøver

I dette afsnit tegner vi et billede af, hvordan FS-10-prøven opleves af skoleledere, lærere og vejledere. Derudover gives en analyse af, hvilke prøveformer eleverne vælger, og om der er nogle særlige karakteristika for de elever, der vælger FS-10 eller FSA.

5.7.1. Valg af prøveform

Uanset hvilken skole eleverne går i 10. klasse på, er der en meget stor andel af eleverne, der vælger at gå til FS-10-prøven i de fag, de har haft i 10. klasse. Særligt i de obligatoriske fag vælger eleverne at afslutte 10. klasse med FS-10-prøven.

¹¹ Det skal bemærkes, at der i evalueringen ikke indgår specialetfterskoler, da disse ikke er underlagt samme regelsæt som andre skoler, der udbyder 10. klasse.

Tabel 5.19: Oversigt over valg af prøveformer blandt elever, som angiver, at have haft det pågældende fag

	FSA – Folkeskolens afgangsprøve	FS-10 (Folkeskolens 10. klasseprøve)	Jeg skal ikke til prøve i dette fag	Antal
Dansk - mundtlig	9 %	89%	2%	5289
Dansk - skriftlig	9%	89%	2%	5293
Matematik - mundtlig	15%	81%	4%	5282
Matematik - skriftlig	16%	82%	2%	5286
Engelsk - mundtlig	14%	82%	4%	5261
Engelsk - skriftlig	-	81%	15%	5113
Tysk - mundtlig	15%	66%	18%	3841
Tysk - skriftlig	-	63%	33%	3714
Fransk - mundtlig	7%	14%	80%	1063
Fransk - skriftlig	-	12%	86%	1038
Fysik/kemi	9%	69%	23%	3278

Anm.: Spm: Hvilke prøver har du tilmeldt dig til sommer?

Summen for engelsk skriftlig, tysk skriftlig og fransk skriftlig summer ikke til 100, idet mindre andele på hhv. 3%, 3% og 1% fejlagtigt havde angivet, at de havde valgt FSA-prøven for disse fag.

Det er dog muligt at iagttage nogle forskelle mellem de forskellige skoletyper i forhold til andelen, som vælger at tage en FS-10-prøve. I de obligatoriske fag er der en klar tendens til, at elever på efterskolerne i højere grad end elever på de andre skoletyper vælger at afslutte med FS-10. Inden for de skoletyper, som findes i folkeskoleregi, findes der ligeledes forskelle mellem de forskellige typer. Således vælger elever på 10. klassecentre i højere grad at afslutte med FS-10, sammenlignet med elever på de to andre skoletyper. I forbindelse med vores interview på caseskolerne har vi ligeledes kunnet konstatere, at man på disse skoler er meget opsat på at få så mange elever som muligt til at vælge FS-10-prøven og dermed gøre 10. klasseåret til noget, der adskiller sig fra 9. klasse. På de besøgte 10. klassecentre har man været meget fokuseret på, at skabe et tilbud, der lægger stor vægt på det faglige.

Der kan ligeledes konstateres nogle forskelle i valg af FS-10-prøven de tre elevklynger imellem. Langt hovedparten af eleverne i klynge 3 vælger således FS-10 prøven i de obligatoriske fag (96 procent i både mundtlig og skriftlig dansk, 93 procent i både mundtlig og skriftlig matematik). Lidt færre, men dog mange, elever i klynge 2 vælger at tage en FS-10-prøve (93 procent i både mundtlig og skriftlig dansk, 87 procent i skriftlig matematik, 88 procent i mundtlig matematik). Det hænger givetvis sammen med, at elever i klynge 3 er en anelse fagligt stærkere end elever i klynge 2. Det er alligevel bemærkelsesværdigt, da det primært er klynge 2 der vælger 10. klasse for at

forbedre sig fagligt, mens klynge 3 i højere grad gør det af andre årsager. Færre klynge 1 elever tager FS-10-prøven.

Samtidig ses en tendens til, at de ældre elever (årgang 1985) i højere grad end de resterende elever vælger at tage FSA i stedet for FS-10. Således vælger f.eks. 18 procent af de ældste elever, at gå til FSA i mundtlig dansk, mod 8 procent af eleverne fra 1986 og 3 procent af eleverne fra 1987. Dette skal ses i lyset af, at de ældste elever i højere grad angiver at have valgt 10. klasse for at forbedre deres karakterer.

Som det fremgår af nedenstående tabel, har andelen af elever i 10. klasse, som tager FS-10 prøven frem for FSA-prøven været stigende efter lovændringerne. Efter et fald i 2001 steg andelen, der tog en FS-10-prøve markant i 2002.

Tabel 5.20: Andel af elever i 10. klasse som aflægger prøve og som tager FS-10 prøven i de tre obligatoriske fag dansk, engelsk og matematik

År	Dansk Skriftlig	Dansk Mundtlig	Matematik Skriftlig	Matematik Mundtlig	Engelsk Skriftlig	Engelsk Mundtlig
2002	90%	90%	82%	82%	86%	88%
2001	79%	79%	71%	71%	74%	78%
2000	85%	85%	-	100%	77%	77%

Kilde: Undervisningsministeriets nøgletalsdatabase. Tal for skriftligt matematik for 2000 er ikke medtaget, idet tallene mangler for nogle skoler.

Målt i absolutte tal har der været tale om en stigning i antallet af elever der tager FS-10 prøven.

Tabel 5.21: Antal elever i 10. klasse som aflægger FS-10-prøven i de tre obligatoriske fag dansk, engelsk og matematik

År	Dansk Skriftlig	Dansk Mundtlig	Matematik Skriftlig	Matematik Mundtlig	Engelsk Skriftlig	Engelsk Mundtlig
2002	25.268	25.310	22.127	21.892	21.446	22.987
2001	24.555	24.572	21.391	21.181	20.673	22.173
2000	23.871	23.869	-	20.455	19.855	20.922

Kilde: Undervisningsministeriets nøgletalsdatabase. Tal for skriftligt matematik for 2000 er ikke medtaget, idet tallene mangler for nogle skoler.

Tabel 5.22: Antal elever i 10. klasse som aflægger FSA-prøven i de tre obligatoriske fag dansk, engelsk og matematik

År	Dansk Skriftlig	Dansk Mundtlig	Matematik Skriftlig	Matematik Mundtlig	Engelsk Mundtlig
2002	2.662	2.662	4.906	4.789	3.572
2001	6.621	6.578	8.605	8.456	7.384
2000	4.304	4.256	3.485	-	6.088

Kilde: Undervisningsministeriets nøgletalsdatabase.

5.7.2. Prøvestrukturens hensigtsmæssighed

Det faglige niveau i FS-10-prøven opleves af både skoleledere, lærere og vejledere overordnet set som værende passende. Omkring 2/3 erklærer sig uenige i, at det faglige niveau er for svært. Halvdelen er uenige i, at det er for let. Dog angiver 15 procent af skolelederne på efterskolerne og 30 procent af skolelederne på de frie grundskoler, at det faglige niveau i FS-10-prøven er for lavt.

Tabel 5.23: Prøvernes hensigtsmæssighed (N=120 skoleledere)

	Meget enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Meget uenig	Ved ikke
FS-10-prøven er for svær i forhold til elevernes faglige niveau	0%	4%	30%	54%	11%	1%
FS-10-prøven er for let i forhold til elevernes faglige niveau	1%	14%	35%	43%	7%	1%
Det er godt, at der er mulighed for at gentage FSA-prøven fra 9. klasse i 10. klasse	31%	61%	3%	3%	3%	1%
Det er hensigtsmæssigt, at elever kun kan indstilles til prøver i fag, der er fulgt	36%	56%	5%	3%	1%	0%
Det er godt, at den enkelte elev har fået bedre muligheder for at sammensætte et mere individuelt prøveforløb	33%	47%	14%	6%	0%	1%

Anm.: Spm: Er du enig eller uenig i følgende forhold vedrørende prøver i 10. klasse?

Det opleves generelt positivt, at eleverne har mulighed for at gentage FSA prøven. Blandt skolelederne angiver 92 procent, at det er en god mulighed, mens det blandt lærere og vejledere er 76 procent. Det er meget få, der erklærer sig meget uenige eller uenige. I tråd hermed opleves det positivt af lærere og vejledere, at eleverne har mulighed for at tilrettelægge individuelle prøveforløb. Som udgangspunkt mener lærere og vejledere ikke, at muligheden for at gentage FSA-prøven i 10. klasse har nogen markant betydning for de faglige mål, eleverne opstiller i deres uddannelsesplan, men dog heller ikke, at det slet ingen betydning har.

Tabel 5.24: Overensstemmelse mellem undervisningens mål og prøvestruktur (N=120 skoleledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Total	8%	38%	40%	9%	3%	3%
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	3%	53%	38%	3%	0%	3%
10. klassemiljø	0%	50%	42%	0%	0%	8%
10. klassecenter	5%	5%	68%	16%	5%	0%
Fri grundskole	15%	46%	15%	8%	15%	0%
Efterskole	12%	35%	37%	12%	2%	2%

Anm.: Spm: Er der overensstemmelse mellem undervisningens mål og den gældende prøvestruktur?

Blandt skolelederne opleves der en højere grad af overensstemmelse mellem undervisningens mål og prøvestrukturen på de frie grundskoler end på 10. klassecentrene, hvor 68 procent angiver, at der kun i nogen grad er overensstemmelse mellem mål og struktur.

Forholdsvis mange skoleledere oplever, at det har givet anledning til problemer, at standpunktskaraktererne efter 1. termin gives efter 10. klassens læseplan, uanset hvilken prøveform eleven forventes at tage. 14 procent af skolelederne angiver, at det enten i meget høj grad eller i høj grad har givet anledning til problemer, og 33 procent i nogen grad. 24 procent angiver, at det slet ikke har givet problemer. Det begrundes primært i, at man giver de svageste elever et unødigt nederlag, som virker demotiverende på dem.

5.7.3. Initiativer til udvikling af prøveformen

Det er på 10. klassemiljøer og 10. klassecentre, at der er den største aktivitet i forholdt til at tage initiativer til at udvikle prøveformerne i 10. klasse. Henholdsvis 58 procent og 68 procent af skolelederne har oplyst, at de har taget sådanne initiativer, mens det for de andre skoletyper kun er omkring 30 procent.

Tabel 5.25: Initiativer til udvikling af prøveformerne i 10. klasse? (N=120 skoleledere)

	Ja	Antal
Total	40%	120
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	28%	32
10. klassemiljø	58%	12
10. klassecenter	68%	19
Fri grundskole	31%	13
Efterskole	33%	43

Anm.: Spm: Har skolen taget initiativer til udvikling af prøveformerne i 10. klasse?

De initiativer, der er blevet taget på skolerne drejer sig primært om at afprøve synopsisprøve i mundtlig dansk, og der arbejdes også flere steder med skriftlig dansk med samtalerunde. Derudover er der enkelte skoler, der arbejder med at udvikle gruppeeksaminer i andre fag.

6. Vejledning i 9. klasse

Dette kapitel fokuserer på vejledningen i 9. klasse. Både lovændringen for 10. klasse og den bekendtgørelse om uddannelsesplaner som Undervisningsministeriet udsendte i tilknytning til 10. klasseloven, har fokus på at forbedre vejledningen af eleverne i 9. klasse i forbindelse med deres valg af 10. klasse og ungdomsuddannelse.

Lovgivningen indeholder bl.a. bestemmelser om to årlige vejledningssamtaler og øget fokus på uafklarede elever.

Med den ændrede lovgivning påbegynder den enkelte elev allerede på 6. klassetrin udarbejdelsen af en uddannelsesbog. Uddannelsesbogen skal udarbejdes af eleven i samarbejde med forældre og skolen, og justeres løbende indtil eleven forlader folkeskolen.

På 9. klassetrin udarbejder den enkelte elev derudover en uddannelsesplan, hvori elevens mål for uddannelse efter grundskolen eller efter 10. klasse skal fremgå. Uddannelsesplanen erstatter samtidig egnethedserklæringen.

I dette kapitel fokuserer vi på elever, lærere, vejledere og skolelederes vurderinger af vejledningen i 9. klasse, og hvorvidt den er blevet styrket siden lovændringen. Herunder ser vi specifikt på vurderingen af brug af uddannelsesplan og uddannelsesbog i 9. klasse. Hvordan uddannelsesbogen og uddannelsesplanen indgår i 10. klasse og mere generelle aspekter af de to redskaber behandles i det næste kapitel om vejledningen i 10. klasse.

6.1. Opsamling om vejledningen i 9. klasse

Den overordnede vurdering af vejledningen i 9. klasse er positiv. Således er elever, lærere, vejledere og skoleledere på et generelt plan af den opfattelse, at vejledningen fungerer tilfredsstillende.

Dette skal ses i lyset af, at vejledningen ifølge lærere, vejledere og skoleledere er blevet styrket de seneste tre år. Særligt mere tid til vejledning pr. elev, flere personlige samtaler pr. år, mere systematik i vejledningen og introduktionen af uddannelsesplanen har ifølge både skoleledere og lærere/vejledere været medvirkende til dette. Der er dog også kritiske røster, og både lærere og elevers kvalitative vurderinger peger

på, at der stadig er plads til forbedring af vejledningen i 9. klasse. Samtidig viser resultaterne, at der er stor forskel på vejledningen fra skole til skole.

Analysen viser, at eleverne er væsentligt mindre positive i deres vurderinger af vejledningen end deres lærere, vejledere og skoleledere. En del af forklaringen kan findes i, at eleverne primært forbinder vejledning med de egentlige samtaler med lærere og vejledere og i mindre grad med de øvrige vejledningsmæssige aktiviteter som brobygning, praktik og den obligatoriske selvvalgte opgave. Det kan ligeledes skyldes at lærere og vejledere vurderer deres eget arbejde. I lyset af intentionen om at målrette vejledningen mod unge med behov for vejledning, er det bemærkelsesværdigt, at de mere utilfredse unge samtidig er karakteriseret ved at tvivle mere på valg af 10. klasse og være mere uafklarede om valg af ungdomsuddannelse end de mere tilfredse unge.

I casestudierne og den kollegiale refleksion for vejledere har vi erfaret, at vejledningen i 9. klasse primært er struktureret omkring uddannelsesbogen og uddannelsesplanen, der udarbejdes af hver enkelt elev. Det skal fremhæves, at der blandt både lærere, vejledere og elever eksisterer en relativt fremherskende sammenblanding af de to redskaber, når man spørger til brugen af dem. Flertallet af de interviewede har svært ved skelne brugen og effekten af uddannelsesbogen og uddannelsesplanen. Med hensyn til vurderinger af brugen af de to redskaber peger analysens resultater i flere retninger, idet både lærere, vejledere og elever vurderer disse redskaber forskelligt.

Nogle vejledere bruger kun i mindre omfang uddannelsesbogen og -planen i vejledningen af eleverne og finder ikke, at de er hensigtsmæssige redskaber for vejledningen. Kritikken fra vejlederne af de to redskaber retter sig primært mod det forhold, at redskaberne er vanskelige at anvende i vejledning af meget uafklarede elever, idet de fokuserer meget på det valg, som denne gruppe ikke er i stand til at træffe. Endvidere peger nogle vejledere på, at det ikke er rimeligt at indskrive overvejelser om personlige forhold i uddannelsesplanen, idet den skal videresendes til ungdomsuddannelserne.

Andre vejledere bruger indgående disse to redskaber og ser dem som både hensigtsmæssige og værdifulde, særligt i forhold til at strukturere og understøtte vejledningsprocessen. Flere vejledere peger på, at uddannelsesbogen og -planen har medvirket til at opfylde lovændringens intentioner, idet de har medvirket til at styrke valgkompetencen og dermed fremrykke valget af ungdomsuddannelse til 9. klasse. På de skoler er der sket et fald i antal elever, der vælger 10. klasse, samtidig med, at der ikke har kunnet konstateres et større frafald fra ungdomsuddannelserne.

De elever, vi har interviewet i casebesøgene, vurderer tilsvarende uddannelsesbogen og -planen forskelligt. Den helt overvejende gruppe af elever peger dog på, at de ikke har brugt redskaberne i deres valg, og at de ikke, i hvert fald ikke bevidst, har haft betydning for deres valg. Indholdet i uddannelsesplaner og uddannelsesbøger står meget uklart for flertallet af eleverne, særligt i 9. klasse. Mange kan godt huske, at de også i klasserne op til 9. klasse har arbejdet med en form for uddannelsesbog, men de har svært ved at adskille form og indhold på uddannelsesbog og uddannelsesplan i 9. klasse. Direkte adspurgt giver størstedelen af eleverne i interviewene udtryk for, at arbejdet med uddannelsesplan og uddannelsesbog er spild af tid og uden formål. PLS RAMBØLL vurderer dog, at en del af dette skyldes, at eleverne i højere grad vægter og husker selve valgprocessen og ikke de fysiske redskaber for understøttelse af valget, som uddannelsesbogen og -planen udgør. Dette understøtter vi med, at flere elever alligevel giver udtryk for, at de er blevet mere bevidste om, at de skal vælge og at de skal sættes i stand til at vælge. Samtidig vurderer en relativt stor andel af eleverne i 10. klasse, at uddannelsesplanen har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal. For eleverne er det dog meget markant, at de har meget svært ved at se værdien i f.eks. spørgsmålene i uddannelsesplanen om, hvad de skal i et femårs sigte, og at sådanne spørgsmål giver arbejdet med uddannelsesplan og -bog et lidt latterligt skær hos eleverne.

6.1.1. Hvordan fungerer vejledningen?

Som det fremgår af Tabel 6.1 er eleverne overvejende tilfredse med vejledningen i 9. klasse. Således giver 52 procent af eleverne udtryk for, at de er tilfredse eller meget tilfredse med vejledningen i 9. klasse. 18 procent af eleverne er utilfredse eller meget utilfredse med vejledningen i 9. klasse.¹²

---

¹² Bemærk, at vurderingen gives af 10. klasseeleverne af den vejledning, de modtog i 9. klasse. Den samlede evaluering har dog inddraget vurderinger fra 9. klasseelever via fokusgrupper i casestudierne.

Tabel 6.1 Elevernes tilfredshed med vejledningen i 9. klasse (N=5375)

	Meget tilfreds	Tilfreds	Hverken tilfreds eller utilfreds	Utilfreds	Meget utilfreds	Ved ikke	Antal
Total	17%	35%	27%	10%	8%	3%	5375
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	18%	34%	26%	10%	8%	4%	863
10. klassemiljø	17%	38%	26%	9%	7%	3%	633
10. klassecenter	16%	33%	26%	12%	10%	3%	1566
Fri grundskole	20%	32%	25%	13%	8%	3%	252
Efterskole	18%	37%	27%	9%	7%	3%	2061

Anm.: Spm: Hvor tilfreds eller utilfreds var du med den vejledning, du fik af din skolevejleder el. lærere i 9. klasse?

Eleverne, der er tilfredse med vejledningen, giver i deres uddybende besvarelser udtryk for, at de fik den information de havde behov for, og at mulighederne for at komme ud og opleve andre uddannelsesinstitutioner var positive.

De elever der fandt vejledningen utilfredsstillende eller meget utilfredsstillende, fremhæver, at der var for lidt tid til vejledningen, og at de ikke fik tilstrækkelig information af deres vejleder.

Set i lyset af intentionen om at forbedre vejledningen i 9. klasse og fokusere denne mod gruppen med behov, er det interessant at gå lidt dybere ind i analysen af, hvad der karakteriserer gruppen af mindre tilfredse elever.

Det er ikke muligt at identificere nogle særlige karakteristika ved den gruppe elever, der er utilfredse med vejledningen. Hverken køn, alder, etnicitet, faglig styrke, klynge eller andre lader til at påvirke elevernes tilfredshed med deres vejledning i 9. klasse.

Der ses en tendens til, at de elever, der var i tvivl om, hvorvidt de skulle vælge 10. klasse efter 9. klasse, også i nogen grad er dem, der er mest utilfredse med vejledningen i 9. klasse. Således er der 10 procent af de meget utilfredse, der i meget høj grad var i tvivl om deres valg, mod 4 procent af de meget tilfredse og 3 procent af de tilfredse. Samtidig er der kun 36 procent af de utilfredse og 35 procent af de meget utilfredse, der angiver at de slet ikke var i tvivl om valget af 10. klasse, mod 51 procent af de elever der var meget tilfredse med vejledningen i 9. klasse.

Yderligere er de elever, der var utilfredse med vejledningen i 9. klasse i nogen grad karakteriseret ved, at de ikke havde nogen klar fornemmelse af deres fremtidige ungdomsuddannelse, da de startede i 10. klasse. Eksempelvis angiver 24 procent af de

meget utilfredse og 25 procent af de utilfredse, at det slet ikke passer, at de havde en klar idé om deres fremtidige uddannelse, mod 15 procent af de elever, der var meget tilfredse med vejledningen i 9. klasse. Den samme tendens ses på spørgsmålet om, hvorvidt de unge var usikre på, hvilken ungdomsuddannelse de ville have.

De elever der er utilfredse med vejledningen i 9. klasse, er også i højere grad præget af skoletræthed end de meget tilfredse elever. Således angiver 23 procent af de meget utilfredse, at det havde meget stor betydning for deres valg af 10. klasse, at de var skoletrætte. Omvendt tillægger kun 11 procent af de meget tilfredse elever dette en meget stor betydning. Samtidig er andelen, der ikke tillægger det nogen betydning 47 procent blandt de meget tilfredse og 33 procent blandt de meget utilfredse.

Disse aspekter blev uddybet i interviewene med 9. og 10. klasseelever. De mere utilfredse elever fremhæver særligt, at de har savnet en individuelt rettet vejledning og en vejleder, de virkelig havde tillid til. Det kan f.eks. ifølge eleverne være problematisk, at der er sammenfald mellem vejleder og klasselærer. I forlængelse af dette peger både vejledere, lærere og elever på, at vejledningen i 9. klasse kan blive rutinepræget, fordi det er en fortsættelse af de øvrige år i folkeskolen og parterne efterhånden kan kende hinanden lidt for godt.

Relativt mange elever giver udtryk for, at ungdomsuddannelsernes krav skræmmer dem, særligt gymnasiet, og at de har behov for ekstra tid for at være forberedt på det store arbejdspress, som ungdomsuddannelserne i de unges forestilling kræver. Det er ikke nødvendigvis en forestilling, der kan udledes direkte som en konsekvens af vejledningen i 9. klasse. Tværtimod virker det som om forestillingen i lige så høj grad stammer fra familie og venner.

Det generelle billede af vejledningen i 9. klasse blandt både lærere/vejledere og skoleledere er meget positivt. Således mener 97 procent af vejlederne og 78 procent af skolelederne, at vejledningen fungerer godt eller meget godt. Samtidig er der ingen, der giver udtryk for, at vejledningen i 9. klasse fungerer dårligt eller meget dårligt. At næsten 100 procent af vejlederne mener, at vejledningen fungerer godt eller meget godt er meget højt set i lyset af, at vejlederne samtidig giver udtryk for, at der er grupper af elever, der er vanskelige at rumme i vejledningen og at der er en del utilfredshed med bl.a. uddannelsesplanen.

Der er imidlertid samstemmende en vis forskel på vejledernes og skoleledernes vurderinger af vejledningen i 9. klasse på tværs af skoletyper. Vurderingen er mest posi-

tiv på de almindelige folkeskoler, der tilbyder 10. klasse og på skoler med 10. klasse-miljø. Derimod er andelen, der er meget positive, mindre på de frie grundskoler og på efterskolerne. Dette kan hænge sammen med at både efterskoler og frie grundskoler i de kvalitative interview giver udtryk for, at den egentlige strukturerede vejledning fylder mindre. Særligt efterskoler giver i stedet udtryk for, at fordelene ved deres tilgang til vejledning er, at den kan finde sted hele tiden i nærværet med de unge. Efterskolerne er heller ikke underlagt samme lovkrav til vejledningen som folkeskoler.

Tabel 6.2 Vejlederes vurdering af, hvordan vejledningen i 9. klasse fungerer på deres skole fordelt på skoletype (N=125 vejledere)

	Meget godt	Godt	Hverken godt eller dårligt	Antal
Total	56%	42%	2%	125
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	79%	21%	0%	38
10. klassemiljø	95%	5%	0%	20
10. klassecenter	0%	100%	0%	2
Fri grundskole	33%	58%	8%	12
Efterskole	31%	65%	4%	51

Anm.: Spm: Hvordan fungerer vejledningen i 9. klasse på din skole? Spørgsmålet er kun stillet til vejledere i 9. klasse. Besvarelser fra vejledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentre.

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen. De indgår dog i totalen. Ingen besvarelser i dårligt eller meget dårligt eller ved ikke.

Tabel 6.3 Skoleledernes vurdering af vejledningen i 9. klasse på deres skole fordelt på skoletype (N=125 skoleledere)

	Meget godt	Godt	Hverken godt eller dårligt	Ved ikke	Antal
Total	43%	35%	4%	18%	125
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	68%	32%	0%	0%	34
10. klassemiljø	42%	50%	0%	8%	12
10. klassecenter	11%	5%	5%	79%	19
Fri grundskole	31%	54%	15%	0%	13
Efterskole	43%	39%	4%	13%	46

Anm.: Spm: Hvordan fungerer vejledningen i 9. klasse på din skole?

Besvarelser fra vejledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentre.

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen. De indgår dog i totalen. Ingen besvarelser i dårligt eller meget dårligt.

6.1.2. Er vejledningen blevet styrket som følge af lovændringerne?

Vejledere i 9. klasse og skoleledere er blevet bedt om at vurdere, hvorvidt vejledningen i 9. klasse er blevet styrket inden for de seneste tre år. Som det fremgår af Tabel 6.4, vurderer hovedparten (82 procent) af vejlederne, at vejledningen i 9. klasse er blevet styrket meget eller noget de seneste 3 år. Samtidig angiver kun 1 procent af vejlederne, at vejledningen i 9. klasse er blevet svækket noget de seneste 3 år. Der er imidlertid forskel på hvordan udviklingen vurderes på tværs af skoletyper. Således vurderer lærere og vejledere i den almindelige folkeskole og i 10. klassemiljøerne i højere grad end i de frie grundskoler og efterskolerne, at vejledningen er styrket de seneste tre år.

Tabel 6.4 Vejlederes vurdering af udviklingen i vejledningen i 9. klasse de seneste tre år på deres skole krydset med skoletype (N=125)

	Styrket meget	Styrket noget	Hverken styrket eller svækket	Svækket noget	Ved ikke	Antal
Total	38%	44%	15%	1%	2%	125
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	47%	34%	18%	0%	0%	38
10. klassemiljø	45%	45%	10%	0%	0%	20
Fri grundskole	33%	58%	0%	8%	0%	12
Efterskole	27%	51%	18%	0%	4%	51

Anm.: Spm: Er vejledningen i 9. klasse på din skole blevet styrket eller svækket de seneste 3 år? Spørgsmålet er kun stillet til vejledere i 9. klasse. Besvarelser fra vejledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentrene.

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen. De indgår dog i totalen.

Skolelederne synes at være enige i vejledernes vurdering. Som det fremgår af Tabel 6.5, vurderer knap 70 procent af skolelederne, at vejledningen i 9. klasse er blevet styrket meget eller noget i løbet af de seneste tre år. Igen er der forskel i vurderingen på tværs af skoletyper. Her brydes billedet af efterskolerne som de mindst positive dog en smule, idet det er skoleledere fra 10. klassemiljøer og efterskoler, der i størst udstrækning vurderer, at vejledningen i 9. klasse er styrket de seneste tre år.

Tabel 6.5 Skoleledernes vurdering af udviklingen i vejledningen i 9. klasse de seneste tre år på deres skole (N=125)

	Styrket meget	Styrket noget	Hverken styrket eller svækket	Ved ikke	Antal
Total	30%	39%	13%	18%	125
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	32%	41%	26%	0%	34
10. klassemiljø	42%	50%	0%	8%	12
10. klassecenter	5%	5%	5%	84%	19
Fri grundskole	23%	54%	23%	0%	13
Efterskole	35%	46%	7%	13%	46

Anm.: Spm: Hvordan fungerer vejledningen i 9. klasse på din skole?

Besvarelser fra vejledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentrene.

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen. De indgår dog i totalen.

Både vejledere og skoleledere er blevet bedt om at vurdere, hvilke forhold de mener, har haft størst betydning for, at vejledningen i 9. klasse er blevet styrket. Deres vurderinger går samstemmende på, at det primært er følgende aspekter, der har haft betydning for den styrkede vejledning:

- mere tid til vejledning pr. elev (78 procent af vejlederne og 62 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning)
- flere personlige samtaler pr. år (85 procent af vejlederne og 66 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning)
- at der er kommet mere systematik i vejledningen (69 procent af vejlederne og 65 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning)
- at uddannelsesplanen er blevet introduceret (49 procent af vejlederne og 57 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning).

De vejledere og skoleledere, der i de åbne kommentarer har fremhævet andre aspekter, peger primært på, at vejlederens rolle og selve vejledningen er prioriteret højere. Vejlederne fremhæver desuden i kommentarerne, at der er tilføjet ekstra ressourcer til vejlederne i form af flere vejledere. Desuden fremhæves det, at vejledningen er blevet gjort mere synlig over for forældre og elever, ligesom der er skabt en tættere kontakt mellem vejledere og elever og forældre. Dette vurderes at være sket som følge af lovændringens introduktion af nye redskaber og betoning af formål og intentioner for en forstærket vejledning, og som følge af øvrige tiltag på vejledningsområdet, herunder eksempelvis en ny arbejdstidsaftale for vejledere, der gav mere tid til vejledning. Øget forældreinddragelse i vejledningen er dog den faktor, der tillægges mindst be-

tydning for den styrkede vejledning blandt vejlederne. 31 procent tillægger det således mindre eller ingen betydning.

Tabel 6.6 Vejledernes vurdering af hvilke forhold, der har haft betydning for, at vejledningen i 9. klasse er blevet styrket på deres skole (N=102 vejledere)

	Meget stor betydning	Stor betydning	Nogen betydning	Mindre betydning	Ingen betydning	Ikke anvendt	Ved ikke
Introduktion af uddannelsesbog	18%	31%	30%	16%	4%	0%	1%
Introduktion af uddannelsesplan	20%	44%	28%	5%	3%	0%	1%
Flere personlige samtaler pr. år	44%	41%	11%	1%	0%	1%	2%
Flere besøg på uddannelsessteder	11%	28%	27%	19%	6%	7%	4%
Flere orienteringsbesøg fra uddannelsessteder	9%	17%	37%	16%	6%	11%	5%
Mere systematik i vejledningen	21%	48%	23%	2%	0%	0%	7%
Øget forældredeltagelse i vejledningen	8%	25%	27%	28%	3%	6%	4%
Højere prioritering af grupper med særlige behov	17%	34%	28%	10%	4%	3%	5%
Mere tid til vejledning pr. elev	45%	33%	12%	3%	1%	3%	3%
Andet	23%	16%	9%	7%	2%	5%	38%

Anm.: Spm: Hvordan fungerer vejledningen i 9. klasse på din skole? Spørgsmålet er kun stillet til vejledere i 9. klasse. Besvarelser fra vejledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentre.

Tabel 6.7 Skoleledernes vurdering af hvilke forhold, der har haft betydning for, at vejledningen i 9. klasse er blevet styrket på deres skole (N=86 skoleledere)

	Meget stor betydning	Stor betydning	Nogen betydning	Mindre betydning	Ingen betydning	Ikke anvendt	Ved ikke
Introduktion af uddannelsesbog	11%	34%	36%	13%	2%	2%	2%
Introduktion af uddannelsesplan	16%	41%	31%	9%	0%	0%	2%
Flere personlige samtaler pr. år	22%	44%	26%	4%	2%	0%	2%
Flere besøg på uddannelsessteder	5%	21%	35%	24%	13%	1%	1%
Flere orienteringsbesøg fra uddannelsessteder	2%	16%	30%	34%	8%	7%	2%
Mere systematik i vejledningen	16%	49%	29%	5%	0%	0%	1%
Øget forældredeltagelse i vejledningen	5%	19%	33%	30%	8%	2%	4%
Højere prioritering af grupper med særlige behov	5%	19%	22%	30%	9%	9%	6%
Mere tid til vejledning pr. elev	20%	42%	30%	5%	1%	0%	2%
Andet	7%	7%	21%	7%	0%	21%	36%

Anm.: Spm: Hvordan fungerer vejledningen i 9. klasse på din skole? Besvarelser fra vejledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentre.

For at vurdere mulige effekter af de ændrede krav i lovgivningen er vejledere i 9. klasse og skoleledere blevet bedt om at tage stilling til en række udsagn om vejledningen i 9. klasse.

Ifølge skolelederne og vejlederne har den styrkede vejledning tilsyneladende ikke haft som konsekvens, at flere elever vælger at starte på en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse. Som det ses i Tabel 6.8 og Tabel 6.9 er 48 procent af vejlederne og 39 procent af skolelederne meget uenige eller uenige i dette udsagn. 15-16 procent siger, at de er enige eller meget enige. Disse tal dækker over en vis forskel skoletyperne imellem. En markant større andel af skoleledere og vejledere fra almindelige folkeskoler oplever, at flere går direkte i ungdomsuddannelse efter 9. klasse som en konsekvens af forbedret vejledning. 37 procent af vejlederne og 27 procent af skolelederne er meget enige eller enige i dette.

Derimod har de ændrede krav til vejledningen ifølge 60 procent af vejledere og knap 50 procent af skoleledere betydet, at vejledningen er blevet mere ensartet for eleverne, uanset deres behov. Fordelt på skoletype viser tallene, at vejledere og skoleledere fra særligt de almindelige folkeskoler og de frie grundskoler er enige i dette. At vejledningen er blevet mere ensartet for alle, uanset behov, kan samtidig være med til at forklare, at 29 procent af vejlederne og 31 procent af skolelederne mener, at man som følge af de ændrede krav bruger mere tid på de elever, der allerede er afklarede.

Dette skal ses i sammenhæng med, at 77 procent af vejlederne og 56 procent af skolelederne erklærer sig uenige eller meget uenige i, at de ændrede krav til vejledning har bevirket, at man bruger mindre tid på de elever, der er mest uafklarede. Man kan således slutte, at der både bruges mere tid på de afklarede og de uafklarede.

Tabel 6.8 Vejlederes vurdering af effekterne af de ændrede krav til vejledningen (N=125 vejledere)

	Meget enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Meget uenig	Ved ikke
De ændrede krav til vejledning har gjort vejledningen mere ensartet for eleverne uanset deres behov	12%	48%	18%	14%	4%	4%
De ændrede krav til vejledning har bevirket, at man bruger mere tid på de elever, der allerede er afklarede	3%	26%	22%	38%	7%	3%
De ændrede krav til vejledning har bevirket, at man bruger mindre tid på de elever, der er mest uafklarede	2%	8%	9%	43%	34%	3%
Flere elever vælger at påbegynde en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse som følge af en forbedret vejledning	3%	13%	30%	37%	11%	6%

Anm.: Spm: Hvordan fungerer vejledningen i 9. klasse på din skole? Spørgsmålet er kun stillet til vejledere i 9. klasse. Besvarelser fra vejledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentre.

Tabel 6.9 Skoleledernes vurdering af effekterne af de ændrede krav til vejledningen (N=124 skoleledere)

	Meget enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Meget uenig	Ved ikke
De ændrede krav til vejledning har gjort vejledningen mere ensartet for eleverne uanset deres behov	9%	38%	21%	12%	2%	19%
De ændrede krav til vejledning har bevirket, at man bruger mere tid på de elever, der allerede er afklarede	5%	26%	23%	23%	6%	18%
De ændrede krav til vejledning har bevirket, at man bruger mindre tid på de elever, der er mest uafklarede	2%	5%	19%	41%	15%	19%
Flere elever vælger at påbegynde en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse som følge af en forbedret vejledning	2%	13%	25%	27%	12%	21%

Anm.: Spm: I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn vedrørende vejledningen i 9. klasse? Besvarelser fra skoleledere fra 10. klassecentre ses der bort fra i forbindelse med vejledningen i 9. klasse, da der pr. definition ikke er 9. klasser på 10. klassecentre.

7. Vejledning i 10. klasse

I dette kapitel fortsætter og uddyber vi analysen af vejledningen og de vejledningsmæssige redskaber, denne gang med fokus på vejledningen i 10. klasse.

Vejledningen i 10. klasse er som i 9. klasse centreret omkring den enkelte elevs uddannelsesplan og uddannelsesbog, men derudover er 10. klasseåret bygget op omkring en række andre både obligatoriske og valgfrie vejledningsredskaber og valgforberevende aktiviteter.

Alle elever skal i 10. klasse udarbejde en obligatorisk selvvalgt opgave (OSO'en). Eleven skal i OSO'en arbejde selvstændigt med et emne, der har sammenhæng med uddannelsesplanen og de valgforberevende aktiviteter, og som peger frem mod efterfølgende ungdomsuddannelse.

Eleverne kan i 10. klasse tilbydes brobygningsforløb. Disse forløb kan f.eks. bestå af et fire ugers introduktionskursus på en ungdomsuddannelse, tilrettelagt specifikt med henblik på at give eleven mulighed for at afprøve en bestemt ungdomsuddannelse. Brobygning kan også være sammensat af flere uddannelser i kombination med den obligatoriske del af undervisningen.

Eleverne har derudover i 10. klasse mulighed for at vælge praktik i en eller to uger.

Vi ser i det følgende først på lærere, vejledere, skoleledere og elevernes samlede vurderinger af vejledningen i 10. klasse, for derefter at gå mere ind i en analyse af de enkelte vejledningsmæssige redskaber og deres effekter.

7.1. Overordnet vurdering af vejledningen i 10. klasse

Den overordnede vurdering af vejledningen i 10. klasse er overvejende positiv. Særligt lærere, vejledere og skoleledere er meget positive i deres generelle vurdering af vejledningen.

Lidt over halvdelen af eleverne vurderer, at det passer godt eller rigtig godt, at de har fået god vejledning, og tilfredsheden er størst på efterskolerne. Men det er værd at bemærke, at ca. 1/5 af eleverne angiver, at vejledningen ikke har gjort dem afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse. For en del elever skyldes det dog, at de allerede

var afklarede inden de startede i 10. klasse. Men ca. 20 procent af de usikre er ikke blevet mere afklarede som følge af vejledningen.

Analysen viser som i kapitel 6 om vejledning i 9. klasse, at eleverne er væsentligt mindre positive i deres vurderinger af vejledningen end deres lærere, vejledere og skoleledere. En del af forklaringen kan findes i, at eleverne primært forbinder vejledning med de egentlige samtaler med lærere og vejledere og i mindre grad med de øvrige vejledningsmæssige aktiviteter som brobygning, praktik og den obligatoriske selvvalgte opgave. Analysen viser videre, at der er grupper af elever, der er mindre tilfredse og som ikke får så meget ud af vejledningen. I den ene ende finder vi de, der allerede inden 10. klasse var afklarede med en overvægt af klynge 2 elever. Men i den anden ende finder vi en gruppe af uafklarede elever, der har været uafklarede gennem 10. klasse og som stadigvæk ikke er sikre på deres valg efter 10. klasse. Fælles for dem er, at vejledningen ikke opleves som relevant, at de ikke har været så glade for 10. klasse og at de ikke føler, at de har fået så meget ud af 10. klasse.

Ifølge lærere, vejledere og skoleledere er vejledningen i 10. klasse blevet styrket inden for de seneste tre år, og det skyldes særligt flere personlige samtaler pr. år, mere tid til vejledning pr. elev, mere systematik i vejledningen og introduktionen af uddannelsesplanen.

Både spørgeskemadata og de kvalitative datakilder viser, at om end der er kritik af aspekter af uddannelsesplanen ses den som et værdifuldt redskab, der skal arbejdes videre med. Uddannelsesplanernes anvendelse i overgangen til ungdomsuddannelser vurderes af lærere og vejledere og ungdomsuddannelserne som behæftet med problemer mange steder, særligt fordi potentialet i uddannelsesplanerne ikke udnyttes til fulde. Efterskolerne tilskriver uddannelsesplanen mindre værdi i forhold til effekten for de unges afklaring end de øvrige skoleformer. Dette kan forklares med, at vejledningen på efterskolerne i højere grad ses som en integreret del af hverdagen i samspillet mellem lærere/vejledere og den unge, og at de systematiske redskaber derfor tillægges mindre betydning.

Analysen viser, at uddannelsesplanen tilsyneladende primært har en effekt i forhold til klynge 1 eleverne og at de vurderes relativt mest positivt af pigerne, unge med en anden etnisk baggrund end dansk og de unge, der gerne vil bruge 10. klasse på at forbedre sig fagligt. Uddannelsesplanen vurderes relativt mest negativt af de fagligt stærke, dem der ikke er så glade for at gå i 10. klasse og af de skoletrætte.

Et af målene med uddannelsesplanen var at inddrage forældrene mere systematisk i vejledningen. Ifølge de interviewede forældre og elever på casestudierne tillægges uddannelsesplanen dog ikke den store betydning i forældrenes inddragelse i vejledningen eller i deres engagement i deres børns uddannelses- og erhvervsvalg. Øget forældreinddragelse er samtidig et af de parametre, som lærere og vejledere tillagde mindst betydning for den styrkede vejledning.

Uddannelsesbogen fylder langt mindre i bevidstheden, bruges i mindre grad og vurderes generelt tilfredsstillende, men mindre positivt end uddannelsesplanerne.

Et stort flertal af lærere og vejledere er positive i deres vurderinger af OSO'en som vejledningsredskab, og størstedelen vurderer også den afklaringsmæssige effekt som god. OSO'en ses som et godt redskab, der støtter eleverne i refleksion. Både blandt lærere og vejledere og blandt eleverne peger man dog også på centrale problemer med OSO'en. Den vurderes i mindre grad at være hensigtsmæssig til de fagligt stærke, hvor den er for uambitiøs, og til de meget uafklarede og uengagerede, fordi der ikke er sanktionsmuligheder. Samtidig vurderer flere lærere, at den er meget tidskrævende i forhold til, hvad der kommer ud af den.

Lige over halvdelen af skolerne tilbyder brobygning. Brobygning anvendes kun i mindre grad på de frie grundskoler og stort set ikke på efterskolerne. Lige under halvdelen af eleverne har deltaget i brobygningsforløb, typisk et engangsforløb på fire uger. Kvaliteten af forløbene er generelt tilfredsstillende, og samarbejdet med ungdomsuddannelserne fungerer langt de fleste steder. Både lærere, vejledere og elever er generelt positive over for forløbene og deres afklaringsmæssige effekt. De, der kritiserer brobygningen, siger primært, at de fire ugers forløb er for lange, og at brobygningsforløbene i endnu højere grad skal målrettes de uafklarede, og ikke dem der allerede ved, hvad de vil. Andre siger, at det først er efter 3-4 uger, at eleverne for alvor lærer uddannelsen at kende.

Lidt under halvdelen af eleverne har været i praktik i løbet af 10. klasse, og mulighederne for at lave relevante praktikforløb vurderes som tilfredsstillende af lærere og vejledere. Eleverne er generelt tilfredse med forløbene.

Analysen viser, at vejledningen fungerer og prioriteres forskelligt på tværs af skoleformerne. På trods af at tre centrale vejledningsredskaber i form af uddannelsesplaner og -bøger samt brobygningsforløbene anvendes i mindre grad på efterskolerne, er efterskoleeleverne dem, der giver udtryk for størst tilfredshed med vejledningen.

7.1.1. Hvordan fungerer vejledningen?

Eleverne er blevet bedt om at tage stilling til en række udsagn vedrørende vejledningen, de har modtaget i 10. klasse (jf. Tabel 7.1). 55 procent af eleverne mener, at de har fået en god vejledning, mens 15 procent udtrykker sig mere negativt om vejledningen.

Samtidig synes elevernes tilkendegivelser at give et indtryk af, at der bliver anvendt passende tid til vejledning. Således mener 66 procent af eleverne ikke, at der bliver brugt for megen tid på vejledning og kun 21 procent mener, at der har været for lidt tid til vejledning i 10. klasse.

Det er værd at bemærke, at 52 procent af eleverne føler, at vejledningen har gjort dem afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse, mens 22 procent af eleverne svarer, at vejledningen ikke har gjort dem afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse.

Tabel 7.1 Elevernes vurdering af vejledningen i 10. klasse (N=5293 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Total
Jeg har fået en god vejledning	18%	37%	29%	10%	5%	2%	100%
Der er blevet brugt for megen tid på vejledning	4%	9%	16%	42%	26%	3%	100%
Der har været for lidt tid til vejledning	6%	15%	25%	32%	18%	5%	100%
Der er brugt for lidt tid på uddannelser, som interesserer mig	6%	12%	23%	33%	20%	6%	100%
Min vejleder har en stor viden om de uddannelser, som har min interesse	15%	26%	30%	15%	8%	7%	100%
Vejledningen har gjort mig afklaret om, hvad jeg skal efter 10. klasse	26%	26%	23%	11%	11%	4%	100%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på den uddannelses- og erhvervsvejledning, du har fået i 10. klasse?

Hvem får mindst ud af vejledningen i 10. klasse?

Vi har kigget nærmere på, hvilke elever, der vurderer at vejledningen har gjort dem afklarede, og særligt hvor afklarede de var med deres uddannelsesvalg, da de startede i 10. klasse. Analysen viser, at der ikke er nogen klar sammenhæng mellem, hvor afklarede eleverne var, da de startede i 10. klasse, og deres vurderinger af, hvor afklarede vejledningen i 10. klasse har gjort dem. 55 procent af de elever, der var usikre på, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have, da de startede i 10. klasse,

vurderer at det passer godt eller rigtig godt, at vejledningen har gjort dem mere afklarede om hvad de skal efter 10. klasse. For 23 procent af de der var "meget usikre" på valg af ungdomsuddannelse ved 10. klasse start, og 17 procent af de der var "usikre", har vejledningen i 10. klasse ikke gjort dem afklarede. Dette illustreres i nedenstående Tabel 7.2.:

Tabel 7.2 Elevernes vurdering af vejledningen i 10. klasse i forhold til afklaring krydset med hvorvidt de valgte 10. klasse, fordi de var usikre på deres valg af ungdomsuddannelse (N=5293 elever)

Jeg var usikker på, hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville have	Vejledningen har gjort mig afklaret om, hvad jeg skal efter 10. klasse.						Antal
	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	
Passer rigtig godt	33%	23%	20%	10%	13%	2%	869
Passer godt	26%	29%	23%	11%	6%	4%	1099
Passer nogenlunde	26%	27%	26%	10%	8%	4%	760
Passer ikke så godt	23%	28%	28%	11%	8%	3%	914
Passer slet ikke	25%	23%	19%	12%	17%	4%	1508
Ved ikke	20%	17%	23%	12%	10%	17%	143
Total	26%	26%	23%	11%	11%	4%	5293

Som det fremgår af Tabel 7.3, er elevernes vurdering af vejledningen mest positiv blandt eleverne fra efterskolerne. Således vurderer 61 procent af eleverne i efterskolerne, at det passer godt eller rigtig godt, at de har fået en god vejledning. Til sammenligning vurderer 50 procent af eleverne i de frie grundskoler, at det passer rigtig godt eller godt, at de har fået en god vejledning. Samtidig viser en videre analyse af data, at når det kommer til elevernes vurdering af vejledningen som et redskab til afklaring, er det primært elever fra folkeskoler og frie grundskoler der ikke mener, at vejledningen har gjort dem mere afklarede.

Tabel 7.3 Elevernes vurdering af hvorvidt de har fået en god vejledning krydset med skoletype (N=5294 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	18%	36%	29%	10%	5%	2%	5294
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	18%	33%	30%	10%	6%	3%	849
10. klassemiljø	14%	37%	32%	10%	5%	2%	625
10. klassecenter	17%	34%	31%	11%	6%	2%	1542
Fri grundskole	14%	36%	28%	14%	8%	1%	250
Efterskole	21%	40%	27%	8%	3%	1%	2028

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på den uddannelses- og erhvervsvejledning, du har fået i 10. klasse? (Jeg har fået en god vejledning).

Ovenstående indikerer, at der er en gruppe elever i 10. klasse, der har fået mindre ud af vejledningen og hvis behov ikke i tilstrækkelig grad imødekommes. Vi har derfor set nærmere på, hvad der karakteriserer de elever, der angiver at have fået mindst udbytte af vejledningen i 10. klasse, dvs. de elever, der ikke oplever at have fået en god vejledning, og de som ikke oplever at vejledningen har haft betydning for deres afklaring i forhold til uddannelsesvalg efter 10. klasse.

Gruppen af elever, der ikke mener vejledning i 10. klasse har virket afklarende er præget af klynge 2 elever. Dette hænger fint sammen med, at klynge 2 eleverne også var de mest afklarede inden 10. klasse. Når eleverne skal vurdere om vejledningen overordnet set ikke har været god, ses der ingen forskel klyngerne imellem.

Vender vi os mod elevernes vurdering af indholdet af vejledningen, er det tydeligt at den utilfredse gruppe, også er dem, der i mindre grad har oplevet vejledningen som relevant.

De elever der er utilfredse med vejledningen i 10. klasse oplever i høj grad, at der er brugt for lidt tid på de uddannelser, der interesserer dem. Af de elever, der mener at det slet ikke passer, at de har fået god vejledning i 10. klasse, angiver 33 procent, at det passer rigtig godt, at der er brugt for lidt tid på de rigtige uddannelser. For de elever, der mener, at det passer rigtigt godt at de har fået god vejledning, drejer det sig kun om 7 procent.

Den samme tendens ser vi, når elevernes generelle vurdering af vejledningen i 10. klasse sammenstilles med, om de mener, deres vejleder besidder viden, om de uddannelser, der har deres interesse. 65 procent af de elever, der slet ikke mener, de

har fået god vejledning, angiver, at det slet ikke passer, at deres vejleder besidder den for dem relevante viden. De samme elever mener ligeledes i mindre grad, at vejledningen har gjort dem mere afklarede. For gruppen af elever, der mener det passer rigtig godt, at de har fået en god vejledning, er denne andel kun 2 procent. 42 procent af de elever, der ikke er blevet mere afklarede gennem vejledningen i 10. klasse, mener at deres vejleder slet ikke besad stor viden om de uddannelser, der var relevante for dem. Det er kun 2 procent af de elever, der har oplevet rigtig god vejledning, der mener deres vejleder ikke har besiddet den relevante viden.

Udbyttet af vejledningen i forhold til afklaring, hænger ikke overraskende nøje sammen med, om eleverne oplever, de har fået en god vejledning. Blandt de elever, der slet ikke mener de har fået god vejledning angiver 65 procent, at vejledningen slet ikke har gjort dem mere afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse. Blandt de elever, der oplever en god vejledning, er denne andel igen blot 2 procent. Samlet set er der da også en mindre del af de elever, der har angivet at det slet ikke passer, at de har fået god vejledning, der føler, at de generelt er blevet mere afklarede af at gå i 10. klasse. 34 procent angiver at det passer rigtig godt, at de er blevet mere afklarede, mod 69 procent af de elever, der er mest positive over for vejledningen i 10. klasse.

Yderligere er de elever, der ikke er tilfredse med vejledningen karakteriseret ved i mindre grad at være glade for at gå i 10. klasse. Dette afspejler sig også i, at blandt de elever der mener, det slet ikke passer, at de har fået en god vejledning, ville 37 procent have undværet at gå i 10. klasse, mod kun 9 procent af de elever der mener, det passer godt eller rigtig godt, at de har fået god vejledning.

Når det kommer til udbyttet af 10. klasse, tegner der sig et billede af, at de elever, der angiver, at de har fået en rigtig god vejledning også er dem, der har flyttet sig mest både personligt og fagligt. Samlet set er der en tendens til, at de elever der har svaret enten passer slet ikke, passer ikke så godt eller passer nogenlunde på spørgsmålet om vejledningen i 10. klasse, også er de elever, der har fået det mindste udbytte af at gå i 10. klasse. De, der er utilfredse med vejledningen, angiver således at have fået mindre ud af 10. klasse både i de boglige fag og i forhold til de personlige modenhedsmæssige aspekter. Samtidig er der også en stor del af denne gruppe, der ikke føler, at undervisningen i 10. klasse har givet dem faglige udfordringer.

Endelig viser analysen, at de elever, der ikke mener de har fået en god vejledning i 10. klasse, også er mere usikre på, om det de skal efter 10. klasse, er det rette for dem. Dog angiver 67 procent, at de enten er meget sikre eller sikre på, at det de har

valgt, er det rigtige for dem, mens denne andel for de, der mener de har fået god vejledning, er 89 procent. Den samme tendens ses, når vi kigger vejledningen som redskab til afklaring.

Samlet set viser analysen nogle interessante resultater om hvilke grupper, der får mindre ud af vejledningen i 10. klasse. I den ene ende ligger en gruppe der allerede var afklarede, primært klynge 2 eleverne. I den anden ende ligger en gruppe uafklarede elever, der har været uafklarede gennem 10. klasse og som stadigvæk ikke er sikre på deres valg efter 10. klasse. Fælles for dem er, at vejledningen ikke opleves som relevant, at de ikke har været så glade for 10. klasse, og at de ikke føler, at de har fået så meget ud af 10. klasse.

Eleverne har på tværs af de besøgte caseskoler givet udtryk for en generel overordnet tilfredshed med vejledningen i 10. klasse. De fremhæver, at det har været tydeligt for dem, at 10. klasseåret i højere grad end i 9. klasse har haft fokus på vejledning og valgforberedende aktiviteter, og de har klart haft opfattelsen af, at vejledningen var tilgængelig og prioriteret. Mange af eleverne føler sig da også mere afklarede, selv om de ofte har svært ved præcis at tilskrive dette de enkelte vejledningsaktiviteter, jf. afsnit 8.4.

Lærere og vejlederes vurderinger af vejledningen i 10. klasse er overordnet særdeles positive. Som det fremgår af Tabel 7.4 vurderer 92 procent af alle lærere og vejledere, at vejledningen i 10. klasse fungerer godt eller meget godt på deres skoler. Igen er det blot 1 procent af lærere og vejledere, der mener, at vejledningen fungerer dårligt i 10. klasse.

Der er imidlertid en mindre variation i lærere og vejlederes vurdering af vejledningen i 10. klasse. Således er lærere og vejledere fra almindelige folkeskoler knap så positive i deres vurderinger som de øvrige.

Tabel 7.4 Lærere og vejlederes vurdering af vejledningen i 10. klasse krydset med skoletype (N=734 lærere/vejledere)

	Meget godt	Godt	Hverken godt eller dårligt	Dårligt	Ved ikke	Antal
Total	50%	42%	4%	1%	3%	734
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	47%	36%	9%	1%	6%	137
10. klassemiljø	60%	36%	2%	0%	1%	83
10. klassecenter	48%	42%	6%	2%	1%	157
Fri grundskole	44%	48%	4%	0%	4%	50
Efterskole	52%	44%	2%	0%	2%	294

Anm.: Spm: Hvordan fungerer vejledningen i 10. klasse på din skole?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Som det fremgår af Tabel 7.4 oven for mener 51 procent af eleverne, at vejledningen har gjort dem afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse. Som det fremgår af Tabel 7.5 mener 71 procent af lærerne og vejlederne, at vejledningen har meget stor eller stor effekt for elevernes afklaring i 10. klasse. Lærere og vejledere ved 10. klassecentre og ved 10. klassemiljøer er mere positive i deres vurderinger af vejledningens effekt på elevernes afklaring. Lærere og vejledere er således mere positive i deres vurdering af effekten af vejledningen på eleverne, end eleverne selv. Dette skal formentlig ses i lyset af at lærere og vejledere foretager deres vurdering i forhold til den elevgruppe, de arbejder med.

Tabel 7.5 Lærere og vejlederes vurdering af effekten af vejledningen for elevernes afklaring i 10. klasse krydset med skoletype (N=728 lærere/vejledere)

	Meget stor effekt	Stor effekt	Nogen effekt	Mindre effekt	Ingen effekt	Ved ikke	Antal
Total	22%	49%	23%	2%	0%	4%	728
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	20%	46%	26%	3%	0%	5%	133
10. klassemiljø	24%	59%	15%	0%	0%	2%	82
10. klassecenter	34%	47%	15%	1%	1%	3%	157
Fri grundskole	18%	50%	24%	2%	0%	6%	50
Efterskole	17%	49%	28%	1%	0%	3%	293

Anm.: Spm: Hvordan vurderer du generelt effekten af vejledningen for elevernes afklaring i 10. klasse?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Vejlederne har i de kvalitative datakilder givet udtryk for en generel bevidsthed om, at deres vejledning indgår som ét element blandt mange påvirkningsfaktorer i elevernes afklaring og valg. I den forbindelse fremhæves elevernes forældre (særligt mor), som

en af de helt centrale faktorer, men også medier, venner, kammerater og familie tillægges en central betydning.

På trods af dette vurderer vejlederne dog generelt, at de spiller en væsentlig rolle i elevernes afklaring, og at de ofte formår at kvalificere elevernes valg. Flere vejledere fremhæver således, at selv tilfældige bemærkninger fra deres side kan have en markant påvirkning på eleverne – derfor er de også bevidste om, at der ligger et stort ansvar i vejledningen af eleverne. Vejlederne er således facilitatorer af en proces hos eleverne og deres forældre.

7.1.2. Er vejledningen blevet styrket som følge af lovændringerne?

Ifølge 76 procent af lærerne og vejlederne og 84 procent af skolelederne er vejledningen i 10. klasse blevet styrket noget eller meget inden for de seneste tre år (jf. Tabel 7.6 og Tabel 7.7). Fordelt på skoletyper er der blandt skoleledere og lærere/vejledere fra 10. klassecentre forskel i deres vurderinger. Hvor vurderingen af, i hvilket omfang vejledningen er styrket, er mindst blandt lærere og vejledere sammenlignet med de andre skoletyper, er skolelederen mest positive i deres vurderinger. Denne forskel kan skyldes, at mange 10. klassecentre er ret nye med relativt mange nyansatte lærere, der kan have sværere ved at vurdere 10. klassevejledningen over tid. Samtidig har det fra de kvalitative casebesøg været karakteristisk, at skolelederne ved 10. klassecentre er kendetegnet ved et meget højt personligt engagement over for 10. klassecentre og deres idé.

Tabel 7.6 Lærere og vejlederes vurdering af udviklingen i vejledningen i 10. klasse inden for de seneste tre år (N=734 lærere/vejledere)

	Styrket meget	Styrket noget	Hverken styrket eller svækket	Svækket noget	Svækket meget	Ved ikke	Antal
Total	31%	45%	11%	1%	0%	12%	734
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	24%	48%	15%	1%	0%	12%	137
10. klassemiljø	35%	46%	7%	0%	0%	12%	83
10. klassecenter	34%	29%	17%	1%	1%	17%	157
Fri grundskole	30%	46%	12%	0%	0%	12%	50
Efterskole	33%	51%	7%	0%	0%	8%	294

Anm.: Spm: Er vejledningen i 10. klasse på din skole blevet styrket eller svækket de seneste 3 år?
Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Tabel 7.7 Skoleledernes vurdering af udviklingen i vejledningen i 10. klasse inden for de seneste tre år (N=124 skoleledere)

	Styrket meget	Styrket noget	Hverken styrket eller svækket	Ved ikke	Antal
Total	39%	45%	13%	3%	124
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	24%	48%	27%	0%	33
10. klassemiljø	42%	50%	8%	0%	12
10. klassecenter	63%	21%	0%	16%	19
Fri grundskole	23%	62%	15%	0%	13
Efterskole	41%	48%	9%	2%	46

Anm.: Spm: Er vejledningen i 10. klasse på din skole blevet styrket eller svækket de seneste 3 år?
 Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

De lærere og vejledere, der mener, at vejledningen i 10. klasse er blevet styrket inden for de seneste tre år, er blevet spurgt om, hvilke forhold de mener, har haft betydning i den forbindelse. Som det fremgår af Tabel 7.8, vurderer lærere og vejledere, at det er præcis de samme forhold, der er med til at styrke vejledningen i 10. klasse, som er med til at styrke 9. klasse. De aspekter, som flest lærere og vejledere fremhæver er således:

- flere personlige samtaler pr. år (80 procent tillægger det meget stor eller stor betydning)
- mere tid til vejledning pr. elev (68 procent tillægger det meget stor eller stor betydning)
- mere systematik i vejledningen (58 procent tillægger det meget stor eller stor betydning)
- introduktionen af uddannelsesplanen (49 procent tillægger det meget stor eller stor betydning).

Mindst betydning tillægges tilsyneladende:

- introduktion af uddannelsesbog (30 procent har svaret meget stor eller stor betydning)
- flere besøg på uddannelsessteder (38 procent har svaret meget stor eller stor betydning)
- flere orienteringsbesøg fra uddannelsesstederne (22 procent har svaret meget stor eller stor betydning)
- øget inddragelse af forældrene (20 procent har svaret meget stor eller stor betydning).

Omkring 120 lærere og vejledere har angivet 'andet' i deres vurdering af hvilke forhold, der har haft betydning for, at vejledningen i 10. klasse er blevet styrket. De fremhæver primært, at vejledningen bliver taget mere seriøst, og at der anvendes flere ressourcer, blandt andet til ansættelse af flere vejledere og opkvalificering af lærere og vejledere. Den obligatoriske selvvalgte opgave og brobygningsforløb fremhæves ligeledes som forhold, der har haft betydning for, at vejledningen i 10. klasse er blevet styrket. Disse redskaber kommer vi tilbage til i de følgende afsnit.

Tabel 7.8 Lærere og vejlederes vurdering af hvilke forhold, der har haft betydning for, at vejledningen i 10. klasse er blevet styrket, krydset med skoletype (N=559 lærere/vejledere)

	Meget stor betydning	Stor betydning	Nogen betydning	Mindre betydning	Ingen betydning	Ikke anvendt	Ved ikke	Total
Introduktion af uddannelsesbog	8%	22%	39%	16%	4%	2%	9%	100%
Introduktion af uddannelsesplan	12%	37%	35%	10%	2%	0%	5%	100%
Flere personlige samtaler pr. år	31%	49%	13%	2%	1%	1%	3%	100%
Flere besøg på uddannelsessteder	8%	29%	29%	19%	5%	4%	6%	100%
Flere orienteringsbesøg fra uddannelsessteder	4%	18%	34%	23%	7%	8%	7%	100%
Mere systematik i vejledningen	16%	42%	29%	5%	1%	1%	7%	100%
Øget forældredeltagelse i vejledningen	5%	15%	33%	24%	8%	6%	10%	100%
Højere prioritering af grupper med særlige behov	10%	27%	25%	15%	6%	4%	13%	100%
Mere tid til vejledning pr. elev	27%	41%	19%	4%	1%	3%	5%	100%
Andet	16%	11%	6%	2%	3%	8%	54%	100%

Anm.: Spm: Hvor stor betydning har følgende forhold haft for, at vejledningen i 10. klasse er blevet styrket?

7.2. Uddannelsesplan og uddannelsesbog

Som nævnt er vejledningsindsatsen i 10. klasse struktureret omkring primært uddannelsesplanen.

7.2.1. Generel vurdering af uddannelsesplanerne – resultat og effekt

Analyse af både spørgeskemadata og elevernes kvalitative vurderinger af uddannelsesplanerne fra casebesøgene viser, at eleverne er delte i deres vurderinger af uddannelsesplanen.

Eleverne er i spørgeskemaet blevet bedt om at tage stilling til en række udsagn vedrørende uddannelsesplanen. 35 procent af eleverne vurderer, at uddannelsesplanen har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse, mens en lige så stor gruppe elever mener, at det ikke er tilfældet. Denne fordeling går igen i forbindelse med elevernes vurdering af, hvorvidt planen har været god til at danne baggrund for samtaler med vejlederen. Som det videre fremgår af Tabel 7.9 føler de fleste elever dog ikke, at arbejdet med uddannelsesplanen er spild af tid. Der er ikke nogen interessante forskelle at spore på tværs af elevtyper eller karakteristika, der kan forklare forskellene.

Tabel 7.9 Elevernes vurdering af uddannelsesplanen (N=5275 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Total
Arbejdet med uddannelsesplanen er spild af tid	9%	10%	19%	34%	23%	4%	100%
Arbejdet med uddannelsesplanen har hjulpet mig til at finde ud af , hvad jeg skal efter 10. klasse	13%	22%	26%	21%	15%	3%	100%
Arbejdet med uddannelsesplanen har hjulpet mig til at tænke over mine stærke og svage sider	12%	26%	31%	16%	10%	4%	100%
Uddannelsesplanen har været god som baggrund for at snakke med vejlederen	11%	27%	32%	14%	10%	6%	100%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på din uddannelsesplan?

Samlet set peget vores analyse på, at det er de elever, der i forvejen var afklarede, og de elever der er fagligt stærke, der får mindst ud af arbejdet med uddannelsesplanen. Dette passer med, at klynge 2 og 3 eleverne også i højere grad mener, at uddannelsesplanen har hjulpet til af afklare dem i deres valg af ungdomsuddannelse.

De elever der synes, at uddannelsesplanen er spild af tid er primært enten de skoletrætte elever, eller de fagligt meget dygtige elever. Dette understøttes af, at 67 procent af de elever, der mener uddannelsesplanen er spild af tid også angiver, at det

slet ikke passer, at de ikke var fagligt parate til en ungdomsuddannelse. Blandt de, der slet ikke mener uddannelsesplanen var spild af tid, er denne andel 54 procent.

Ser vi på, hvem af eleverne der angiver at have fået mest ud af uddannelsesplanerne i 10. klasse, viser der sig et sammensat billede.

Blandt klynge 1 eleverne er der *færre* der oplever, at det *ikke* passer at uddannelsesplanen har hjulpet til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse. Der er således flere klynge 2 og 3 elever, der ikke mener de har fået dette udbytte af arbejdet med uddannelsesplanen. Vender vi udsagnene om, tolker vi det sådan, at det primært er klynge 1 eleverne, der har oplevet en vejledningsmæssig effekt af uddannelsesplanerne.

Elever med anden etnisk baggrund end dansk er mere positivt indstillet over for uddannelsesplanen som en hjælp til afklaring af hvad de skal efter 10. klasse end elever med etnisk dansk baggrund. Således angiver 26 procent af eleverne med etnisk dansk baggrund, at det ikke passer at uddannelsesplanen har hjulpet dem til at blive afklaret, mod kun 17 procent af eleverne med anden etnisk baggrund.

Samtidig tyder tallene på, at der er færre piger, der er utilfredse med arbejdet med uddannelsesplaner end drenge. Således angiver 61 procent af pigerne, at det *ikke* passer at arbejdet med uddannelsesplanen er spild af tid, mod 52 procent af drengene. På de andre spørgsmål om uddannelsesplanen ses der dog ingen forskel mellem piger og drenge.

Eleverne, der ikke har fået udbytte af arbejdet med uddannelsesplanen, er også de elever, der i mindre grad er glade for at gå i 10. klasse. Dette gælder uanset om vi ser på udbytte i forhold til afklaring eller refleksion over stærke og svage sider, eller om vi ser på, om eleverne mener uddannelsesplanen er spild af tid. Eksempelvis er der 47 procent af de elever, der slet ikke mener uddannelsesplanen har hjulpet dem til at tænke mere over deres stærke og svage sider, der angiver, at de enten kun i nogen grad, i mindre grad eller slet ikke kan lide at gå i 10. klasse. Blandt de elever der mener, de har fået udbytte af uddannelsesplanen på dette felt, er denne andel kun 20 procent.

I de kvalitative interview uddyber eleverne deres indtryk af uddannelsesplanerne og de støtter data fra spørgeskemaundersøgelsen. De positive elever mener, at arbejdet med uddannelsesplanen kan være positivt, fordi det støtter processen med at tænke over hvad man skal, og hvad ens uddannelse skal bruges til.

Eleverne giver desuden generelt udtryk for, at det er godt at bruge uddannelsesplanen som udgangspunkt for vejledningssamtaler. Flere elever vurderer i den forbindelse, at det netop er igennem vejledningssamtalerne, de får udbytte af arbejdet med uddannelsesplanen.

På den mere negative side er det et generelt indtryk fra de kvalitative interview, at eleverne ikke føler et ejerskab for uddannelsesplanerne. Uddannelsesplanerne er noget eleverne oplever de er tvunget til at udfylde, og så gør de det. Der er mange elever der vurderer, at arbejdet med den ikke har betydet noget for dem, at det er spild af tid, og at de ikke bruger den, efter den er udarbejdet. Det virker frustrerende på eleverne, at de skal bruge tid på at udfylde både uddannelsesplan og uddannelsesbog i både 9. og 10. klasse, og de har svært ved at se værdien af denne megen tid, der bruges. Flere elever giver i den forbindelse udtryk for, at det er svært at tage arbejdet med uddannelsesplanerne seriøst efter de første par gange, og de har svært at ved se planen som en del af en proces. Flere elever giver udtryk for, at spørgsmålene i uddannelsesplanen er 'lidt mærkelige' og i flere tilfælde oplever de spørgsmålene som irrelevante.

Data viser imidlertid, at mange elever anser uddannelsesplanen og arbejdet med den positivt, og for en stor gruppe elever kan arbejdet understøtte deres afklaringsproces, uden at det er uddannelsesplanen som sådan, de vurderer som afgørende faktor.

Lærerne og vejledernes vurdering af uddannelsesplanerne er mere positiv end elevernes. Som det fremgår af Tabel 7.10, vurderer 65 procent af lærere og vejledere, at uddannelsesplanerne fungerer godt eller meget godt som vejledningsredskab. Kun 4 procent synes, uddannelsesplanerne er et dårligt eller meget dårligt vejledningsredskab. Det fremgår desuden af Tabel 7.10, at lærerne og vejledernes vurdering af uddannelsesplanerne varierer på tværs af skoletype. Det er således særligt på 10. klasser, at man vurderer uddannelsesplanerne som et positivt vejledningsredskab. Samtidig er man mindst positiv på efterskolerne, hvor det dog stadig er mere end halvdelen af lærere og vejledere, der vurderer, at uddannelsesplanen er et godt eller meget godt vejledningsredskab. Dette kan hænge sammen med at flere efterskoler giver udtryk for, at de i højere grad er tilhængere af en løsere vejledning frem for en mere struktureret vejledning bundet op omkring uddannelsesplaner. På efterskoler kan man således vejlede i et andet lærer-elev forhold og i forbindelse med andre aktiviteter og samværsformer end i andre skoleformer.

Tabel 7.10 Lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesplanerne som vejledningsredskab krydset med skoletype (N=726 lærere/vejledere)

	Meget godt	Godt	Hverken godt eller dårligt	Dårligt	Meget dårligt	Ved ikke	Antal
Total	10%	55%	20%	3%	1%	11%	726
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	9%	60%	17%	2%	2%	11%	132
10. klassemiljø	15%	63%	16%	1%	0%	5%	82
10. klassecenter	17%	52%	19%	1%	1%	10%	157
Fri grundskole	2%	64%	14%	4%	0%	16%	50
Efterskole	7%	49%	25%	4%	1%	13%	292

Anm.: Spm: Hvordan fungerer uddannelsesplanerne – alt i alt – som vejledningsredskab?
 Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

For at få et mere indgående billede af lærere og vejlederes opfattelse af uddannelsesplanerne, er de blevet bedt om at forholde sig til en række forskellige udsagn om uddannelsesplanerne. Som det fremgår af Tabel 7.11, er 61 procent af lærere og vejledere enige eller meget enige i, at uddannelsesplanerne skaber systematik i vejledningen, og at uddannelsesplanerne etablerer rammer for en god proces for vejledningen. Samtidig er 46 procent af lærere og vejledere enige eller meget enige i, at de indholdsmæssige krav til uddannelsesplanerne er relevante, og 53 procent af lærere og vejledere er enige eller meget enige i, at planerne udgør en god ramme for forældreinddragelse. Lærere og vejledere er imidlertid delte i deres opfattelse af, hvorvidt kravene til uddannelsesplanerne gør dem for ufleksible – 23 procent mener det er tilfældet, mens 21 procent mener det ikke er.

Tabel 7.11 Lærere og vejlederes vurdering af forskellige udsagn om uddannelsesplanerne (N=726 lærere/vejledere)

	Meget enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Meget uenig	Ved ikke	Total
Uddannelsesplanerne skaber systematik i vejledningen	9%	52%	20%	5%	1%	13%	100%
Kravene til uddannelsesplanerne gør dem for ufleksible	4%	19%	39%	20%	1%	18%	100%
Uddannelsesplanerne etablerer rammer for en god proces for vejledningen	8%	56%	18%	5%	1%	13%	100%
De indholdsmæssige krav til uddannelsesplanen er relevante	5%	41%	29%	7%	1%	17%	100%
Uddannelsesplanerne er en god ramme for forældreinddragelse	7%	46%	25%	6%	1%	15%	100%

Anm.: Spm: I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn om uddannelsesplanerne?

Som det fremgår af Tabel 7.12 er der en vis variation i lærere og vejlederes vurdering af de forskellige udsagn vedrørende uddannelsesplanerne. Således er vejledere og lærere på efterskoler og frie grundskoler i mindre grad tilbøjelige til at være enige i, at uddannelsesplanerne skaber systematik i vejledningen, etablerer rammer for en god proces i vejledningen og at de indholdsmæssige krav til vejledningen er relevante.

Tabel 7.12 Lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesplanerne krydset med skole-type (N=723 lærere/vejledere)

	Udd.planerne skaber systematik i vejledningen		Udd.planerne etablerer rammer for en god vejledningsproces		De indholdsmæssige krav til udd.planerne er relevante		Antal
	Meget enig/enig	Uenig/meget uenig	Meget enig/enig	Uenig/meget uenig	Meget enig/enig	Uenig/meget uenig	
Total	61%	6%	64%	6%	46%	8%	723
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	65%	6%	69%	4%	55%	6%	131
10. klassemiljø	77%	4%	81%	4%	66%	6%	81
10. klassecenter	68%	4%	67%	5%	50%	6%	157
Fri grundskole	59%	4%	63%	8%	35%	10%	49
Efterskole	22%	8%	54%	7%	36%	10%	292

Anm.: Spm: I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn om uddannelsesplanerne? "Uddannelsesplanerne skaber systematik i vejledningen". "Uddannelsesplanerne etablerer rammer for en god proces for vejledningen". "Uddannelsesplanerne etablerer rammer for en god proces for vejledningen"?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen. Kategorierne 'Meget enig' og 'Enig' er slået sammen, det samme er 'Uenig' og 'Meget uenig', 'Hverken enig eller uenig' er udeladt

I lærere og vejlederes vurderinger fra de kvalitative kilder ser vi, at mange har svært ved at skelne brugen og effekten af uddannelsesplan og uddannelsesbog, og hvad der præcis er indholdet i de to. Mange lærere og vejledere understøtter det positive billede fra spørgeskemadata, og ser uddannelsesplanerne som nyttige redskaber, der skaber god systematik og understøtter vejledningsprocessen godt. Uddannelsesplanen kan derudover samtidig være en god kilde til at opdatere viden om den enkelte elev, om end planerne kun sjældent indeholder meget personlige kommentarer. Der er dog bred enighed om, at personfølsomme oplysninger som f.eks. en spiseforstyrrelse eller problemer i hjemmet ikke bør fremgå af en uddannelsesplan.

På den mere negative side er der mange lærere og vejledere der fremhæver, at uddannelsesplanen er for stiv og bureaukratisk i sin opbygning, og at det er for tidskrævende at arbejde med den. Der er dog også opmærksomhed på, at indkøringen af planen er en proces, der må justeres over tid. Samtidig anfører andre, at der er stor fleksibilitet i kravene til, hvilke former for uddannelsesbøger, man anvender på skolen,

hvilket gør det muligt for den enkelte skole og vejleder at anvende det system, man finder bedst og mest velegnet.

I vurderingen af uddannelsesplanernes effekt for elevernes afklaring i 10. klasse, er lærere og vejledere mindre positive (jf. Tabel 7.13). 35 procent af lærere og vejledere vurderer således, at uddannelsesplanerne har en stor eller meget stor effekt for elevernes afklaring, mens 52 procent vurderer, at uddannelsesplanerne kun har nogen effekt eller mindre effekt for elevernes afklaring.

Der er bred enighed om, at planen fungerer godt som udgangspunkt for vejledningen og samtaler med eleverne. Den tvinger elever, lærere og vejledere til at forholde sig til vigtige spørgsmål og via forældreunderskriften får den også forældrene ind i refleksion. Der ligger desuden en styrke i både uddannelsesplanen og uddannelsesbogen i, at den kan fastholde, hvad der blev talt om i sidste vejledningssamtale og dermed sikre et sammenhængende vejledningsforløb.

Et af målene med uddannelsesplanen var at inddrage forældrene mere systematisk i vejledningen. Ifølge de interviewede forældre og elever på casestudierne tillægges uddannelsesplanen dog ikke den store betydning i forældrenes inddragelse i vejledningen eller i deres engagement i deres børns uddannelses- og erhvervsvalg. Forældrene kan dog godt huske, at de har set og underskrevet uddannelsesplanen, men direkte adspurgte tillægger de den som sagt ikke den store værdi.

I sammenhæng med dette var øget forældreinddragelse en af de parametre, som lærere og vejledere tillagde mindst betydning for den styrkede vejledning. Lige over halvdelen af lærere og vejledere tillægger dog øget forældreinddragelse i vejledningen meget stor, stor eller nogen betydning for, at vejledningen er blevet styrket, mens 32 procent tillægger det mindre eller ingen betydning.

Vurderingen af uddannelsesplanerne varierer på tværs af skoletyper. Således vurderer man særligt på 10. klassemiljøer og -centre, at uddannelsesplanerne har en stor eller meget stor effekt på elevernes afklaring. Lærere og vejledere fra frie grundskoler og efterskolerne vurderer i mindre grad, at uddannelsesplanerne har en effekt på elevernes afklaring. 1/5 af lærere og vejledere på efterskolerne tillægger uddannelsesplanerne mindre eller ingen effekt på elevernes afklaring, og dette er markant flere end for de øvrige uddannelsesstyper. Dette kan forklares med, som nævnt tidligere, at vejledningen på efterskolerne i højere grad ses som en integreret del af hverdagen i

samspillet mellem lærere/vejledere og den unge, og at de systematiske redskaber derfor tillægges mindre betydning.

I den kollegiale refleksion er det ligeledes blevet påpeget, at efterskolerne vurderer uddannelsesplanerne mindre positivt end de øvrige skoletyper. Det fremhæves blandt andet, at de modtager så forskellige uddannelsesplaner fra elevernes skoler, at det er svært at arbejde videre med dem. De anvendes dog som udgangspunkt for elevsamtalerne, mens uddannelsesplanerne delvist kan overflødiggøres i den vejledningssituation, der opstår i et tæt lærer-elevforhold under andre samværsformer i efterskolen.

Tabel 7.13 Lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesplanernes effekt på elevernes afklaring i 10. klasse (N=720 lærere/vejledere)

	Meget stor effekt	Stor effekt	Nogen effekt	Mindre effekt	Ingen effekt	Ved ikke	Antal
Total	4%	31%	41%	11%	2%	11%	720
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	2%	31%	45%	5%	2%	15%	130
10. klassemiljø	5%	45%	40%	5%	1%	4%	80
10. klassecenter	8%	39%	36%	8%	2%	8%	157
Fri grundskole	2%	27%	42%	4%	6%	19%	48
Efterskole	4%	23%	41%	18%	2%	12%	292

Anm.: Spm: Hvordan vurderer du generelt effekten af uddannelsesplanerne for elevernes afklaring i 10. klasse? Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

7.2.2. Generel vurdering af uddannelsesbøgerne – resultat og effekt

Lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesbøgerne som vejledningsredskab er mindre positiv end deres vurdering af uddannelsesplanerne. Som det fremgår af Tabel 7.14, er 48 procent af lærere og vejledere af den opfattelse, at uddannelsesbøgerne fungerer godt eller meget godt som vejledningsredskab, mens en fjerdedel mener, at uddannelsesbøgerne hverken fungerer meget dårligt eller dårligt.

Det fremgår desuden af Tabel 7.14, at vurderingen af uddannelsesbøgerne varierer på tværs af skoletype. Vurderingen af uddannelsesbøgerne er mest positiv i de almindelige folkeskoler, der tilbyder 10. klasse og i 10. klassemiljøer og -centre, hvor mere end 50 procent af lærere og vejledere mener, at uddannelsesbøgerne fungerer godt eller meget godt. Derimod er lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesbøgerne noget mindre positiv på de frie grundskoler og efterskolerne.

Tabel 7.14 Lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesbøgerne som vejledningsredskab krydset med skoletype (N=728 lærere/vejledere)

	Meget godt	Godt	Hverken godt eller dårligt	Dårligt	Meget dårligt	Ved ikke	Antal
Total	6%	42%	25%	5%	1%	21%	728
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	14%	43%	22%	4%	2%	17%	133
10. klassemiljø	5%	59%	17%	4%	1%	15%	82
10. klassecenter	6%	45%	25%	6%	1%	15%	157
Fri grundskole	4%	38%	28%	4%	2%	24%	50
Efterskole	3%	35%	29%	5%	1%	28%	293

Anm.: Spm: Hvordan fungerer uddannelsesbøgerne – alt i alt – som vejledningsredskab?
 Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Variationen i lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesbøgerne på tværs af skoleformer går igen i deres vurdering af effekten af uddannelsesbøgerne for elevernes afklaring i 10. klasse (jf. Tabel 7.15). Generelt er vurderingen noget delt – 25 procent af lærere og vejledere vurderer, at uddannelsesbøgerne har en stor eller meget stor effekt for elevernes afklaring, 39 procent mener, at bøgerne kun har nogen effekt, mens 16 procent mener, at bøgerne har en mindre effekt eller slet ingen effekt. Lærere og vejledere på frie grundskoler og efterskolerne har en noget mindre positiv vurdering af uddannelsesbøgernes effekt, end lærere og vejledere på de øvrige skoletyper.

Tabel 7.15 Lærere og vejlederes vurdering af effekten af uddannelsesbøgerne for elevernes afklaring i 10. klasse krydset med skoletype (N=726 lærere/vejledere)

	Meget stor effekt	Stor effekt	Nogen effekt	Mindre effekt	Ingen effekt	Ved ikke	Antal
Total	4%	21%	39%	13%	3%	20%	726
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	7%	29%	36%	8%	4%	16%	132
10. klassemiljø	7%	28%	45%	9%	1%	10%	82
10. klassecenter	4%	28%	39%	12%	3%	14%	157
Fri grundskole	0%	22%	36%	8%	6%	28%	50
Efterskole	3%	13%	38%	17%	2%	27%	292

Anm.: Spm: Hvordan vurderer du generelt effekten af uddannelsesbøgerne for elevernes afklaring i 10. klasse?
 Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Lærerne og vejlederne er blevet bedt om at forholde sig til forskellige udsagn vedrørende uddannelsesbøgerne. Som det fremgår af Tabel 7.16 og Tabel 7.17 er omkring halvdelen af vejledere og lærere samlet set enige eller meget enige i, at uddannelsesbøgerne skaber systematik i vejledningen, etablerer rammer for en god proces for vejledningen og er en god ramme for at støtte samtalen med eleven. I tråd med oven-

stående viser tabellerne, at efterskolerne og frie grundskoler er mere negative i deres vurderinger af uddannelsesbøgernes effekter på vejledningen.

Tabel 7.16: Lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesbøgerne – skaber de systematik, etablerer de rammer – er de god støtte for samtalen fordelt på skoletyper (N=726 lærere/vejledere)

	Udd. bøgerne skaber systematik i vejledningen	Udd. bøgerne etablerer rammer for en god vejledningsproces	Udd. bøgerne er en god ramme for at støtte samtalen med eleven	Antal
	Meget enig/enig	Meget enig/enig	Meget enig/enig	
Total	47%	52%	55%	726
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	64%	63%	63%	132
10. klassemiljø	65%	68%	60%	82
10. klassecenter	53%	60%	66%	157
Fri grundskole	46%	44%	46%	50
Efterskole	33%	40%	42%	292

Anm.: Spm: I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn om uddannelsesbøgerne? "Uddannelsesbøgerne skaber systematik i vejledningen". "Uddannelsesbøgerne etablerer rammer for en god proces i vejledningen". "Uddannelsesbøgerne er en god ramme for at støtte samtalen med eleven"

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen. Kategorierne 'Meget enig' og 'Enig' er slået sammen, 'Uenig' og 'Meget uenig', 'Hverken enig eller uenig' er udeladt.

Tabel 7.17: Lærere og vejlederes vurdering af uddannelsesbøgerne – relevansen af de indholdsmæssige krav og ramme for forældreinddragelse krydset med skoletype (N=726 lærere/vejledere)

	De indholdsmæssige krav i udd. bøgerne er relevante	Udd. bøgerne er en god ramme for forældreinddragelse	Antal
	Meget enig/enig	Meget enig/enig	
Total	37%	52%	726
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	45%	63%	132
10. klassemiljø	54%	68%	82
10. klassecenter	52%	51%	157
Fri grundskole	26%	38%	50
Efterskole	29%	32%	292

Anm.: Spm: I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn om uddannelsesbøgerne? "De indholdsmæssige krav i uddannelsesbøgerne er relevante". "Uddannelsesbøgerne er en god ramme for forældreinddragelse"

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen. Kategorierne 'Meget enig' og 'Enig' er slået sammen, 'Uenig' og 'Meget uenig', 'Hverken enig eller uenig' er udeladt.

Uddannelsesbogen har ifølge lærere og vejledere mange af de samme fordele og ulemper som uddannelsesplanen, og de to redskaber kan tilsammen virke overvældende og tidskrævende for nogle. Nogle lærere og vejledere fremhæver, at der ikke er

behov for al den dokumentation, som skriftligheden i de to redskaber fordrer. Noget af den tid burde bruges mere på samtalerne.

Uddannelsesbogen har ifølge vejlederne den store fordel, at den gør vejledningen synlig. Desuden er formaliseringen positiv og sikrer kontinuiteten.

Selv om størstedelen af de interviewede elever, som tidligere nævnt, generelt blander uddannelsesbog og uddannelsesplan sammen, og at de generelt i interviewede ytrer sig kritisk om både uddannelsesplaner og uddannelsesbøger, fremhæver enkelte elever også positive aspekter af uddannelsesbogen. Nogle elever er positive over for det at skulle skrive om sine svage og stærke sider, hvor man tvinges til at forholde sig til sig selv og derigennem får mulighed for at finde ud af, hvem man er, og hvad man kan. F.eks. har flere tosprogede elever givet udtryk for, at planen har været et godt redskab til at bevidstgøre deres svage sider i forbindelse med det danske sprog.

7.2.3. Uddannelsesplanernes anvendelse på ungdomsuddannelserne

Uddannelsesplanerne har erstattet den tidligere egnethedserklæring og skal således spille en central rolle i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. På uddannelsesplanen skal den afgivende skole markere, hvorvidt eleven indstilles til optagelsesprøve. De elever, der ikke har en markering i uddannelsesplanen, skal optages uden optagelsesprøve. Derudover fremgår det af bekendtgørelsen om uddannelsesplaner i folkeskolen, at uddannelsesplanen skal følge eleven til ungdomsuddannelsen og skal indgå i planlægningen af elevens videre undervisningsforløb.

Ifølge de interviewede lærere og vejledere forsøger man flere steder at lave et formaliseret samarbejde med ungdomsuddannelserne for at kunne afstemme indholdet i uddannelsesplanen, så den også anvendes af ungdomsuddannelserne. Det er dog meget forskelligt, hvor langt man er kommet i dette samarbejde, og hvorvidt det fungerer. Lærere og vejledere giver flere steder udtryk for, at de ønsker at samarbejdet omkring uddannelsesplanerne skal opprioriteres og udvikles, og der er flere steder, hvor man godt kunne ønske sig, at ungdomsuddannelserne var mere aktive både i forhold til brug af planen og bredere i forhold til samarbejdet. Et udvidet samarbejde omkring uddannelsesplanen er vigtigt, fordi det styrker 'overleveringsforretningen' og giver mulighed for at videregive informationer om eleven. Det er dog en balancegang hvor meget der skal stå i uddannelsesplanerne, fordi eleverne også på ungdomsuddannelserne skal have mulighed for at starte på en frisk.

Fra ungdomsuddannelsernes side deler man opfattelsen af, at man gerne vil møde eleverne med friske øjne, men at der er visse ting som kan være gode at vide, og hvor uddannelsesplanen måske ikke er svaret, f.eks. om mere personfølsomme ting. Til gengæld kan uddannelsesplanen danne grundlag for en mundtlig overlevering af eleverne, som det ses i nogle kommuner. Ifølge flere lærere og vejledere på ungdomsuddannelser oplever de, at samarbejdet med grundskolerne er med til at forbedre indholdet af uddannelsesplanerne.

På ungdomsuddannelserne anvendes planerne i flere tilfælde som grundlag for optagelsessamtale, eller første samtale i løbet af ungdomsuddannelsen, men det kræver, at de er godt udarbejdet og er taget seriøst i grundskolen, hvilket ikke altid er tilfældet.

Ifølge ungdomsuddannelserne har uddannelsesplanerne nogle åbenlyse svagheder. Et af de generelle problemer er, at nogle uddannelsesplaner for elever, der ikke er egnede til gymnasium, mangler indstilling til optagelsesprøve, hvilket vil sige at ungdomsuddannelserne skal optage vedkommende. Dette opleves som problematisk og bevirker, at man flere steder ind imellem savner de gamle egnethedserklæringer. I hvert fald ønskes en mere klar udmelding om elevens parathed til at starte på en ungdomsuddannelse. Derudover mangler uddannelsesplanerne ofte relevante informationer om elevernes svagheder (f.eks. ordblindhed mv.). For gruppen af elever, der er svage eller frafaldstruede er planerne sjældent brugbare, da deres planer ofte er indholdsløse.

Det er et klart billede fra interview med ungdomsuddannelserne, at uddannelsesplanerne ikke anvendes som et redskab til uddannelsesplanlægning eller valg af fag på ungdomsuddannelserne. Uddannelsesplanerne ses som et redskab der skal anvendes i grundskolen og som overlevering, men man har vanskeligt ved at se, hvordan de videre skulle kunne indgå på ungdomsuddannelserne. Det er heller ikke ungdomsuddannelsernes indtryk, at eleverne er interesserede i det.

På tværs af ungdomsskoleformerne, er det særligt de tekniske skoler, der udtrykker sig positivt om uddannelsesplanerne og inddrager dem i deres arbejde med eleverne. De tekniske skoler er på en anden måde vant til at arbejde med uddannelsesplaner, og de har derfor nemmere ved at indarbejde grundskolens uddannelsesplaner. Ofte udarbejdes der nye uddannelsesplaner på de tekniske skoler, der bygger videre på de tidligere.

7.3. Obligatorisk selvvalgt opgave

7.3.1. Indhold og form

Som det fremgår af Tabel 7.18, har indholdet i elevernes selvvalgte opgave primært været fokuseret på valg af ungdomsuddannelse og valg af erhvervsmuligheder. Imidlertid angiver 25 procent af eleverne, at deres selvvalgte opgave har haft et andet indhold. Det fremgår dog af elevernes kvalitative svar, at langt de fleste har skrevet om forskellige uddannelses- eller erhvervsmuligheder.

Tabel 7.18 Indholdet af elevernes obligatoriske selvvalgte opgave (N=5269 elever)

	Procent
Valg af ungdomsuddannelse	34%
Valg af erhvervsmulighed	37%
Andet, hvad:	25%
Ved ikke	4%

Anm.: Spm: Hvad handlede din obligatoriske selvvalgte opgave om?

Ifølge lærere og vejledere er indholdet i den obligatoriske selvvalgte opgave i høj grad fokuseret på valg af ungdomsuddannelses/erhverv. Som det fremgår af Tabel 7.19, vurderer 79 procent af lærerne og vejlederne, at elevernes obligatoriske selvvalgte opgave handler om valg af ungdomsuddannelse og -erhverv for de fleste af eleverne.

Tabel 7.19 Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt elevernes obligatoriske selvvalgte opgave handler om valg af ungdomsuddannelse/erhverv (N=711 lærere/vejledere)

	Procent
Ja, for alle eller næsten alle elever	39%
Ja, for de fleste elever	40%
For ca. halvdelen af eleverne	9%
Nej, for de færreste elever	5%
Nej, for næsten ingen eller slet ingen elever	0%
Ved ikke	7%

Anm.: Spm: Handler OSO'en om valg af ungdomsuddannelse/erhverv?

Mål og indhold af OSO'en

Der synes ikke at være problemer i forbindelse med specificeringen af mål og indhold af den obligatoriske selvvalgte opgave. Som det fremgår af Tabel 7.20, vurderer 80 procent af lærere og vejledere, at mål og indhold for den obligatoriske selvvalgte opgave i nogen grad, i høj grad eller i meget høj grad er tydelige.

Det fremgår desuden af Tabel 7.21, at skolelederne vurderer, at de centralt udmeldte mål og indhold for den selvvalgte opgave har været tilstrækkeligt specifikke. Blot 9 procent af skolelederne vurderer således, at mål og indhold er utilstrækkeligt specificeret, mens 68 procent af skolelederne er af den opfattelse, at mål og indhold er tilstrækkeligt specifikt udmeldt.

Tabel 7.20 Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt mål og indhold for den obligatoriske selvvalgte opgave er tydelige fordelt på skoletype (N=710 lærere/vejledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	3%	39%	38%	9%	2%	9%	710
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	2%	37%	37%	10%	1%	12%	126
10. klassemiljø	3%	39%	39%	10%	3%	6%	79
10. klassecenter	4%	43%	35%	8%	4%	6%	156
Fri grundskole	4%	38%	29%	4%	0%	25%	48
Efterskole	3%	39%	42%	9%	1%	7%	288

Anm.: Spm: Synes du at mål og indhold for OSO'en er tydelige?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Tabel 7.21 Skoleledernes vurdering af, hvorvidt mål og indhold i den obligatoriske selvvalgte opgave er tilstrækkeligt specifikke (N=121 skoleledere)

	Ja	Nej	Ved ikke	Antal
Total	68%	9%	23%	121
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	66%	0%	34%	32
10. klassemiljø	67%	8%	25%	12
10. klassecenter	63%	37%	0%	19
Fri grundskole	46%	0%	54%	13
Efterskole	77%	7%	16%	44

Anm.: Spm: Har de centralt udmeldte krav til mål og indhold i OSO'en været tilstrækkeligt specifikke?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Skolelederne er blevet spurgt om, hvorvidt man på deres skole formulerer egne krav til indhold og form i den obligatoriske selvvalgte opgave. Som det fremgår af Tabel 7.22, er det blot 27 procent af skolerne, der har udformet deres egne krav. Der er dog stor variation på tværs af skoletyperne i spørgsmålet om, hvorvidt skolerne har udformet egne krav. Således er det primært 10. klassecentre, frie grundskoler og efterskolerne, der har udformet egne krav, mens kun meget få almindelige folkeskoler og 10. klassemiljøer har valgt at udforme egne krav.

Et af de krav der går igen blandt mange af disse skoler er kravet om, at eleverne fremlægger deres opgave – enten i form af et egentligt produkt eller ved hjælp af et mundtligt oplæg.

Tabel 7.22 Har skolen formuleret egne krav til indhold og form i den obligatoriske selvvalgte opgave? (N=121 skoleledere)

	Ja	Nej	Ved ikke	Antal
Total	27%	60%	13%	121
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	6%	75%	19%	32
10. klassemiljø	8%	83%	8%	12
10. klassecenter	53%	47%	0%	19
Fri grundskole	23%	46%	31%	13
Efterskole	39%	50%	11%	44

Anm.: Spm: Har skolen formuleret egne krav til indhold og form i OSO'en?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

7.3.2. Resultater og effekt af OSO'en

Eleverne er blevet bedt om at vurdere, hvorvidt den obligatoriske selvvalgte opgave har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse. Som det fremgår af Tabel 7.23, er eleverne delte i deres vurdering af OSO'ens effekt. Således vurderer 35 procent af alle eleverne, at OSO'en i høj grad eller i meget høj grad har bidraget til deres afklaring i 10. klasse. Samtidig vurderer 37 procent af alle eleverne, at OSO'en i mindre grad eller slet ikke har hjulpet dem i deres afklaring i 10. klasse. Af Tabel 7.23 fremgår det, at det særligt er de fagligt svage elever, der vurderer, at OSO'en bidrager til deres afklaring i 10. klasse.

Tabel 7.23 Elevernes vurdering af den obligatoriske selvvalgte opgaves effekt på deres afklaring i 10. klasse, fordelt på karaktergennemsnit i 9. klasse (N=5266 elever)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	18%	17%	25%	14%	23%	3%	5266
Under 7	24%	18%	21%	10%	22%	5%	533
7 - 7,9	20%	18%	24%	13%	22%	3%	1395
8 - 8,9	16%	17%	26%	16%	23%	2%	1783
9 - 9,9	16%	16%	27%	15%	24%	2%	1009
10 eller derover	13%	15%	23%	16%	28%	5%	255

Anm.: Spm: Har den obligatoriske selvvalgte opgave hjulpet dig til at finde ud af, hvad du skal efter 10. klasse?

Som det fremgår af Tabel 7.24, vurderer et stort flertal (79 procent) af alle lærere og vejledere, at den obligatoriske selvvalgte opgave er god eller meget god til at udvikle elevernes evner til at arbejde selvstændigt med et givet emne.

Tabel 7.24 Lærere og vejlederes vurdering af OSO'en som redskab til at udvikle elevernes evner til at arbejde selvstændigt med et givet emne (N=712 lærere/vejledere)

	Meget god	God	Hverken god eller dårlig	Dårlig	Meget dårlig	Ved ikke	Antal
Total	36%	43%	13%	2%	1%	5%	712
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	27%	49%	13%	3%	0%	7%	128
10. klassemiljø	28%	49%	14%	4%	1%	4%	79
10. klassecenter	46%	37%	8%	3%	2%	4%	156
Fri grundskole	38%	31%	13%	2%	2%	15%	48
Efterskole	38%	43%	14%	2%	1%	3%	288

Anm.: Spm: Er OSO'en god eller dårlig til at udvikle elevernes evner til at arbejde selvstændigt med et givet emne ved anvendelse af varierende metoder og udtryksformer?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Lærere og vejledere er også positive i deres vurdering af, hvorvidt OSO'en bidrager til at styrke elevernes valgkompetencer. Som det fremgår af Tabel 7.25, vurderer 50 procent af alle lærerne og vejlederne, at OSO'en i høj eller meget høj grad bidrager til at styrke elevernes valgkompetencer.

Tabel 7.25 Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt OSO'en bidrager til at styrke elevernes valgkompetencer (N=710 lærere/vejledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	15%	35%	35%	8%	1%	6%	710
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	16%	33%	35%	7%	1%	9%	126
10. klassemiljø	11%	35%	38%	9%	1%	5%	79
10. klassecenter	19%	37%	31%	8%	1%	5%	156
Fri grundskole	10%	27%	31%	13%	2%	17%	48
Efterskole	15%	35%	36%	9%	0%	4%	288

Anm.: Spm: Bidrager OSO'en til at styrke elevernes valgkompetencer – evne til at træffe et meningsfuldt valg mellem flere kendte alternativer og begrunde kriterierne for dette valg?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Lærerne og vejlederne er også positive i deres vurdering af OSO'ens effekt for elevernes afklaring i 10. klasse. Som det fremgår af Tabel 7.26, vurderer 42 procent af alle lærere og vejledere, at OSO'en har en stor eller meget stor effekt for elevernes afklaring i 10. klasse. Kun 12 procent af lærerne og vejlederne vurderer, at OSO'en har en mindre eller slet ingen effekt på elevernes afklaring.

Tabel 7.26 Lærere og vejlederes vurdering af OSO'ens effekt for elevernes afklaring i 10. klasse (N=710 lærere/vejledere)

	Meget stor effekt	Stor effekt	Nogen effekt	Mindre effekt	Ingen effekt	Ved ikke	Antal
Total	9%	33%	39%	11%	1%	6%	710
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	9%	30%	40%	10%	2%	9%	126
10. klassemiljø	6%	41%	37%	10%	3%	4%	79
10. klassecenter	12%	35%	36%	10%	1%	5%	156
Fri grundskole	10%	25%	31%	15%	2%	17%	48
Efterskole	9%	33%	43%	11%	1%	3%	288

Anm.: Spm: Hvordan vurderer du generelt effekten af OSO'en for elevernes afklaring i 10. klasse?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Lærerne og vejlederne er splittede i spørgsmålet om, hvorvidt der er grupper af elever, OSO'en ikke er særligt velegnet til. Som det fremgår af Tabel 7.27, vurderer 40 procent af lærere og vejledere, at der er grupper af elever, OSO'en ikke er særligt velegnet til, mens 43 procent vurderer, at det ikke er tilfældet.

Tabel 7.27 Lærere og vejlederes vurdering af hvorvidt der er grupper af elever, OSO'en ikke er særligt velegnet til (N=712 lærere/vejledere)

	Ja	Nej	Ved ikke	Antal
Total	40%	43%	18%	712
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	34%	43%	23%	128
10. klassemiljø	54%	32%	14%	79
10. klassecenter	40%	48%	12%	156
Fri grundskole	31%	38%	31%	48
Efterskole	40%	43%	17%	288

Anm.: Spm: Er der grupper af elever, som OSO'en ikke er velegnet til?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Ca. 280 lærere og vejledere fremhæver i de åbne besvarelser, hvilke grupper de ikke mener OSO'en er velegnet til. De peger primært på, at den er mindre velegnet i forhold til de svagere grupper, f.eks. de umodne, uselvstændige, de uengagerede, de meget uafklarede og de fagligt/bogligt svage elever.

Vejledernes vurderinger stemmer ikke helt overens med elevernes egne vurderinger, hvor særligt de fagligt svage elever angav, at have fået meget ud af OSO'en.

I analysen af de kvalitative datakilder tegner der sig et generelt billede af, at OSO'en ses som et godt værktøj, der støtter eleverne i deres refleksion over uddannelses- eller erhvervsvalg og bidrager til afklaring. OSO'en ses generelt som et godt udgangspunkt for vejledernes samtaler og vejledning af eleverne, og det er indtrykket, at OSO'en er en del af en proces, der skal køres ordentligt ind, og at arbejdet med den bliver bedre med årene. Desuden anvendes OSO'en i flere tilfælde til at udvikle eleverne fagligt og modenhedsmæssigt ved f.eks. at integrere OSO'en i formidlingsaktiviteter. Et stort flertal af de interviewede elever vurderer i tråd med dette, at det har været rigtigt godt at arbejde med OSO'en, og at det har givet dem nogle perspektiver på deres valg.

Analysen viser dog også en række svagheder ved OSO'en. Særligt de meget uafklarede elever giver udtryk for, at de har haft problemer med at vælge emne for OSO'en, og at de synes, det har været svært. Lærere og vejledere fremhæver flere steder, at OSO'en netop giver de svageste og mindst afklarede elever mulighed for at slippe meget nemt omkring opgaven, fordi der ikke stilles krav, der er høje nok fagligt såvel som indholdsmæssigt. Det fremhæves ofte som et problem, at OSO'en i realiteten ikke er obligatorisk, da man ikke har sanktionsmuligheder over for elever, der ikke afleverer den. Flere peger desuden på, at kravene til OSO'en er for uambitiøse, idet de henviser til, at der er færre krav for OSO'en end for projektopgaven i 9. klasse, hvor

eleverne allerede stifter bekendtskab med projektopgave-metoden. Særligt elever, der anvender OSO'en til mere faglige emner, får ikke så meget ud af OSO'en. Andre vejledere finder dog ikke, at dette er et problem, idet de peger på, at de på skolen justerer sigtet med OSO'en og anvender den mere målrettet i forhold til projekter.

Kritikken af OSO'en går endvidere på, at der bruges uforholdsmæssigt mange lærerressourcer og for meget tid ud af et i forvejen presset skoleår, og at elevernes udbytte ikke står mål med disse ressourcer. Disse lærere påpeger, at det er vanskeligt at nå at bringe en elev, hvis faglige niveau i nogle fag måske svarer til 6. klasse, op på et fagligt niveau, så de kan klare afgangsprøve, når der skal bruges så mange ressourcer på OSO'en og andre vejledningsaktiviteter.

7.4. Brobygning

Brobygning er et element i den valgfrie del af 10. klasse og tilbydes i varierende grad på skolerne.

7.4.1. Omfang og tilrettelæggelse

Totalt set tilbyder 55 procent af skolerne brobygning. Imidlertid tilbyder stort set alle almindelige folkeskoler, 10. klassemiljøer og -centre brobygning, mens stort set ingen efterskoler og blot 23 procent af de frie grundskoler tilbyder brobygning.

Tabel 7.28 Skolelederne, om hvorvidt deres skole tilbyder brobygning (N=122)

	Ja	Nej	Antal
Total	55%	45%	122
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	97%	3%	32
10. klassemiljø	100%	0%	12
10. klassecenter	100%	0%	19
Fri grundskole	23%	77%	13
Efterskole	2%	98%	45

Anm.: Spm: Tilbyder skolen brobygning?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

På efterskoler anvendes brobygning stort set ikke. Et argument fra efterskolerne imod brobygning er, at forældrene betaler for et efterskoleophold netop for, at eleven skal modnes og styrkes fagligt via kostskoleformen og den valgte undervisningsprofil på efterskolen. I et sådant forløb er et længerevarende ophold væk fra skolen uønsket og uhensigtsmæssigt.

I de kvalitative kilder har flere vejledere peget på, at nogle skoler tilsyneladende lukker 10. klasse i en eller flere brobygningsperioder, hvorved brobygning i praksis bliver obligatorisk. Vi har ikke på baggrund af evalueringens data mulighed for at konkludere, hvor udbredt denne problemstilling er.

På de skoler, der tilbyder brobygning, har skolelederne angivet hvor stor en andel af eleverne, der vælger brobygning (jf. Tabel 7.29) På størstedelen af de almindelige folkeskoler vælger alle eleverne brobygning, mens eleverne på de øvrige skoleformer er mere spredte i deres valg.

Tabel 7.29 Andelen af elever i 10. klasse, der vælger brobygning (N=61)

	0 - 75%	76 - 99%	100%	Antal
Total	33%	30%	38%	61
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	36%	8%	56%	25
10. klassemiljø	42%	17%	42%	12
10. klassecenter	16%	63%	21%	19
Fri grundskole	67%	33%	0%	3
Efterskole	0%	100%	0%	1

Anm.: Spm: Hvor stor en andel af eleverne i 10. klasse vælger brobygning? Spørgsmålet er kun stillet til de skoleledere, der svarer, at de tilbyder brobygning.

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Ifølge elevernes egne angivelser, er der overordnet set 47 procent af eleverne der har deltaget i brobygningsforløb, men som det fremgår, er det særligt i den almindelige folkeskole, 10. klassemiljøerne og -centrene, at brobygningsforløbene benyttes. Det er således blot 3 procent af eleverne i efterskolerne og 17 procent af eleverne i de frie grundskoler, der har været i brobygningsforløb – helt i overensstemmelse med ovennævnte.

Tabel 7.30 Omfanget af elevernes deltagelse i brobygningsforløb (N=5264 elever)

	Ja, én gang i alt	Ja, det er en fast del af min linje	Ja, to gange	Ja, mere end to gange	Nej	Ved ikke	Antal
Total	36%	6%	4%	1%	50%	3%	5264
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	49%	8%	6%	2%	32%	2%	842
10. klassemiljø	52%	11%	6%	3%	27%	3%	623
10. klassecenter	69%	12%	6%	1%	12%	1%	1528
Fri grundskole	12%	1%	3%	1%	80%	3%	250
Efterskole	3%	0%	0%	0%	89%	6%	2021

Anm.: Spm: Har du været i brobygning i løbet af 10. klasse?

Det typiske brobygningsforløb er i følge skolelederne og elever et en-gangsforløb på 4 uger og gennemføres primært på handelsskole, teknisk skole eller gymnasium.

Tabel 7.31 Fordelingen af brobygningsforløb på ungdomsuddannelserne (N=2456 elever)

	Procent
Teknisk skole	32%
Handelsskole	24%
Gymnasium	26%
HF	8%
Landbrugsskole	3%
Andet	18%

Anm.: Spm: På hvilken uddannelsesinstitution har du været i brobygning?

'Andet' dækker primært over social- og sundhedsskolen.

Tilrettelæggelse

Det er et krav til brobygningsforløbene, at de skal tage udgangspunkt i elevernes uddannelsesplan. En stor del af lærere og vejledere vurderer (jf. Tabel 7.32), at der er gode muligheder for at sammensætte brobygningsforløb på en sådan måde, at de har udgangspunkt i elevernes uddannelsesplaner. Totalt set vurderer 59 procent af lærere og vejledere således, at der i høj grad eller i meget høj grad er muligheder herfor. Særligt 10. klassecentrene er meget positive i deres vurderinger.

Tabel 7.32 Lærere og vejlederes vurdering af mulighederne for at sammensætte et brobygningsforløb, der tager udgangspunkt i elevernes uddannelsesplaner (N=421 lærere/vejledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	16%	43%	24%	5%	1%	12%	421
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	13%	45%	29%	3%	2%	8%	126
10. klassemiljø	14%	49%	23%	5%	1%	8%	79
10. klassecenter	24%	49%	17%	3%	1%	5%	156
Fri grundskole	2%	13%	29%	10%	0%	46%	48
Andet, hvad	8%	0%	42%	17%	0%	33%	12

Anm.: Spm: I hvilken grad er det muligt at sammensætte et brobygningsforløb, der tager udgangspunkt i de unges uddannelsesplaner?

De lærere og vejledere, der vurderer, at der kun i nogen grad, i mindre grad eller slet ikke er muligheder for at sammensætte et brobygningsforløb, der tager udgangspunkt

i elevernes uddannelsesplaner, fremhæver særligt, at nogle ungdomsuddannelser ikke tilbyder brobygning (35 procent), og at nogle ungdomsuddannelser ikke tilbyder brobygning af tilstrækkelig kvalitet (42 procent) eller af tilstrækkelig fleksibilitet (37 procent) (jf. Tabel 7.33).

Tabel 7.33 Lærere og vejlederes vurdering af, hvilke barrierer der er for at sammensætte et brobygningsforløb, der tager udgangspunkt i elevernes uddannelsesplaner (N=125 lærere/vejledere)

	Lovgivningen lægger for snævre rammer om brobygning	Skolens planlægning af skoleåret el.lign. lægger for snævre rammer om brobygning	Nogle ungdomsuddannelser tilbyder ikke brobygning	Nogle ungdomsuddannelser tilbyder ikke brobygning af tilstrækkelig kvalitet	Nogle ungdomsuddannelser tilbyder ikke brobygning tilstrækkeligt fleksibelt	Uddannelsesplanerne er for dårlige	Andet	Ved ikke	Antal
Total	17%	22%	35%	42%	37%	6%	11%	22%	125
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	12%	17%	17%	26%	26%	7%	5%	33%	42
10. klassemiljø	26%	35%	52%	35%	48%	4%	9%	22%	23
10. klassecenter	18%	9%	45%	70%	48%	9%	18%	12%	33
Fri grundskole	5%	47%	47%	42%	32%	5%	11%	11%	19

Anm.: Spm: Hvori består barriererne for at sammensætte brobygningsforløb, der tager udgangspunkt i de mål, der fremgår af de unges uddannelsesplaner?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

7.4.2. Samarbejde med ungdomsuddannelserne

Lærerne og vejlederne har en positiv vurdering af samarbejdet med ungdomsuddannelserne, og de vurderer generelt, at brobygningsforløbene har en tilfredsstillende kvalitet.

Som det fremgår af Tabel 7.34, vurderer 64 procent af alle lærerne og vejlederne, at samarbejdet med ungdomsuddannelserne fungerer tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende.

Tabel 7.34 Lærere og vejlederes vurdering af samarbejdet med ungdomsuddannelserne vedrørende brobygning generelt (N=420 lærere/vejledere)

	Meget tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Hverken / eller	Utilfredsstillende	Meget utilfredsstillende	Ved ikke	Antal
Total	20%	44%	11%	6%	0%	19%	420
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	24%	40%	10%	4%	0%	22%	125
10. klassemiljø	27%	46%	9%	4%	0%	15%	79
10. klassecenter	21%	51%	12%	10%	1%	6%	156
Fri grundskole	4%	31%	8%	2%	0%	54%	48

Anm.: Spm: Hvordan fungerer samarbejdet med ungdomsuddannelsesinstitutionerne omkring brobygning generelt? Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Som det fremgår af Tabel 7.35, er det generelt lærerne og vejledernes opfattelse, at kvaliteten af brobygningsforløbene på de forskellige ungdomsuddannelser er tilfredsstillende. Omkring 70 procent af lærere og vejledere vurderer således, at brobygningsforløbene på de forskellige ungdomsuddannelser er tilfredsstillende.

Tabel 7.35 Lærere og vejlederes vurdering af kvaliteten af brobygningsforløb på forskellige ungdomsuddannelser

	Meget tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Hverken / eller	Utilfredsstillende	Meget utilfredsstillende	Antal
Almen gymnasier / HF	27%	50%	14%	7%	2%	328
Hhx	24%	55%	16%	5%	1%	312
Htx	23%	49%	17%	9%	2%	313
Erhvervsuddannelser på tekniske skoler	15%	51%	21%	11%	2%	332
Erhvervsuddannelser på handelsskoler	21%	56%	18%	4%	1%	314
Sosu	26%	50%	18%	3%	1%	268
Andre uddannelser	41%	44%	13%	1%	1%	80

Anm.: Spm: Hvad er din generelle vurdering af kvaliteten af brobygningsforløbene på følgende typer af uddannelsesinstitutioner?

Besvarelsen 'ved ikke' er udeladt her

Dog anfører mange lærere og vejledere, at ungdomsuddannelserne ikke i tilstrækkelig grad tilbyder brobygning af tilstrækkelig kvalitet eller fleksibilitet, jf. ovenstående Tabel 7.35.

De kvalitative datakilder viser, at lærere og vejledere på ungdomsuddannelser generelt vurderer, at samarbejdet mellem folkeskoler og ungdomsuddannelser vedrørende brobygningen fungerer tilfredsstillende. Ungdomsuddannelserne prioriterer generelt

brobygningen højt, da det er med til at afklare eleverne, men samtidig også virker som et markedsføringsredskab. Brobygningsforløbet vurderes positivt i forbindelse med elever, der er engagerede. Man vurderer således, at eleverne opnår at blive afklarede (enten positivt eller negativt) igennem brobygningen.

Flere ungdomsuddannelser påpeger, at eleverne ikke altid er motiverede for at deltage aktivt. Samtidig oplever man, at elevernes engagement kan falde, når de har været i brobygning i et par uger. Så bliver det kedeligt/hverdag. Derfor vurderer man fra flere sider, at 1-2 uger i brobygning vil være nok. Omvendt siger nogle vejledere, at det først er i uge 3-4, at eleverne oplever hverdagen på ungdomsuddannelsen.

7.4.3. Resultater og effekt af brobygning

Blandt de elever, der har været på brobygningsforløb er der generel tilfredshed med forløbene, og størstedelen af eleverne vurderer, at brobygningsforløbene bidrager til deres afklaring i 10. klasse. Som det fremgår af Tabel 7.36, er 69 procent af alle eleverne tilfredse eller meget tilfredse med deres brobygningsforløb. Desuden fremgår det af Tabel 7.37, at 52 procent af alle eleverne vurderer, at brobygningsforløbene i høj grad eller i meget høj grad har bidraget til deres afklaring i 10. klasse.

Tabel 7.36 Elevernes tilfredshed med brobygningsforløbene (N=2454 elever)

	Meget tilfreds	Tilfreds	Hverken tilfreds eller utilfreds	Utilfreds	Meget utilfreds	Ved ikke	Antal
Total	34%	35%	16%	7%	7%	1%	2454
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	36%	36%	13%	6%	8%	2%	549
10. klassemiljø	38%	31%	17%	7%	7%	1%	440
10. klassecenter	32%	35%	17%	9%	7%	1%	1329
Fri grundskole	35%	44%	19%	2%	0%	0%	43
Efterskole	29%	42%	13%	4%	4%	8%	93

Anm.: Spm: Har du samlet været tilfreds eller utilfreds med dit/dine brobygningsforløb?

Tabel 7.37 Elevernes vurdering af, hvorvidt brobygningen har bidraget til deres afklaring i 10. klasse (N=2454 elever)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	28%	24%	23%	9%	14%	1%	2454
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	32%	24%	21%	9%	13%	2%	549
10. klassemiljø	27%	24%	22%	9%	16%	2%	440
10. klassecenter	28%	24%	24%	10%	14%	1%	1329
Fri grundskole	30%	26%	21%	14%	9%	0%	43
Efterskole	25%	27%	19%	8%	17%	4%	93

Anm.: Spm: Har brobygningen hjulpet dig til at finde ud af, hvad du skal efter 10. klasse?

Der er ikke signifikante forskelle på, hvilke elevgrupper der er mest eller mindst tilfredse eller afklarede som følge af deres brobygningsforløb.

Lærernes og vejledernes vurdering af brobygningsforløbene synes at være i overensstemmelse med elevernes. Således vurderer 58 procent af lærere og vejledere, at brobygningsforløbene i høj grad eller i meget høj grad bidrager til at fremme elevernes valgkompetence (jf. Tabel 7.38). Desuden vurderer 55 procent af lærere og vejledere, at brobygningsforløbene har en stor eller meget stor effekt på elevernes afklaring i 10. klasse (jf. Tabel 7.39).

Der er imidlertid en stor variation i vurderingen af effekterne af brobygningsforløbene på tværs af skoletype. Således vurderer lærere og vejledere fra de frie grundskoler i noget mindre grad end de øvrige skoletyper, at brobygningsforløbene bidrager til at fremme elevernes valgkompetence og deres afklaring i 10. klasse.

Tabel 7.38 Lærere og vejlederes vurdering af, hvorvidt brobygningsforløbene bidrager til at fremme elevernes valgkompetence (N=420 lærere/vejledere)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	20%	38%	27%	4%	0%	10%	420
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	18%	41%	32%	3%	0%	6%	125
10. klassemiljø	19%	35%	34%	3%	1%	8%	79
10. klassecenter	28%	46%	20%	3%	1%	2%	156
Fri grundskole	2%	19%	25%	8%	0%	46%	48

Anm.: Spm: Bidrager brobygningen til at fremme de unges valgkompetence?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen. Der er ingen lærere og vejledere fra efterskoler, der har besvaret spørgsmålet.

Tabel 7.39 Lærere og vejlederes vurdering af effekten af brobygningsforløbene for elevernes afklaring i 10. klasse (N=420 lærere/vejledere)

	Meget stor effekt	Stor effekt	Nogen effekt	Mindre effekt	Ingen effekt	Ved ikke	Antal
Total	17%	38%	28%	7%	0%	11%	420
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	13%	42%	30%	6%	0%	9%	125
10. klassemiljø	19%	37%	34%	4%	1%	5%	79
10. klassecenter	24%	46%	22%	5%	0%	2%	156
Fri grundskole	2%	8%	29%	13%	0%	48%	48

Anm.: Spm: *Hvordan vurderer du generelt effekten af brobygningsforløbene for elevernes afklaring i 10. klasse?*
 Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen. Der er ingen lærere og vejledere fra efterskoler, der har besvaret spørgsmålet.

Spørgeskemaundersøgelsernes resultater understøttes af de kvalitative kilder. Analysen viser, at den overvejende del af både lærere og elever er positive over for brobygningsforløbene og deres effekt. Mange elever fremhæver brobygningen som et centralt element i deres afklaring i 10. klasse – både 'negativ og positiv' afklaring (be- eller afkræftelse af præferencer). Brobygningen har haft en afklarende effekt, fordi det giver eleverne relevante oplysninger om uddannelsesstederne, og det giver dem et godt billede af uddannelsesstederne og deres indhold. Det synes desuden væsentligt at bemærke, at eleverne også har fået et indtryk af det arbejdspress, de kan forvente – således fremhæver enkelte elever eksplicit, at de har oplevet, at det nok ikke er 'så strengt endda' at gå på gymnasiet.

Lærere og vejledere vurderer generelt i tråd med dette, at intentionen i brobygning er god, og at det har en god afklaringsværdi.

De mere negative resultater fra respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen kan ifølge de kvalitative kilder forklares med særligt, at de typiske forløb på fire uger, ifølge nogle lærere og vejledere og elever, er for lang tid. En del af tiden kunne bruges mere hensigtsmæssigt. Nogle elever vurderer, at 2 uger vil være tilstrækkeligt til at finde ud af, hvordan uddannelsesinstitutionerne fungerer. Flere elever foreslår, at det ville være bedre at tage 2 gange 2 ugers brobygning i stedet, så de får mulighed for at se 2 forskellige uddannelsessteder.

En gruppe lærere og vejledere peger desuden på, at der ind imellem er for meget automatik i elevernes valg af brobygningsforløb, således at også de afklarede vælger brobygning. Derfor gør man flere steder en aktiv indsats for at fraråde afklarede elever at gå til brobygning. De interviewede elever, der selv mente sig afklarede før brobyg-

ning, mener heller ikke, at deres udbytte af brobygningen har været særligt stort. Nogle vejledere siger, at det kan være uddannelsesforberedende.

Endelig giver lærere og vejledere udtryk for, at der er betydelige forskelle på, hvordan brobygning fungerer på tværs af uddannelsesinstitutioner og uddannelsesformer. En del lærere og vejledere fremfører, at særligt de tekniske skoler har lidt sværere ved at få forløbene til at fungere. Det er særligt i forhold til opfølgning på den enkelte elev for at sikre fremmøde, kvalitet og progression. Nogle lærere og vejledere påpeger, at nogle erhvervsuddannelser tilsyneladende hæver taxameter betaling for brobygningen uden at de påtager sig denne opgave.

7.5. Praktik

7.5.1. Omfang og tilrettelæggelse

Som det fremgår af Tabel 7.40 har 44 procent af alle eleverne været i praktik i 10. klasse. Eleverne på de frie grundskoler har imidlertid været i praktik i noget højere grad end elever fra de øvrige skoletyper. Således har 71 procent af eleverne fra de frie grundskoler været i praktik, mens blot 36 procent af eleverne i efterskolerne og 35 procent af eleverne i 10. klassecentrene har været i praktik.

Tabel 7.40 Elevernes vurdering af omfanget af praktik i 10. klasse (N=5254 elever)

	Ja, én gang	Ja, to gange	Ja, mere end to gange	Nej	Ved ikke	Antal
Total	34%	8%	2%	56%	1%	5254
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	39%	17%	5%	37%	2%	837
10. klassemiljø	36%	10%	4%	49%	2%	622
10. klassecenter	23%	9%	3%	64%	1%	1525
Fri grundskole	62%	9%	0%	28%	0%	250
Efterskole	34%	2%	0%	63%	1%	2020

Anm.: Spm: Har du været i praktik i 10. klasse?

Praktikkens varighed varierer ligeledes en del på tværs af skoletype. Således varer 93 procent af praktikforløbene på efterskolerne én uge, mens det blot er 32 procent af praktikforløbene på de almindelige folkeskoler, der har en varighed af én uge og 47 procent 1-2 uger (jf. Tabel 7.41).

Tabel 7.41 Skoleledernes angivelse af varigheden af praktik (N=46 skoleledere)

	1 uge	1-2 uger	3-4 uger	Antal
Total	59%	33%	9%	46
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	32%	47%	21%	19
10. klassemiljø	60%	40%	0%	5
Fri grundskole	57%	43%	0%	7
Efterskole	93%	7%	0%	15

Anm.: Spm: Hvor lang varighed har praktik gennemsnitligt?

Som det fremgår af Tabel 7.42, vurderer 50 procent af skolelederne ved de frie grundskoler og 66 procent af skolelederne ved efterskolerne, at mellem 0 og 5 procent af deres elever vælger praktik i 10. klasse. Andelen af elever, der vælger praktik er væsentligt større i de almindelige folkeskoler og 10. klassemiljøer og -centre, ifølge skolelederne.

Tabel 7.42 Skoleledernes vurdering af andelen af elever, der vælger praktik i 10. klasse (N=74 skoleledere)

	0 - 5%	6 - 25%	26 - 100%	Antal
Total	41%	28%	31%	74
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	17%	33%	50%	12
10. klassemiljø	43%	43%	14%	7
10. klassecenter	16%	42%	42%	19
Fri grundskole	50%	17%	33%	6
Efterskole	66%	14%	21%	29

Anm.: Spm: Hvor stor en andel af eleverne i 10. klasse vælger praktik?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Lærere og vejledere vurderer overvejende, at mulighederne for at lave praktikforløb er tilfredsstillende. Således vurderer 75 procent af lærere og vejledere, at mulighederne for at lave praktikforløb er tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende (jf. Tabel 7.43).

Tabel 7.43 Lærere og vejlederes vurdering af mulighederne for at lave praktikforløb (N=420 lærere/vejledere)

	Meget tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Hverken / eller	Utilfredsstillende	Meget utilfredsstillende	Ved ikke	Antal
Total	26%	49%	10%	3%	0%	11%	420
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	27%	46%	12%	2%	0%	13%	125
10. klassemiljø	23%	54%	9%	6%	0%	8%	79
10. klassecenter	33%	49%	7%	2%	1%	8%	156
Fri grundskole	8%	50%	17%	2%	0%	23%	48

Anm.: Spm: Hvordan vurderer du mulighederne for at lave praktikforløb?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Nogle lærere og vejledere har valgt at uddybe, hvilke problemer lærere/vejledere oplever i forhold til at lave praktikforløb. De fremhæver især, at der ikke er et tilstrækkeligt antal praktikpladser, og at der ikke er tid til praktik i løbet af undervisningsåret, hvis eleverne skal nå prøvekravene.

7.5.2. Resultater og effekt af praktik

Eleverne er overvejende tilfredse med deres praktikforløb, men de er delte i vurderingen af, hvorvidt deres praktikforløb har bidraget til deres afklaring i 10. klasse. Som det fremgår af Tabel 7.44, mener 81 procent af eleverne, at praktikforløbene har været tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende. Samtidig fremgår det af Tabel 7.45, at 41 procent af eleverne vurderer, at deres praktikforløb i høj grad eller i meget høj grad har bidraget til deres afklaring i 10. klasse. Imidlertid vurderer 34 procent af eleverne, at deres praktikforløb i mindre grad eller slet ikke har bidraget til deres afklaring i 10. klasse.

Tabel 7.44 Elevernes tilfredshed med deres praktikforløb (N=2271 elever)

	Meget tilfreds	Tilfreds	Hverken tilfreds eller utilfreds	Utilfreds	Meget utilfreds	Ved ikke	Antal
Total	46%	35%	12%	3%	3%	1%	2271
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	45%	36%	11%	3%	3%	2%	510
10. klassemiljø	42%	38%	15%	4%	1%	1%	308
10. klassecenter	49%	34%	11%	3%	2%	0%	533
Fri grundskole	51%	29%	12%	3%	4%	0%	180
Efterskole	45%	37%	11%	4%	3%	0%	740

Anm.: Spm: Har du samlet set været tilfreds eller utilfreds med dit/dine praktikforløb?

Tabel 7.45 Elevernes vurdering af, hvorvidt praktikforløbet har bidraget til deres afklaring i 10. klasse (N=2270 elever)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	23%	18%	24%	14%	20%	2%	2270
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	26%	16%	19%	13%	23%	3%	510
10. klassemiljø	22%	19%	24%	15%	18%	2%	308
10. klassecenter	26%	20%	23%	11%	18%	2%	532
Fri grundskole	22%	17%	27%	14%	21%	0%	180
Efterskole	19%	18%	27%	16%	19%	1%	740

Anm.: Spm: Har praktikforløbet hjulpet dig til at finde ud af, hvad du skal efter 10. klasse?

En nærmere analyse af data viser, at det primært er drenge og fagligt svage elever med karakterer under 7, der vurderer, at deres praktikforløb har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse. I de kvalitative interview peger eleverne på, at praktik har været godt for dem, fordi det har givet dem mulighed for at komme ud og opleve arbejdspladserne i virkeligheden.

Tabel 7.46 Elevernes vurdering af, hvorvidt praktikforløbet har bidraget til deres afklaring i 10. klasse, fordelt på karaktergennemsnit i 10. klasse (N=2270 elever)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	23%	18%	24%	14%	20%	2%	2270
Under 7	28%	22%	25%	11%	10%	4%	178
7 - 7,9	26%	18%	24%	12%	18%	2%	564
8 - 8,9	22%	20%	22%	13%	22%	1%	753
9 - 9,9	16%	18%	30%	17%	19%	1%	377
10 eller derover	30%	6%	19%	17%	27%	1%	88

Anm.: Spm: Har praktikforløbet hjulpet dig til at finde ud af, hvad du skal efter 10. klasse?

Lærerne og vejledernes vurdering af praktikforløbenes effekt for elevernes afklaring i 10. klasse er overvejende positiv. Således vurderer 50 procent af alle lærere og vejledere, at praktikforløbene har en stor eller meget stor effekt på elevernes afklaring. Lærere og vejlederes vurdering af praktikforløbenes afklarende effekt varierer imidlertid en del. Således er det særligt lærere og vejledere ved 10. klassecentre og -miljøer, der vurderer, at praktikforløbene har en stor afklarende effekt, mens lærere og vejledere ved de frie grundskoler har en mindre positiv vurdering af den afklarende effekt. Dette hænger sammen med, at praktik er mindre brugt på de frie grundskoler og efterskoler, ifølge lærere og vejlederes angivelse.

Tabel 7.47 Lærere og vejlederes vurdering af praktikforløbenes effekt for elevernes afklaring i 10. klasse (N=420 lærere/vejledere)

	Meget stor effekt	Stor effekt	Nogen effekt	Mindre effekt	Ingen effekt	Ved ikke	Antal
Total	10%	40%	32%	8%	1%	9%	420
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	9%	38%	36%	6%	0%	10%	125
10. klassemiljø	6%	43%	38%	4%	3%	6%	79
10. klassecenter	13%	48%	24%	9%	0%	6%	156
Fri grundskole	8%	19%	40%	10%	2%	21%	48

Anm.: Spm: Hvordan vurderer du generelt effekten af praktik for elevernes afklaring i 10. klasse?

Besvarelsen 'andet' i skoletype dækker over én skole og fremgår ikke af tabellen, men indgår i totalen.

Opsummerende har vi samlet elevernes vurderinger af de fire centrale vejledningsmæssige redskaber; uddannelsesplan, OSO'en, brobygning og praktik fordelt på de tre klynger. Vi har i tabellen samlet andelen, der har svaret i meget høj grad eller i høj grad til at de fire redskaber har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse:

Tabel 7.48 Samlet oversigt over elevernes vurderinger af den afklaringsmæssige effekt af uddannelsesplan, OSO, brobygning og praktik fordelt på de tre klynger

Klynge	OSO (N= 3521)	Brobygning (N=1571)	Praktik (N=1460)	Uddannelsesplan (N=3525)
1	38%	50%	45%	41%
2	34%	55%	43%	32%
3	33%	55%	29%	34%

Anm.: Tabellen er baseret på en sammenlægning af kategorierne "i meget høj grad" og "i høj grad", på spørgsmålene om, i hvilken grad elementer har haft afklaringsmæssig effekt for eleverne.

Tabellen viser, at brobygning tilskrives den største afklaringsmæssige effekt inden for alle tre klynger. Generelt er klynge 1 elever de mest positive i deres vurderinger af effekterne, og det gælder særligt i forhold uddannelsesplanen. Klynge 3 eleverne er klart den gruppe, der vurderer effekten af praktik mindst.

8. Elevernes udbytte af 10. klasse

I dette kapitel 8 sætter vi fokus på elevernes udbytte af 10. klasse. Først belyser vi i afsnit 8.1 hvordan de trives i 10. klasse og hvor tilfredse de har været med at gå i 10. klasse. Derefter analyserer vi elevernes både faglige og personlige udbytte i afsnit 8.2 og 8.3. Endelig afsluttes kapitlet med elevernes udbytte af 10. klasse med hensyn til valgkompetencer og afklaring.

Det fremgår af kapitlet, at eleverne har en relativt højt tilfredshed med at gå i 10. klasse, og størstedelen ville ikke have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om. 15 procent angiver dog, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om. Opdelt på klynger, svarer 21 procent af klynge 2 eleverne dette.

Det fremgår endvidere af kapitlet, at hovedparten af eleverne vurderer, at de har fået et fagligt udbytte af 10. klasse. Det relativt største faglige udbytte får den gruppe af elever, der startede i 10. klasse med gode faglige forudsætninger. Analyserne viser, at især efterskoleelever og klynge 3 elever opnår et stort fagligt udbytte. En relativt stor gruppe på 27 procent af klynge 2 eleverne angiver dog, at de ikke har fået faglige udfordringer i 10. klasse. Klynge 3 eleverne er de, der gennemsnitligt har de højeste karakterer, efterfulgt af klynge 2 eleverne. Klynge 1 eleverne har de laveste karakterer.

Eleverne angiver også at få et stort personligt udbytte af 10. klasse, hvilket bekræftes af lærere og vejledere i 10. klasse. Efterskoleelever og klynge 3 elever angiver et relativt større personligt udbytte end de øvrige elevgrupper.

Endelig viser kapitlet, at eleverne generelt bliver mere afklarede og får mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse gennem 10. klasse. 79 procent er ved afslutningen af 10. klasse sikre på, at de har valgt det rigtige efter 10. klasse. 20 procent er dog ikke sikre.

8.1. Elevernes trivsel og tilfredshed

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen spurgt eleverne, om de kan lide at gå i 10. klasse. Som det fremgår af nedenstående tabel, kan 64 procent af eleverne i høj eller meget høj grad lide at gå i 10. klasse:

Tabel 8.1: Elevernes vurdering af hvorvidt de kan lide at gå i 10. klasse (N=3571 elever)

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	36%	28%	23%	8%	4%	1%	5352
Klynge 1	33%	29%	24%	9%	4%	1%	1031
Klynge 2	26%	31%	28%	10%	4%	0%	1498
Klynge 3	65%	24%	7%	2%	1%	0%	1042
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	21%	30%	32%	11%	5%	1%	860
10. klassemiljø	20%	30%	32%	12%	6%	1%	630
10. klassecenter	24%	30%	28%	11%	5%	2%	1559
Fri grundskole	30%	29%	29%	8%	3%	1%	252
Efterskole	59%	25%	12%	2%	1%	1%	2051

Anm.: Spm: Kan du lide at gå i 10. klasse?

Som det fremgår af tabellen, er det kun få elever (12 procent), der slet ikke eller kun i mindre grad kan lide at gå i 10. klasse. Eleverne i klynge 3 er meget tilfredse, idet hele 89 procent svarer i høj eller meget høj grad. Ligeledes er elever på efterskoler den gruppe, der bedst kan lide at gå i 10. klasse (84 procent svarer i høj eller meget høj grad).

De begrundelser som eleverne giver for, at de kan lide at gå i 10. klasse er følgende:

- **Det sociale:** Man får nye venner og kan starte på en frisk. Der er et godt sammenhold eleverne imellem, og relationen til lærerne er præget af en større grad af jævnbyrdighed sammenlignet med 9. klasse.
- **Det faglige:** Man lærer noget nyt fagligt og får mulighed for at forbedre sine karakterer. Det faglige niveau er højere end i 9. klasse. Det giver et ekstra år til at tænke sig om, og eventuelt udfylde de huller, man måtte have fagligt, hvilket giver ro og tryghed.
- **Alt i alt:** Et år hvor man kan udvikle sig personligt (modenhed, sikkerhed, selvtilid), samtidig med at man styrker de faglige sider.

De elever som i mindre grad eller slet ikke kan lide at gå i 10. klasse, begrundet det med følgende:

- **Dårlige lærere:** Lærerne er sure, gammeldags og tager ikke hensyn til den enkelte.
- **Lærer for lidt:** De lærer ikke noget fagligt – det er kedeligt. Manglende selvstændighed og udfordring i undervisningen. Et spildår – flere angiver, at de hellere ville være startet på en ungdomsuddannelse. Undervisningen og indholdet er ikke an-

derledes end i 9. klasse – det er bare en gentagelse. Undervisningen er for use-riøs.

- **Er blevet skoletrætte i løbet af året:** Flere nævner, at det sociale i deres klasse ikke fungerer, og derfor trives de ikke. 10. klasse har ikke levet op til elevernes forventninger hverken hvad angår lærere, undervisningsformen, det faglige niveau og det sociale liv.

Interviewene gennemført som led i casestudierne bekræfter i høj grad disse resultater. De interviewede elever har givet udtryk for, at de er meget glade for at gå i 10. klasse. Den høje tilfredshed genfindes på efterskolerne, hvor langt de fleste elever fremhæver det sociale aspekt, hvor de møder nye mennesker og indgår i tætte, forpligtende fællesskaber under kostskoleformen.

Vi har endvidere i spørgeskemaundersøgelsen (gennemført sidst på skoleåret i april – maj 2003) spurgt eleverne, om de ville have undværet at gå i 10. klasse, hvis de kunne vælge om. 78 procent af eleverne tilkendegiver, at de ikke ville have undværet at gå i 10. klasse, hvis de kunne vælge om.

Tabel 8.2: Ville eleverne have undværet at gå i 10. klasse, hvis de kunne vælge om? (N=5314 elever)

	Ja	Nej	Ved ikke	Antal
Total	15%	76%	10%	5314
Klynge 1	14%	76%	11%	1020
Klynge 2	21%	70%	9%	1491
Klynge 3	5%	92%	3%	1036
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	21%	65%	14%	853
10. klassemiljø	22%	65%	12%	626
10. klassecenter	23%	65%	13%	1550
Fri grundskole	13%	77%	10%	252
Efterskole	5%	91%	5%	2033

Anm.: Spm: Ville du have undværet at gå i 10. klasse, hvis du kunne vælge om?

Det er særligt elever i klynge 3, der ikke ville have undværet 10. klasse. Kun 5 procent af dem ville have valgt 10. klasse fra, hvis de kunne vælge om. 14 procent af klynge 1 eleverne og 21 procent af klynge 2 eleverne tilkendegiver, at de ville have undværet at gå i 10. klasse, hvis de kunne vælge om. Opdelt på skoletype viser tallene, at det særligt er elever på efterskoler og frie grundskoler, der svarer, at de ikke ville have undværet 10. klasse, mens 21 procent af eleverne i folkeskolen (uafhængigt af type af

folkeskole) svarer, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om. Dette hænger sammen med, at de fleste klynge 2 elever er i folkeskolen.

Unge med anden etnisk baggrund end dansk har en lidt større andel af elever, der svarer, at de ville have undværet 10. klasse (26 procent) end etnisk danske unge. Dette afspejles også i at færre unge med anden etnisk baggrund end dansk angiver, at de i meget høj grad kan lide at gå i 10. klasse.

Klynge 1 elevers opfattelse af at gå i 10. klasse

De klynge 1 elever, der følte, at de ikke var modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse er dem, der i højest grad angiver, at de er glade for at gå i 10. klasse. Således angiver 57 procent af de elever, der mener, at det slet ikke passede, at de var modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse, at de i meget høj grad kan lide at gå i 10. klasse. Det er kun 28 procent af de elever, der mener, at det passede rigtig godt, at de var modne nok, der i meget høj grad kan lide at gå i 10. klasse.

Samtidig er det også de elever i klynge 1, der var mindst afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have, inden de startede i 10. klasse, der er gladest for at gå i 10. klasse. Således angiver 41 procent af de elever, der mener det slet ikke passede, at de havde en klar forestilling om, hvilken ungdomsuddannelse de ville have, at de i meget høj grad er glade for at gå i 10. klasse. Andelen blandt elever, der mener det passede rigtig godt, at de vidste hvad de ville inden 10. klasse, er kun 25 procent.

Billedet af, at det primært er de umodne og uafklarede elever fra klynge 1, der har den mest positive oplevelse af at gå i 10. klasse understreges af elevernes vurdering af, hvorvidt de ville have undværet 10. klasse. 31 procent eller næsten hver tredje elev, der følte sig moden nok til at starte på en ungdomsuddannelse, gav udtryk for, at de gerne ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om. Samtidig vurderer 17 procent af eleverne, der følte sig mest afklarede, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om. Desuden vurderer 21 procent af de elever i klynge 1, der giver udtryk for at de var skoletrætte inden de startede i 10. klasse, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om.

8.2. Fagligt udbytte

I dette afsnit 8.2 behandler vi elevernes faglige udbytte af at have gået i 10. klasse. Først behandles elevernes egne kvalitative vurderinger af deres faglige udbytte. Dernæst analyseres udviklingen af prøvekarakterer.

8.2.1. Kvalitativ beskrivelse af elevernes faglige udbytte på baggrund af spørgeskemaundersøgelser og kvalitative datakilder

10. klasseelevernes egne vurderinger af, hvorvidt de er blevet bedre inden for de tre obligatoriske fag i 10. klasse, dansk, matematik og engelsk, er generelt positive. Således vurderer knap halvdelen af eleverne, at det passer godt eller rigtig godt, at de er blevet bedre til de tre fag, jf. nedenstående tabel:

Tabel 8.3: Fagligt udbytte i dansk, engelsk og matematik (N=5317 elever)

	Jeg er blevet bedre til dansk i 10. klasse	Jeg er blevet bedre til matematik i 10. klasse	Jeg er blevet bedre til engelsk i 10. klasse
Passer rigtigt godt	18%	17%	16%
Passer godt	31%	31%	30%
Passer nogenlunde	30%	29%	31%
Passer ikke så godt	13%	15%	15%
Passer slet ikke	6%	7%	7%
Ved ikke	2%	1%	2%
Total	100%	100%	100%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse?

Der er ikke stor forskel på oplevelsen af at være blevet bedre til dansk mellem unge med anden etnisk baggrund end dansk og unge med etnisk dansk baggrund. 55 procent af unge med anden etnisk baggrund end dansk svarer, at det passer godt eller rigtig godt, at de er blevet bedre til dansk mod 49 procent af de resterende unge.

Der er en svag tendens til, at klynge 3 elever i højere grad end andre mener, at de er blevet bedre i de tre fag. Endvidere er elever på efterskoler og frie grundskoler de, der i højest grad mener, at de er blevet bedre til de tre obligatoriske fag, sammenlignet med elever i folkeskolen (uafhængig af type af folkeskole), jf. nedenstående Tabel 8.4, Tabel 8.5 og Tabel 8.6

Tabel 8.4: Faglig forbedring i dansk i 10. klasse, fordelt på skoletype og elevgrupper (N=5317/3547 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	18%	31%	30%	13%	6%	2%	5317
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	18%	27%	32%	15%	6%	3%	854
10. klassemiljø	17%	31%	31%	12%	7%	2%	626
10. klassecenter	14%	27%	31%	17%	9%	2%	1550
Efterskole	27%	35%	25%	9%	3%	2%	252
Fri grundskole	21%	35%	29%	11%	3%	1%	2035
Klynge 1	20%	31%	30%	13%	6%	1%	1020
Klynge 2	17%	30%	31%	14%	7%	1%	1491
Klynge 3	20%	35%	28%	13%	3%	1%	1036

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse. Jeg er blevet bedre til dansk i 10. klasse.

Tabel 8.5: Faglig forbedring i matematik i 10. klasse, fordelt på skoletype og elevgrupper (N=5317/3547 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	17%	31%	29%	15%	7%	1%	5317
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	15%	27%	29%	19%	8%	2%	854
10. klassemiljø	14%	29%	33%	16%	6%	2%	626
10. klassecenter	12%	26%	29%	19%	12%	2%	1550
Efterskole	25%	39%	24%	7%	4%	0%	252
Fri grundskole	22%	35%	28%	10%	4%	1%	2035
Klynge 1	19%	28%	29%	16%	8%	1%	1020
Klynge 2	15%	31%	29%	16%	8%	1%	1491
Klynge 3	20%	37%	28%	11%	3%	0%	1036

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse. Jeg er blevet bedre til matematik i 10. klasse.

Tabel 8.6: Faglig forbedring i engelsk i 10. klasse, fordelt på skoletype og elevgrupper (N=5317/3547 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	16%	30%	31%	15%	7%	2%	5317
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	15%	26%	34%	15%	7%	3%	854
10. klassemiljø	12%	30%	35%	15%	6%	2%	626
10. klassecenter	13%	27%	29%	17%	11%	3%	1550
Efterskole	20%	37%	26%	11%	6%	1%	252
Fri grundskole	18%	33%	31%	13%	4%	1%	2035
Klynge 1	15%	28%	32%	17%	7%	1%	1020
Klynge 2	16%	30%	32%	14%	8%	1%	1491
Klynge 3	18%	35%	31%	13%	3%	1%	1036

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse. Jeg er blevet bedre til engelsk i 10. klasse.

I fagene engelsk og matematik er der en sammenhæng mellem elevernes oplevelse af, hvor godt de har klaret sig i faget i 9. klasse og deres vurdering af, om de er blevet bedre til disse to fag i 10. klasse. Jo bedre eleverne mener de klarede sig ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, jo mere vurderer de, at de er blevet bedre i de to fag.

Når man analyserer elevernes angivelse af deres prøveresultater i 9. klasse finder man samme mønster. Ingen forskel i vurderingen af udbyttet i dansk, men en tendens til, at de elever som har de højeste prøvekarakterer i 9. klasse i højere grad vurderer, at de er blevet bedre til matematik og engelsk, jf. nedenstående tabel.

Tabel 8.7: Fagligt udbytte i dansk, engelsk og matematik i forhold til oplevet faglig styrke (N=5222 elever)

	Jeg er blevet bedre til dansk i 10. klasse	Jeg er blevet bedre til matematik i 10. klasse	Jeg er blevet bedre til engelsk i 10. klasse
	Passer rigtig godt/ passer godt	Passer rigtig godt/ passer godt	Passer rigtig godt/ passer godt
Meget godt	51%	56%	52%
Godt	50%	51%	49%
Nogenlunde	47%	43%	42%
Ikke så godt	50%	38%	37%
Ved ikke	51%	43%	29%
Total	100%	100%	100%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse?

I fokusgruppeinterviewene har vi ligeledes bedt vejledere på ungdomsuddannelserne om at vurdere, om de elever, de modtager fra 10. klasse, er i besiddelse af bedre faglige forudsætninger, sammenlignet med før reformen. Langt hovedparten af vejlederne tilkendegav, at de ikke var i stand til at vurdere, om der er sket ændringer med elevernes faglige forudsætninger inden for de seneste år.

Vi har endvidere spurgt eleverne, om de mener, at undervisningen i 10. klasse har givet dem faglige udfordringer. Som det fremgår af nedenstående tabel, angiver 46 procent af 10. klasseeleverne, at undervisningen har givet dem faglige udfordringer:

Tabel 8.8: Undervisningen i 10. klasse giver faglige udfordringer fordelt på skoletyper og elevgrupper (N=5317 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	15%	31%	29%	14%	7%	4%	5317
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	12%	24%	31%	18%	9%	6%	854
10. klassemiljø	9%	28%	32%	18%	9%	5%	626
10. klassecenter	9%	24%	31%	20%	12%	5%	1550
Efterskole	21%	40%	27%	7%	3%	3%	252
Fri grundskole	25%	35%	25%	9%	4%	2%	2035
Klynge 1	14%	32%	31%	14%	6%	2%	1020
Klynge 2	13%	27%	31%	17%	10%	2%	1491
Klynge 3	22%	42%	25%	7%	3%	1%	1036

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse (Undervisningen i 10. klasse giver faglige udfordringer)?

Særligt elever i klynge 3 mener, at det passer godt eller rigtig godt, at undervisningen i 10. klasse giver faglige udfordringer (64 procent). Dette stemmer overens med, at også efterskoleeleverne i højere grad end gennemsnittet vurderer, at det passer godt eller rigtig godt (61 procent). Tallene indikerer altså, at de bogligt stærke elever (som et stærkt repræsenteret i klynge 3) generelt får faglige udfordringer via undervisningen i 10. klasse. Man kan dermed konstatere, at nogle af de fagligt bedste elever generelt ikke går i stå via et 10. klasseforløb, nemlig primært de, der er på efterskoler.

Dette gælder også for en stor gruppe klynge 2 elever. Der er dog også klynge 2 elever på et relativt højt fagligt niveau, som risikerer at gå i stå fagligt. Blandt klynge 2 eleverne vurderer kun 40 procent, at det passer godt eller rigtig godt, at 10. klasse giver faglige udfordringer. Vores analyse viser, at særligt blandt klynge 2 eleverne er der en meget stor gruppe (59 procent) af de, der *ikke* mener at undervisningen i 10. klasse

giver faglige udfordringer, der angiver, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om. Også for klynge 1 og 3 elever er der en tydelig tendens til, at de, der angiver at ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om, domineres af de, der samtidig mener, at det slet ikke passer at undervisningen i 10. klasse har givet faglige udfordringer (hhv. 36 og 38 procent svarer, at de ville have undværet 10. klasse). Disse tal indikerer, at mangel på faglige udfordringer er en væsentlig forklaring på, hvorfor nogle elever føler, de kunne have undværet 10. klasse

For klynge 1 eleverne angiver 46 procent, at de har fået faglige udfordringer fra undervisningen i 10. klasse (passer rigtig godt / passer godt). Også dette tal er forholdsvis lavt, men det dækker blandt andet over, at en stor gruppe af klynge 1 eleverne ikke har så store boglige kompetencer og derfor kan være meget vanskelige at motivere og engagere fagligt, så undervisningen giver faglige udfordringer.

Opsamlende indikerer elevundersøgelsen, at en gruppe på ca. 1/5 af eleverne i 10. klasse decideret ikke får et fagligt udbytte af 10. klasse, mens andre ca. 1/3 kun i nogen grad får et fagligt udbytte. Det gælder særligt for klynge 2 elever, der inden 10. klasse var relativt fagligt gode, samt klynge 1 elever. Mens klynge 3 elever angiver, at de ville noget andet og mere med deres 10. klasseår end blot faglig udvikling, og de får et meget stort samlet udbytte, hvilket hænger sammen med at de tager deres 10. klasseår på en efterskole.

Besvarelsene fra lærere og vejledere viser samme tendens. Således vurderer ca. halvdelen af lærere og vejledere, at mellem 80 og 100 procent af eleverne får styrket deres faglige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse. En anden halvdel vurderer, at det er under 80 procent af eleverne, der får styrket deres faglige kvalifikationer, jf. nedenstående tabel.

Tabel 8.9: Lærere og vejlederes vurdering af, hvor stor en andel af de unge i 10. klasse, der får styrket deres faglige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse (N=709 lærere/vejledere)

	91% - 100%	81% - 90%	71% - 80%	Under 70%	Ved ikke	Antal
Total	26%	25%	24%	21%	3%	709
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	21%	18%	27%	31%	4%	125
10. klassemiljø	11%	24%	30%	31%	3%	79
10. klassecenter	15%	29%	29%	24%	3%	156
Frie grundskole	38%	27%	23%	10%	2%	48
Efterskole	37%	25%	19%	16%	2%	288

Anm.: Spm: Hvor stor en andel af de unge i 10. klasse på din skole, som du har kendskab til, får styrket deres faglige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse?

Der er dog forskel på lærere og vejlederes vurdering afhængigt af, hvilken skoletype, de er tilknyttet. Således angiver kun 11 procent af lærere og vejledere på 10. klassemiljøer og 15 procent på 10. klassecentre, at næsten alle eleverne får styrket deres faglige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse. For frie grundskoler er det 38 procent der angiver dette, for efterskolerne er det 37 procent. Næsten 1/3 af lærere og vejledere på 10. klassemiljøer og almindelige folkeskoler, der udbyder 10. klasse, angiver, at under 70 procent af eleverne får styrket deres faglige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse, og 1/4 af lærere og vejledere på 10. klassecentre siger det samme. På frie grundskoler og efterskoler vurderer forholdsvis få lærere og vejledere, at under 70 procent af eleverne får styrket deres faglige kvalifikationer. Billedet er i overensstemmelse med elevernes egne vurderinger, når disse opdeles på skoletype.

Endvidere er lærere og vejledere blevet bedt om at vurdere, om der er grupper af elever, der kun i mindre grad får styrket deres faglige kvalifikationer i 10. klasse. Det siger 70 procent af lærere og vejledere er tilfældet. Vi har bedt dem om at angive, hvad der karakteriserer de grupper af elever. Især fremhæves elever, der har andre formål med og behov for at gå i 10. klasse end faglige, såsom at udvikle sociale og personlige kompetencer (også for fagligt stærke elever). En anden gruppe er de meget skoletrætte elever, der ikke længere kan tage undervisning til sig. Derudover nævnes også de psykisk og socialt dårligt fungerende elever, da deres personlige problemer hæmmer indlæringen og derved begrænser det faglige udbytte af 10. klasse. Endelig består en gruppe af de bogligt stærke elever og en anden gruppe af de bogligt relativt svage elever.

Vores casestudier bekræfter dette billede af hvilke elever, der tilsyneladende ikke får styrket deres faglige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse.

8.2.2. Udvikling i prøvekarakterer

Udvikling i prøvekarakterer i skoleåret 2002/03

En analyse af 10. klasseelevernes selvangivne karakterer i de tre obligatoriske fag i 10. klasse ved hhv. folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse og seneste standpunktskarakter i 10. klasse (før eksamen, da spørgeskemaundersøgelsen er gennemført i april – maj) viser, at klynge 3 elever har de højeste karakterer, efterfulgt af klynge 2 elever. Klynge 1 elever har gennemsnitligt de laveste karakterer, jf. nedenstående tabel:

Tabel 8.10: Elevernes selvangivne karakterer ved hhv. folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse og seneste standpunktskarakter i 10. klasse (før eksamen), opdelt på klynger af elever (N=3594 elever)

	Gennemsnit FSA	Gennemsnit Standpunkt i 10. klasse	Ændring i gennemsnit
Total	8,2	8,3	0,06
Klynge 1	7,7	7,8	0,07
Klynge 2	8,3	8,4	0,1
Klynge 3	8,9	8,8	-0,09

Anm.: Spm: Hvilke karakterer fik du ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse i følgende fag?, Hvilke standpunktskarakter har du senest fået i følgende fag i 10. klasse?

Som det fremgår af tabellen, er der ganske små karaktermæssige udsving fra folkeskolens afgangsprøve efter 9. klasse og de seneste standpunktskarakterer i 10. klasse.

Der kan ikke identificeres nævneværdige forskelle på tværs af skoletyper. Det skal bemærkes, at undervisningsniveauet i 10. klasse er højere end i 9. klasse, hvorfor det alt andet lige kræver højere kompetencer at opnå samme karakter. Tallene indikerer derfor, at det faglige niveau er forøget fra 9. til 10. klasse for de elever, som indgår i undersøgelsen. Som det fremgår af kapitel 5 vurderer skoleledere og lærere og vejledere generelt ikke, at niveauet for FS-10-prøven er for højt.

Udvikling i prøvekarakter i årene 2000-2002

Tabel 8.11 viser en generel nedgang i karaktererne fra 2000-2002 i de obligatoriske fag dansk, matematik og engelsk i 10. klasse. Størst er nedgangen i skriftlig matematik, hvor gennemsnittet er faldet fra 8,3 i 2000 til 7,8 i 2002. Der er ikke noget i vores analyse, der kan forklare denne nedgang. Også i tysk, fransk og fysik/kemi er karaktergennemsnittet faldet fra 2000 til 2002 – dog kun med 0,1-0,2 karakter.

Karaktergennemsnittet i 9. klasse falder for flere fag 0,1 fra 2000 til 2002, men er ellers uændret. Også i folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse skiller skriftlig matematik sig dog ud fra dette billede, idet gennemsnittet her falder fra 8,1 i 2000 til 7,7 i 2002.

Tabel 8.11: Karakterer for FSU-/FS-10-prøver i 10. klasse og FSA-prøver i 9. klasse 2000-2002

	9. klasse			10. klasse		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Dansk - Skriftlig	7,9	8	8	7,9	7,8	7,8
Dansk - Orden	7,9	7,9	7,9	7,9	7,9	7,8
Dansk - Mundtlig	8,5	8,5	8,5	8,5	8,5	8,5
Matematik - Skriftlig	8,1	8,1	7,7	8,3	7,9	7,8
Matematik - Orden	8	7,9	7,9	8,1	8,0	8,0
Matematik - Mundtlig	8,3	8,3	8,3	8,4	8,3	8,2
Engelsk - Skriftlig				7,7	7,8	7,7
Engelsk - Mundtlig	8,4	8,4	8,4	8,6	8,6	8,5
Tysk - Skriftlig				7,4	7,3	7,3
Tysk - Mundtlig	7,9	7,9	7,8	8,2	8,1	8,1
Fransk - Skriftlig				7,6	7,6	7,4
Fransk - Mundtlig	8,3	8,3	8,2	8,5	8,6	8,4
Fysik/kemi	8	8	8	8,2	8,2	8,1

Kilde : UVM – Grundskolenøgletal (karakterer) – Grundskolekarakterer 2000 til 2002

AKF har i foråret 2003 lavet en analyse, der belyser elevernes karakterer på efterskoler sammenlignet med øvrige skoleformer. Et af undersøgelsens hovedresultater er, at der ikke er forskelle i karakterer i 10. klasse, når man korrigerer for sociale forskelle i forældrebaggrund, jf. nedenstående tabel.

Tabel 8.12: Korregerede karakterer fordelt på skoletyper, 10. klasse 2001

Alle fag	Gn.snit	Skriftlige fag	Gn.snit
Alle skoletyper	0,000	Alle skoletyper	0,000
Folkeskole	0,003	Folkeskole	0,008
Fri grundskole	0,023	Fri grundskole	0,030
Efterskole	-0,010	Efterskole	-0,019

Kilde : AKF – Jacob Nielsen Arent: fagligt niveau i efterskolen – belyst ved karakterer korrigeret for forældrebaggrund.

Er det faglige niveau øget efter lovændringerne?

Vurderet på udviklingen i elevernes prøvekarakterer er det meget vanskeligt at bedømme, om det faglige niveau i 10. klasse er øget eller dalet efter lovændringerne i 1999. Det mindre fald i gennemsnittet for FS-10-prøverne i forhold til FSA-prøverne

kan ikke tolkes som en indikation af, at det faglige niveau er faldet. Det skyldes flere forhold. For det første er antallet af elever, der aflægger prøve i 10. klasse, stigende.¹³ Det indikerer, at en gruppe elever med svagere karakter nu i modsætning til tidligere aflægger prøve og dermed trækker gennemsnittet ned. For det andet er andelen af elever, der tager 10. klasse faldende. Det er rimeligt at antage, at det er den relativt fagligt stærkeste elevgruppe, der i stigende grad vælger 10. klasse fra. Derved bliver gruppen af 10. klasseelever fagligt relativt svagere, hvilket kan medvirke til at trække gennemsnittet ned. For det tredje er det lærere og vejlederes vurdering, at undervisningen efter lovændringen er mere orienteret imod at styrke de unges faglige færdigheder.

8.3. Personligt udbytte

I dette afsnit 8.3 behandler vi elevernes personlige udbytte af at have gået i 10. klasse. Først behandles personlig modenhed og dernæst personlige kompetencer.

8.3.1. Personlig modenhed

Vi har i elevundersøgelsen spurgt, om eleverne er blevet mere personligt modne. 70 procent angiver, at udsagnet om, at de er blevet mere personligt modne i 10. klasse passer godt eller rigtig godt på dem. Især elever i klynge 3 og på efterskoler vurderer, at de er blevet mere personligt modne. I klynge 2 angiver 11 procent og i klynge 1 9 procent, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer.

---

¹³ UVM oplyser, at antallet af elever, der aflagde FS-10-prøve i mundtlig dansk i 10. klasse i 2000 var 23.869, mens tallet i 2002 var steget til 25.310. Blandt de elever der aflagde prøve i mundtlig dansk i 2000, tog 85 procent FS-10-prøven. Dette tal er steget til 90 procent i 2002. Andelen der tager en FS-10 er således steget.

Tabel 8.13: Elevernes vurdering af, hvorvidt de er blevet mere modne i løbet af 10. klasse fordelt på skoletyper og elevgrupper (N=5317 elever)

	Passer rigtig godt / Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt / Passer slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	70%	19%	9%	3%	5317
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	60%	25%	12%	3%	854
10. klassemiljø	61%	22%	13%	4%	626
10. klassecenter	63%	22%	11%	3%	1550
Fri grundskole	75%	18%	5%	2%	252
Efterskole	82%	12%	3%	1%	2035
Klynge 1	71%	19%	9%	2%	1020
Klynge 2	66%	21%	11%	1%	1491
Klynge 3	84%	11%	4%	1%	1036

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse? (Jeg er blevet mere moden)

Ser vi på skoletyper er det tydeligvis efterskoleeleverne, der i højeste grad mener, at de er blevet mere personligt modne. 82 procent af efterskoleeleverne angiver, at det passer godt eller rigtig godt på dem.

Fordelt på køn angiver 40 procent af pigerne, at det passer rigtig godt på dem, at de er blevet mere personligt modne, mens det kun gælder for 30 procent af drengene. Dette forklares dog delvis ved, at efterskolerne har flere piger end drenge. Ikke overraskende angiver 40 procent af de yngste elever, at det passer rigtig godt, at de er blevet mere personligt modne mod 30 procent af de ældste elever.

Størstedelen af de elever, som vi har interviewet i forbindelse med casestudierne, beskriver, at de er blevet mere personligt modne i løbet af 10. klasse. De siger blandt andet, at de er blevet bedre til at tage ansvar for sig selv og andre og for at lave lektier. Særligt efterskoleeleverne mener dette. Det betyder ifølge flere elever, at de er mere klar til udfordringerne i en ungdomsuddannelse nu, end de var efter 9. klasse. Blandt de yngste elever er der flere, der netop har valgt 10. klasse for at blive et år ældre, og for ikke altid at være de yngste.

Casestudierne viser i øvrigt, at der er meget stor forskel på den pædagogiske praksis og det ansvar, der både fagligt og socialt gives eleverne. Nogle skoler vurderer, at deres elevgruppe ikke er i stand til at håndtere et for stort ansvar. En skole med mange bogligt og personligt relativt svage elever er eksempelvis gået væk fra projektorienteret undervisning efter at have prøvet det, idet lærerne vurderede, at eleverne ikke var i

stand til at håndtere ansvaret og få et fagligt udbytte af den type undervisning. Andre steder – på både en normal folkeskole med 10. klasse og en fri grundskole – profilerer man sig på at være meget boglig og fortsætte en undervisning som i 9. klasse. Heller ikke her tildeles eleverne meget ansvar i hverken undervisning eller andre forhold.

I modsætning hertil har vi mødt skoler, der giver eleverne et stort ansvar. Det gælder f.eks. over for lektier, fremmøde og indflydelse på undervisningens tilrettelæggelse. Det sker ud fra en filosofi om, at 10. klasse er begyndelsen på en ungdomsuddannelse, og at netop selvstændighed og ansvar er vigtige dyder at stimulere. Disse skoler understreger også vigtigheden af at eleverne i 10. klasse mødes af et "voksenmiljø", der klart markerer adskillelsen til grundskolen.

8.3.2. Personlige kompetencer

Eleverne oplever generelt, at de har fået styrket deres personlige kompetencer ved at gå i 10. klasse. Således angiver 64 procent, at udsagnet "jeg er blevet mere selvstændig" passer godt eller rigtig godt på dem. 57 procent vurderer, at det samme er tilfældet for udsagnet "jeg har fået mere selvtillid", og 54 procent at det er tilfældet for udsagnet "jeg er blevet bedre til at give mine meninger til kende i diskussioner".

Tabel 8.14: Personligt udbytte af 10. klasse, fordelt på skoletyper og elevgrupper (N=5317 elever)

	Jeg er blevet mere selvstændig	Jeg har fået mere selvtillid	Jeg er blevet bedre til at give mine meninger til kende i diskussioner	Antal
	Passer rigtig godt/ passer godt	Passer rigtig godt/ passer godt	Passer rigtig godt/ passer godt	
Total	64%	57%	54%	5317
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	55%	49%	47%	854
10. klassemiljø	55%	48%	48%	626
10. klassecenter	53%	50%	45%	1550
Fri grundskole	72%	57%	60%	252
Efterskole	79%	68%	66%	2035
Klynge 1	62%	59%	54%	1020
Klynge 2	59%	52%	50%	1491
Klynge 3	83%	70%	69%	1036

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse?

Klynge 3 elever og efterskoleelever angiver at have fået det største udbytte af 10. klasse opgjort på både selvstændighed, selvtillid og det at kunne deltage aktivt i di-

skussioner. Yderligere analyser viser, at det især er de efterskoleelever, som er indeholdt i klynge 3, der får et stort personligt udbytte.

Undersøgelsen viser også en tendens til, at piger oplever et større personligt udbytte af 10. klasse end drenge. Dette forklares dog delvis ved pigernes større andel af efterskoleeleverne.

At eleverne har styrket deres personlige og faglige kompetencer kan også ses ved, at de vurderer, at deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse i relativt høj grad er øget. På udsagnet "mine muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er blevet større" svarer 56 procent, at det passer godt eller rigtig godt. Det er særligt elever på frie grundskoler og efterskoler, der føler, at de har øget deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse, jf. nedenstående tabel.

Tabel 8.15: Elevernes vurdering af, hvorvidt deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er blevet større (N=5316 elever)

	Passer rigtig godt	Passer godt	Passer nogenlunde	Passer ikke så godt	Passer slet ikke	Ved ikke	Antal
Total	27%	29%	23%	7%	6%	7%	5316
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	24%	28%	26%	8%	7%	9%	854
10. klassemiljø	24%	34%	24%	6%	5%	7%	626
10. klassecenter	21%	26%	26%	9%	9%	9%	1550
Fri grundskole	31%	31%	23%	5%	4%	6%	252
Efterskole	33%	30%	20%	6%	4%	6%	2034
Klynge 1	29%	31%	25%	6%	5%	4%	1020
Klynge 2	25%	29%	24%	8%	8%	5%	1491
Klynge 3	32%	30%	19%	8%	6%	5%	1036

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse? (Mine muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er blevet større).

44 procent af lærere og vejledere angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at næsten alle eleverne (91-100 procent) får styrket deres personlige kompetencer i 10. klasse, mens 29 procent vurderer, at det gælder for mellem 81 og 90 procent af eleverne. Det er især lærere og vejledere på efterskoler der vurderer, at stort set samtlige elever får styrket deres personlige kvalifikationer.

Tabel 8.16: Lærere og vejlederes vurdering af hvor stor en andel af de unge i 10. klasse, der får styrket deres personlige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse (N=709 lærere/vejledere)

	91% -100%	81% - 90%	71% - 80%	under 70%	Ved ikke	Antal
Total	44%	29%	15%	10%	2%	709
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	26%	30%	22%	18%	2%	125
10. klassemiljø	19%	34%	28%	17%	3%	79
10. klassecenter	28%	38%	19%	13%	3%	156
Fri grundskole	50%	23%	21%	4%	2%	48
Efterskole	67%	22%	6%	2%	1%	288

Anm.: Spm: Hvor stor en andel af de unge i 10. klasse på din skole, som du har kendskab til, får styrket deres personlige kvalifikationer ved at gå i 10. klasse?

33 procent af lærere og vejledere angiver, at der er grupper, der i mindre omfang får styrket deres personlige kvalifikationer af at gå i 10. klasse. Som for det faglige udbytte af 10. klasse angiver lærere og vejledere, at det både er de stærke, afklarede elever, og de bogligt eller socialt svage elever, der hører til den gruppe, der ikke får udviklet deres personlige kvalifikationer. Derudover nævnes også de elever, som nogle betegner som "enspændere", det vil sige de, der melder sig ud af fællesskabet og ikke deltager i skoleforløbet. Samtidig nævnes de unge, der kun er til stede i 10. klasse, fordi forældrene har ønsket det. Disse elever er ofte umotiverede.

Særligt eleverne fra efterskolerne i vores casestudier fremhæver, at de er blevet mere selvstændige og tør stå mere frem i forskellige situationer, om end det også nævnes af elever på de andre skoletyper. De fleste elever siger, at de føler sig mere sikre på sig selv, har fået mere selvtillid, og mange føler, de siger mere end tidligere. Flere påpeger også, at sidstnævnte er en effekt af, at de er kommet i et nyt miljø med nye kammerater – uanset om de har skiftet skole mellem 9. og 10. klasse, eller er blevet på den samme skole, men hvor nogle af de mere dominerende elever er gået videre til ungdomsuddannelse. Denne effekt fremhæves også af en række lærere og vejledere i 10. klasse.

På baggrund af de kvalitative datakilder vurderer vi, at dette sidste er en vigtig effekt for mange 10. klasseelever: at de får mulighed for at vokse og modnes ved, at de stærkere og fagligt dominerende elever forlader klassen. Imidlertid er det også en udfordring for 10. klasse at håndtere, idet der i 10. klassen også vil være stærkere og svagere elever, og en gruppe risikerer altså at forblive fastholdt i et mønster som relativt svage elever.

8.4. Valgkompetence og afklaring

I dette afsnit behandler vi elevernes udbytte af 10. klasse på udvikling af valgkompetencer og afklaring af, hvilken ungdomsuddannelse de vil have

8.4.1. Afklaring

Eleverne angiver generelt, at de er blevet mere afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse, og at de har fået mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse efter 10. klasse. Det fremgår af nedenstående tabel:

Tabel 8.17: Afklaring og motivation efter 10. klasse (N=5316 elever)

	Jeg er mere afklaret om, hvad jeg skal efter 10. klasse	Jeg har mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse efter 10. klasse
Passer rigtig godt	46%	39%
Passer godt	28%	28%
Passer nogenlunde	14%	17%
Passer ikke så godt	5%	6%
Passer slet ikke	6%	7%
Ved ikke	2%	4%
Total	100%	100%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse?

Som det fremgår, angiver 74 procent af eleverne, at det passer godt eller rigtig godt, at de er mere afklarede, og 67 procent, at de har mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse efter 10. klasse.

Data viser, at der ikke er markante forskelle mellem de tre klynger af elever. Men resultaterne viser en mindre tendens til, at det især er elever på efterskoler og frie grundskoler der vurderer, at de har mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse.

En anden indikator for elevernes grad af afklaring er, i hvilken grad de er sikre på, at det de skal lave efter 10. klasse, er det rigtige for dem. Hele 79 procent angiver, at de er sikre eller meget sikre på dette, jf. nedenstående tabel:

Tabel 8.18: Elevernes vurdering af, hvorvidt det de skal lave efter 10. klasse, er det rigtige for dem (N=3505 elever)

	Meget sikker	Sikker	Hverken sikker eller usikker	Usikker	Meget usikker	Ved ikke	Antal
Total	45%	34%	14%	3%	2%	1%	5240
Klynge 1	37%	35%	18%	5%	3%	2%	1007
Klynge 2	51%	34%	11%	2%	1%	0%	1465
Klynge 3	51%	34%	11%	2%	1%	0%	1033

Anm.: Spm: Hvor sikker eller usikker er du på, at det du skal lave efter 10. klasse, er det rigtige for dig?

Som det fremgår er der en gruppe på i alt 20 procent af eleverne, der *ikke* svarer, at de er sikre eller meget sikre. Særligt klynge 2 og 3 eleverne udviser en høj sikkerhed (85 procent sikre eller meget sikre), mens klynge 1 eleverne ligger lidt lavere (37 procent meget sikre og 35 procent sikre, i alt 72 procent). Klynge 1 eleverne var også de, der efter 9. klasse i højest grad var i tvivl om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have. Data indikerer altså, at der er en gruppe klynge 1 elever, der ikke bliver afklarede i løbet af 10. klasse, til trods for at dette var et af formålene med deres 10. klasseår.

Eleverne interviewet i casestudierne føler sig i høj grad mere afklarede om, hvad de vil efter 10. klasse. Nogle er blevet mere sikre på, at de godt kan klare gymnasiet, andre om, hvilken linje de skal vælge på teknisk skole. Flere elever beskriver, at 10. klasse har gjort at de er mere bevidste om det valg de træffer nu. Samtidig er der mange elever, der mener de ville have valgt forkert, og derfor droppet ud af en uddannelse, hvis de var startet på en ungdomsuddannelse efter 9. klasse.

Vi har spurgt lærere og vejledere i denne undersøgelse om deres vurdering af, om eleverne er blevet mere afklarede om valg af uddannelse og erhverv. 22 procent af respondenterne mener, at næsten alle (91-100 procent) elever på deres skole er blevet mere afklarede om uddannelses- og erhvervsvalg ved at gå i 10. klasse. Godt halvdelen af lærerne og vejlederne mener, at dette gælder for mellem 81-100 procent, mens 25 procent vurderer, at det er under 70 procent, der får dette udbytte af 10. klasse, jf. nedenstående tabel.

Tabel 8.19: Lærere og vejlederes vurdering af, hvor stor en andel af de unge i 10. klasse der er blevet mere afklarede om valg af uddannelse og erhverv (N=708 lærere/vejledere)

	91% -100%	81% - 90%	71% - 80%	under 70%	Ved ikke	Antal
Total	22%	29%	18%	25%	7%	708
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	26%	26%	17%	24%	7%	124
10. klassemiljø	20%	34%	18%	24%	4%	79
10. klassecenter	26%	37%	17%	18%	3%	156
Fri grundskole	25%	21%	17%	18%	19%	48
Efterskole	18%	27%	20%	27%	8%	288

Anm.: Spm: Hvor stor en andel af de unge i 10. klasse på din skole, som du har kendskab til, er blevet mere afklarede om valg af uddannelse og erhverv?

1/3 af lærere og vejledere angiver, at der er grupper af elever som i mindre grad bliver mere afklarede om deres uddannelses- og erhvervsvalg i løbet af 10. klasse. Vi har bedt dem om at angive de karakteristika, der er ved de elevgrupper, der ikke bliver mere afklarede. De angives først og fremmest som gruppen af elever, der allerede inden 10. klasse var afklarede om, hvad de ville, men som havde brug for mere modenhed og fagligt overskud. Derudover nævner mange de meget personligt umodne elever. Det er oftest de elever, der på alle områder er usikre på sig selv og verden omkring dem, og derfor også er usikre på deres uddannelsesvalg. Samtidig nævnes en lille gruppe af elever med alvorlige sociale og psykiske problemer.

8.4.2. Valgkompetencer

Lærere og vejledere vurderer, at de fleste elever får styrket deres valgkompetencer ved at gå i 10. klasse. Som det fremgår af kapitel 4, angiver kun 42 procent af eleverne, at de, da de påbegyndte 10. klasse, havde overblik over deres valgmuligheder for ungdomsuddannelse eller job, hvilket er en indikator på deres valgkompetence (i kapitel 4 fremhæves også flere indikatorer herpå).

Vi har spurgt lærere og vejledere om deres vurdering af, om eleverne har fået styrket deres valgkompetencer ved at gå i 10. klasse. Som det fremgår af nedenstående tabel, mener 22 procent af respondenterne, at næsten alle (91-100 procent) elever får styrket deres valgkompetencer i løbet af 10. klasse.

Tabel 8.20: Lærere og vejlederes vurdering af, hvor stor en andel af de unge i 10. klasse der får styrket deres valgkompetencer ved at gå i 10. klasse (N=709)

	91% -100%	81% - 90%	71% - 80%	under 70%	Ved ikke	Antal
Total	22%	29%	22%	21%	6%	709
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	21%	22%	23%	22%	11%	125
10. klassemiljø	20%	29%	19%	30%	3%	79
10. klassecenter	17%	29%	23%	27%	4%	156
Fri grundskole	23%	27%	13%	21%	17%	48
Efterskole	26%	31%	23%	17%	4%	288

Anm.: Spm: Hvor stor en andel af de unge i 10. klasse på din skole, som du har kendskab til, får styrket deres valgkompetencer (evne til at træffe et meningsfuldt valg mellem flere kendte alternativer og begrunde kriterierne for dette valg) ved at gå i 10. klasse?

21 procent angiver, at under 70 procent af eleverne i 10. klasse får styrket deres valgkompetencer. Det dækker over, at 30 procent af lærere og vejledere på 10. klassemiljøer mener dette som det højeste tal, og 17 procent på efterskoler som det mindste tal.

32 procent af lærere og vejledere angiver, at der er mindre grupper af elever, der ikke får styrket deres valgkompetencer i 10. klasse. Vi har bedt dem om at angive karakteristika for disse elever. Lærere og vejledere fremhæver særligt de elever, der ikke deltager aktivt i undervisningen og ikke interesserer sig for deres eget skoleforløb. Det er blandt andet de elever, der ikke har personligt overskud til at interessere sig for deres fremtidige uddannelse. Denne gruppe indeholder de bogligt svage elever, elever med psykiske og sociale problemer, skoletrætte elever mv. Derudover nævnes, at de stærke elever, der i forvejen er gode til at vælge, ikke får yderligere styrket deres valgkompetence i løbet af 10. klasse. Endvidere nævnes de elever, der er stærkt styrede af deres forældres ønsker om deres valg af uddannelse.

Deltagerne i seminarerne med kollegial refleksion blandt vejledere bekræfter denne sidste pointe. Mange vejledere peger på, at særligt én gruppe er vanskelig at vejlede til at begynde ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Det drejer sig om de elever, der er afklarede om, eller nogenlunde afklarede om, at de ønsker at tage en erhvervsuddannelse via teknisk skole, men hvis forældre mener, de skal i gymnasiet. Den gruppe elever føler sig pressede, og har svært ved at konfrontere forældrene med egne ønsker og måske også svært ved at erkende egne ønsker. De udskyder ofte valg af ungdomsuddannelse ved at fortsætte i 10. klasse efter 9. klasse.

8.5. Betydning af miljøskift

For de fleste elever indebærer det et skoleskift at skulle starte i 10. klasse. Således har 2 ud af 3 elever, der indgår i denne spørgeskemaundersøgelse, skiftet skole mellem 9. og 10. klasse.

Generelt vurderer de elever som har skiftet skole, at det har haft betydning for deres udbytte af 10. klasse.

Opdelt på skoletype viser tallene, at godt 60 procent af de elever på efterskoler og frie grundskoler, der har skiftet skole, vurderer, at det har betydet meget, mens kun 36 procent af eleverne på almindelige folkeskoler vurderer, at det har betydet meget. Der ses ikke nogen forskel mellem de forskellige typer af 10. klasse i folkeskolen.

Tabel 8.21: Elevernes vurdering af, hvorvidt det har betydet noget for deres udbytte af 10. klasse, at de har skiftet skole (N=3290 elever)

	Ja, meget	Ja, noget	Kun lidt	Nej	Ved ikke	Antal
Total	47%	25%	11%	11%	6%	3290
Efterskole	61%	23%	7%	5%	4%	1451
Folkeskole	36%	27%	15%	15%	7%	1779
Fri grundskole	62%	15%	8%	10%	5%	60

Anm.: Spm: Har det betydet noget for dit udbytte af 10. klasse, at du har skiftet skole?

Denne forskel kan blandt andet skyldes, at eleverne der har skiftet til enten en fri grundskole eller en efterskole har truffet et mere bevidst valg om miljøskifte, og at miljøskiftet i sig selv har været en del af formålet med 10. klasse. Således angiver 40 procent af eleverne på frie grundskoler og 41 procent af eleverne på efterskoler, at grunden til, at de valgte at skifte skole, var, at de gerne ville starte på en frisk et nyt sted. For eleverne i folkeskolen er den primære årsag til miljøskiftet, at der ikke var 10. klasse på de skole, de gik i 9. klasse i. Samtidig oplever en stor del af disse elever kvalitativt et mere markant skifte end elever, der skifter mellem forskellige typer af folkeskoler.

Næsten alle klynge 3 elever svarer, at det har betydet noget eller meget, hvilket ikke er overraskende, da de fleste er efterskoleelever, der har fået et stort udbytte af netop skiftet til efterskole. 3/4 af klynge 1 eleverne og næsten 2/3 af klynge 3 eleverne har denne vurdering.

9. Overgang til ungdomsuddannelse

I dette kapitel sættes der fokus på lovændringernes konsekvenser for de unges valg af uddannelse. Kapitlet indeholder først en analyse af de unges overgang til ungdomsuddannelserne. Endvidere belyses konsekvenser for den samlede gennemstrømningshastighed i uddannelsessystemet.

Overordnet viser analyserne, at det på nuværende tidspunkt ikke er muligt at vurdere lovændringernes fulde konsekvenser for de unges overgang til ungdomsuddannelserne og deres videre færd i uddannelsessystemet. Det skyldes primært det forhold, at de første elever, som har taget 10. klasse efter de nye lovændringer tidligst har kunnet starte på en ungdomsuddannelse i august 2001. Dermed har de endnu ikke færdigafsluttet denne uddannelse. I kombination med den forsinkelse der findes i elevregistrene, betyder det, at vi ikke på nuværende tidspunkt kan vurdere, i hvilken grad de nye bestemmelser påvirker andelen der tager en ungdomsuddannelse, andelen der afbryder samt den samlede gennemstrømningshastighed i uddannelsessystemet. Dog kan vi på nuværende tidspunkt konstatere, at lovændringerne ikke umiddelbart har haft de store konsekvenser for 10. klasseelevernes søgemønstre.

9.1. Påbegyndelse af ungdomsuddannelse

Da 10. klasseloven blev vedtaget i 1999 havde den daværende regering en målsætning om, at 95 procent af alle unge skulle gennemføre en ungdomsuddannelse. Det var derfor en væsentlig intention for 10. klasse, at dette skoleår skulle bidrage til at indfri denne målsætning gennem at forberede eleverne på at påbegynde en ungdomsuddannelse efter 10. klasse.

9.1.1. Andel, der påbegynder en ungdomsuddannelse

På nuværende tidspunkt er det ikke muligt at lave en præcis opgørelse af, hvilken indflydelse lovændringerne har haft på, hvor mange unge der samlet set påbegynder en ungdomsuddannelse. Det skyldes to forhold. For det første er det ikke alle unge, som påbegynder en ungdomsuddannelse umiddelbart efter afslutningen af grundskolen. For det andet er der en vis forsinkelse i de eksisterende data for elever i ungdomsuddannelserne.

Vi kan dog få en indikation af, om der er sket ændringer efter 1999 ved at se på elevernes uddannelsesønsker, som de kommer til udtryk i FTU-tallene, som er elevernes tilmeldinger til 10. klasse og ungdomsuddannelse for det kommende skoleår.

Som det fremgår af Tabel 9.1 steg andelen af 10. klasseelever uden uddannelsesønsker i 2000 til ca. 5 procent, for derefter at forblive på samme niveau frem til 2003. Blandt eleverne på efterskolerne er der en lidt højere andel (5,8 procent), der ikke udtrykker uddannelsesønsker. Andelen af elever i 9. klasse uden uddannelsesønsker er ligeledes forblevet på et uændret niveau efter lovændringerne. Således er der en andel på 1,5 procent af eleverne i 9. klasse, som ikke udtrykker nogle uddannelsesønsker.

Tabel 9.1: Andel af elever i 9. og 10. klasse uden uddannelsesønsker pr. 15/3 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
9. klasse – Samlet	0,6	1,6	1,7	1,6	1,5
10. klasse – Samlet	2,1	5,2	5,1	5,2	4,8
10. klasse – Folkeskole	1,8	4,2	4,5	4,4	4,2
10. klasse – Efterskole	2,6	7,1	6,3	6,7	5,8
10. klasse – Frie grundskoler	2,5	3,6	3,8	3,7	3,1

Kilde : UVM – FTU tal

Disse tal indikerer, at lovændringen i 1999 ikke har haft en effekt i forhold til at nedbringe ”den uddannelsesmæssige restgruppe”. Da der er tale om uddannelsesønsker og ikke de unges faktiske adfærd, skal tallene dog tolkes med meget stor varsomhed.

9.1.2. Typer af ungdomsuddannelser de unge vælger

56 procent af eleverne i 10. klasse indikerer i FTU-tilmeldingen, at de ønsker at påbegynde en gymnasial uddannelse, mens 31 procent ønsker at påbegynde en erhvervsuddannelse. Andelen, der ønsker at påbegynde en gymnasial uddannelse, er steget 3 procentpoint siden 1999.

Tabel 9.2: Tilmeldinger til ungdomsuddannelser for elever i 10. klasse pr. 15/3 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Erhvervsuddannelser	33,2	32,7	32,4	31,6	31,2
Gymnasiale uddannelser	53,0	53,6	54,4	55,2	56,1

Kilde : UVM – FTU tal

Traditionelt har 10. klasseelever haft et bredere valg af ungdomsuddannelse sammenlignet med elever, der påbegynder en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse.

Det forhold er stadig gældende. Går man i 9. klasse i 2002/2003 er sandsynligheden for, at man vælger en gymnasial uddannelse frem for en erhvervsuddannelse 2,56. Det vil sige, at for hver elev der vælger en erhvervsuddannelse, er der 2,56 elever, som vælger en gymnasial uddannelse. Går man i 10. klasse er sandsynligheden 1,79. Det vil sige, at for hver elev i 10. klasse der vælger en erhvervsuddannelse, er der knap to elever, der vælger en gymnasial uddannelse. Dette tal dækker dog over store forskelle på tværs af skoletyper. Således er ratioen 1,39 blandt 10. klasseelever på folkeskoler, mens den er 3,37 blandt 10. klasseelever på de frie grundskoler. Efterskoler placerer sig med en faktor 2,20 i midten.

Tallene indikerer, at de elever, der fortsætter i ungdomsuddannelse efter 9. klasse, er bogligt stærkere end de elever, der fortsætter i 10. klasse.

Hvis man ser på udviklingen fra 1999 og frem til 2003, fremgår det, at søgningsmønsteret for elever i 9. klasse er næsten uændret. Forholdet mellem elever der vælger en gymnasial og en erhvervsuddannelse er næsten konstant. Blandt unge der tager 10. klasse, er tendensen derimod, at de i stigende grad vælger de gymnasiale uddannelser frem for erhvervsuddannelserne.

Tabel 9.3: Tilmelding til ungdomsuddannelserne pr. 15/3 2003. Andel og ratio mellem valg af gymnasiale uddannelser og valg af erhvervsuddannelser

	1999	2000	2001	2002	2003
9. klasse – Samlet					
Erhvervsuddannelser	9,0	9,4	10,1	9,6	10,9
Gymnasiale uddannelser	23,7	25,2	25,7	26,5	27,6
Ratio	2,62	2,69	2,55	2,77	2,56
10. klasse – Samlet					
Erhvervsuddannelser	33,2	32,7	32,4	31,6	31,2
Gymnasiale uddannelser	53,0	53,6	54,4	55,2	56,1
Ratio	1,60	1,64	1,67	1,75	1,79
10. klasse – Folkeskole					
Erhvervsuddannelser	38,7	38,4	38,4	38	36,7
Gymnasiale uddannelser	49,0	49,7	49,4	49,7	50,9
Ratio	1,27	1,29	1,29	1,31	1,39
10. klasse – Efterskole					
Erhvervsuddannelser	27,6	27,6	27,8	26,4	27,0
Gymnasiale uddannelser	56,1	55,6	57,5	58,9	59,2
Ratio	2,04	2,01	2,07	2,23	2,20
10. klasse – Frie grundskoler					
Erhvervsuddannelser	21,7	20,3	19,8	18,7	20,7
Gymnasiale uddannelser	65,2	68,0	67,6	69,0	69,7
Ratio	3,01	3,35	3,42	3,70	3,37

Kilde : UVM – FTU tal

9.1.3. De unges forudsætninger for at påbegynde en ungdomsuddannelse

Et centralt mål med 10. klasse er som nævnt at forberede eleverne på at påbegynde en efterfølgende ungdomsuddannelse. Vores undersøgelser viser, at 10. klasse medvirker til at forberede eleverne på at starte på en ungdomsuddannelse. Dette baserer vi på en række forskellige resultater.

Hovedparten af eleverne i 10. klasse vurderer, at de har fået mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse. Således angiver 39 procent af eleverne, at udsagnet "Jeg har mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse efter 10. klasse" passer rigtig godt på deres udbytte af 10. klasse. 28 procent angiver, at det passer godt.

Den største del af eleverne vurderer ligeledes, at deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er blevet større. Således angiver 27 procent af eleverne, at udsagnet "Mine muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er blevet stør-

re" passer rigtig godt på deres udbytte af 10. klasse. 29 procent angiver, at det passer godt.

Tabel 9.4: Elevernes vurdering af deres udbytte af 10. klasse (N=5317 elever)

	Jeg har mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse efter 10. klasse	Mine muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er blevet større
Passer rigtig godt	39%	27%
Passer godt	28%	29%
Passer nogenlunde	17%	23%
Passer ikke så godt	6%	7%
Passer slet ikke	7%	6%
Ved ikke	4%	7%
Total	100%	100%

Anm.: Spm: Hvordan synes du følgende udsagn passer på dit udbytte af 10. klasse?

Vurdering fra lærere og vejledere på ungdomsuddannelserne

Som led i de ti casestudier er der blevet gennemført 7 fokusgruppeinterview med lærere og vejledere fra ungdomsuddannelser, de almene gymnasier, handelsskoler og tekniske skoler. Et centralt tema i fokusgruppeinterviewene var de unges faglige og personlige forudsætninger for at påbegynde en ungdomsuddannelse og specielt forskelle mellem elever fra hhv. 9. og 10. klasse.

På tværs af de forskellige ungdomsuddannelser er vurderingen generelt, at de unge som de får, er forholdsvis afklarede med hensyn til, hvorfor de har valgt denne ungdomsuddannelse. De unge har ikke nødvendigvis en klar forestilling om, hvilken uddannelse de på længere sigt ønsker at tage, men de er meget opmærksomme på vigtigheden i at tage en ungdomsuddannelse, der giver dem adgang til forskellige videregående uddannelser. De unges relativt høje grad af afklaring tillægges en bedre vejledning i grundskolen, herunder arbejdet med uddannelsesplanen, brobygningsaktiviteterne samt en forbedret informationsindsats fra ungdomsuddannelsernes side.

Erhvervsuddannelserne, og især de tekniske erhvervsuddannelser, udgør dog i nogen grad en undtagelse til dette mønstre. De modtager mange elever efter 9. klasse som virker meget uafklarede, og som ofte søger ind på en erhvervsuddannelse som et fravalg af 10. klasse. Denne gruppe unge er skoletrætte og har en forestilling om, at de kan slippe for de mere boglige fag ved at vælge en erhvervsuddannelse. De har ofte svært ved at vælge uddannelsesretning, når de skal dette efter det første halve år. Det er en af årsagerne til, at især de tekniske erhvervsuddannelser primært foretrækker unge, som har taget 10. klasse.

På erhvervsuddannelserne spiller de unges alder og dermed personlige modenhed også en anden rolle end på de gymnasiale ungdomsuddannelser. For det første er der mange elever, som har været væk fra uddannelsessystemet i mange år. Det trækker gennemsnitsalderen væsentligt op og gør det vanskeligt for helt unge at gøre sig gældende. Ligeledes kan de helt unge have vanskeligheder ved at skaffe sig en praktikplads, blandt andet af den årsag, at der vil gå længere tid, inden de kan erhverve sig et kørekort, som ofte vil øge deres værdi. Fra erhvervsuddannelsernes side fremhæves endvidere, at 10. klasse ofte er med til at give unge i deres målgruppe et fagligt løft. Samtidig fremhæves det, at de anvendte undervisningsmetoder i 10. klasse ofte er de samme som dem, der anvendes på erhvervsuddannelserne. Dermed udgør 10. klasse en god forberedelse af eleverne til den måde, som erhvervsuddannelserne tilrettelægges på.

På de tre gymnasiale uddannelser foretrækker man at få eleverne direkte efter 9. klasse. Lærere og vejledere fra de gymnasiale uddannelser fremhæver, at elever der kommer direkte fra 9. klasse generelt er mere målrettede og i besiddelse af bedre arbejdsvaner. Unge, der kommer direkte fra 9. klasse, især drengene, er i nogle tilfælde umodne. Det giver sig især udslag i, at de har vanskeligt ved at gøre sig gældende i nogle af de humanistiske fag, hvor man beskæftiger sig med spørgsmål af mere holdningsmæssig og eksistentiel karakter. Disse problemer gør sig dog ikke gældende i de naturvidenskabelige fag, hvor faglig dygtighed og flid opfattes som mere vigtig end personlig modenhed.

Generelt vurderer lærere og vejledere på ungdomsuddannelserne, at de unges personlige modenhed betyder mindre end deres faglige kvalifikationer og indstilling til det at gå i skole og læse lektier. Når det gælder de unges faglige kvalifikationer, er det lærere og vejlederes vurdering, at det er meget vanskeligt at se forskel på, om de unge kommer fra 9. eller 10. klasse. I nogle tilfælde har elever fra 10. klasse et fagligt forspring. Men det er dog vurderingen, at dette forspring indhentes efter de første par måneder. Elever der vælger at fortsætte i 10. klasse har i gennemsnit et fagligt niveau, som er lavere end elever, der vælger at påbegynde en ungdomsuddannelse direkte. Derfor indikerer det forhold, at elever med en 10. klasse som baggrund vurderes til at være på niveau med eller lidt bedre end elever, der kommer direkte fra 9. klasse, at 10. klasse giver de unge et fagligt løft. Dette svarer ligeledes til 10. klasse-elevers egne vurderinger.

Et spørgsmål er, hvorvidt 10. klasse styrker de unges personlige og faglige forudsætninger for at starte på en ungdomsuddannelse. Et andet spørgsmål er, om nogle af de

unge, som har taget 10. klasse, havde tilstrækkelige personlige og faglige forudsætninger til at kunne påbegynde en ungdomsuddannelse allerede efter 9. klasse. Lærere og vejledere på ungdomsuddannelserne har generelt svært ved at vurdere, om de elever der påbegynder en ungdomsuddannelse efter 10. klasse, ville have været i stand til at gøre det allerede efter 9. klasse. Lærere og vejledere på de tekniske erhvervsuddannelser vurderer dog, at det oftest er bedst, at eleverne tager 10. klasse med.

Blandt lærere og vejledere på det almene gymnasium vurderer flere, at en del af deres elever med en 10. klassebaggrund med fordel kunne være startet direkte efter 9. klasse. Det begrundes med, at de derved ville undgå at få tillagt sig nogle dårlige arbejdsvaner, som nogle tillægger sig i 10. klasse. Enkelte peger også på, at elever, der har gået i 10. klasse, nemmere risikerer at blive skoletrætte i løbet af gymnasietiden.

Elever på ungdomsuddannelserne

I en række fokusgruppeinterview har vi spurgt førsteårselever på ungdomsuddannelserne, om de enten kunne være startet direkte i 9. klasse i stedet for at vælge 10. klasse eller, hvis de startede på ungdomsuddannelsen direkte efter 9. klasse, om de havde foretrukket at tage et år ekstra i 10. klasse. De unge er meget delte i dette spørgsmål, og det er svært at identificere nogle systematiske tendenser i deres vurderinger.

En del unge på erhvervsskolerne (både erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser) vurderer, at de ikke kunne være startet direkte efter 9. klasse. Det begrundes primært med, at de var meget uafklarede om, hvilken uddannelse de skulle vælge. Flere af dem ændrede ønske, mens de gik i 10. klasse og vurderer derfor, at de nemt var kommet til at vælge den forkerte uddannelse, hvis de havde været tvunget til at vælge allerede efter 9. klasse. For flere unges vedkommende skyldes det, at de ikke havde fået en tilstrækkelig fyldestgørende vejledning inden 10. klasse. De nævner blandt andet, at vejledningen primært var rettet mod gymnasiet og ikke handelsskolen, som bringes sent ind i vejledningen.

Blandt elever med en 10. klassebaggrund på det almene gymnasium er der ligeledes en gruppe der vurderer, at de ikke kunne være startet direkte efter 9. klasse. Nogle, fordi de var kommet tidligt i skole og derfor ikke følte sig tilstrækkeligt personligt modne til at skulle starte i gymnasiet. Andre fordi deres karakterer lå på det jævne.

På alle ungdomsuddannelserne finder vi dog også elever, som vurderer, at de godt kunne være startet på ungdomsuddannelsen direkte efter 9. klasse. Nogle tog 10. klasse fordi de følte, at de fagligt set ikke var parate. De har dog siden konstateret, at 10. klasse ikke gjorde dem mere fagligt parate, og at de godt kunne have klaret sig med det faglige niveau de havde efter 9. klasse.

Der er også en gruppe af elever, som meget bevidst valgte at udskyde deres start på ungdomsuddannelsen for at tage et år på en efterskole. Ikke for at blive mere fagligt parat til at påbegynde en ungdomsuddannelse, men mere for at beskæftige sig med andre mindre boglige emner, og få det sociale og personlige udviklingselement ved kostskoleformen.

Alle de elever, der er startet direkte på en ungdomsuddannelse efter 9. klasse, tilkendegiver, at de ikke har fortrudt dette valg. Man bør dog være opmærksom på, at unge som har foretaget et forkert valg af ungdomsuddannelse givetvis allerede er stoppet på tidspunktet, hvor fokusgruppeinterviewet er blevet afholdt.

9.2. Frafald på ungdomsuddannelser

På området for de gymnasiale uddannelser er der lavet to undersøgelser, der belyser afbrud og frafald. Den første er lavet af Undervisningsministeriet blandt alle de elever, der påbegyndte en gymnasial uddannelse i perioden 1996-1998. Resultater af denne undersøgelse er gengivet i Tabel 9.5, der viser, at afbruddet blandt elever med 10. klasse som adgangsgrundlag generelt er større, end det er for elever med 9. klasse som baggrund. Dette gælder dog ikke for elever på Hhx.

Tabel 9.5: Afbrud på gymnasiale uddannelser fordelt på 9. klasse og 10. klasse som adgangsgrundlag, i procent

	Matematisk gymnasium	Sprogligt gymnasium	Hhx	Htx
Påbegyndt efter 9. klasse	10,6%	9,9%	22,4%	28,9%
Påbegyndt efter 10. klasse	16,1%	13,6%	22,2%	33,3%
Total	13,0%	11,7%	22,3%	31,9%

Kilde : Undervisningsministeriets hjemmeside, 2003

En undersøgelse af frafald på Hhx og Htx i skoleåret 2001/2002 gennemført for Uddannelsesstyrelsen af DEL fremkommer med identiske resultater, der viser et større

frafald blandt elever med 10. klasse som adgangsgrundlag på Htx, mens der ikke kan påvises forskelle på Hhx.¹⁴

Der er ligeledes en tendens til større frafald for 10. klasseelever sammenlignet med 9. klasseelever i andelen af unge, som er startet direkte på en ungdomsuddannelse efter henholdsvis 9. og 10. klasse, og som har afbrudt denne ungdomsuddannelse inden for de første 15 måneder.

Tabel 9.6: Andel af unge, der er startet direkte (inden for 3 mdr.) på en ungdomsuddannelse og som har afbrudt ungdomsuddannelsen efter 15 mdr. Opdelt på hvilket skoletrin de har forladt folkeskolen

Afslutningsår i grundskolen	Afsluttet skoletrin	
	9. klasse	10. klasse
1998	10%	14%
1999	11%	16%
2000	12%	16%

Kilde : Tal fra Undervisningsministeriet

De ovennævnte undersøgelser indikerer, at elever med 10. klasse som adgangsgrundlag generelt har en større risiko for at afbryde den ungdomsuddannelse, som de påbegynder. Tallene indikerer, at elever der tager 10. klasse, generelt er svagere end elever, der påbegynder ungdomsuddannelse efter 9. klasse.

Resultaterne skal dog tolkes med meget stor varsomhed i forhold til at vurdere effekterne af lovændringerne. Hvorvidt lovændringerne bidrager til at udligne forskelle i afbrud mellem elever, der har 9. klasse og 10. klasse som adgangsgrundlag, kan først afgøres om nogle år, efter at de første årgange efter den nye 10. klasselov har færdigafsluttet deres ungdomsuddannelsesforløb.

9.3. Gennemførelsestid for samlet uddannelse

Ud fra et uddannelsesøkonomisk perspektiv er det en målsætning, at unge gennemfører deres samlede uddannelse hurtigst muligt, idet det både nedbringer de direkte omkostninger ved uddannelsessystemet og bidrager til at øge udbuddet af arbejdskraft.

¹⁴ Uddannelsesstyrelsen (2003) "Udmeldelse, frafald og omvalg på Hhx og Htx i skoleåret 2001/02".

Ud fra et uddannelsesøkonomisk perspektiv er et år i 10. klasse u hensigtsmæssigt, idet det øger de unges samlede forsinkelse i uddannelsessystemet, med mindre det lykkes de unge at indhente dette ekstra år i uddannelsessystemet. Hvorvidt elever i 10. klasse under de nuværende regler indhenter det ekstra år de bruger, kan først endeligt kortlægges, når samtlige elever i en årgang endeligt har færdigafsluttet deres uddannelse. Dette kan imidlertid først ske om 15-20 år, når de sidste fra denne årgang har forladt uddannelsessystemet.

Som erstatning for en sådan forløbsundersøgelse kan man forsøge at beregne forsinkelsen ud fra viden om den aktuelle adfærd i uddannelsessystemet. Det har Undervisningsministeriet gjort. Resultaterne af denne beregning, som er vist i Tabel 9.7 nedenfor, viser, at elever, der taget 10. klasse ikke indhenter dette senere i uddannelsessystemet. Elever med en 10. klassebaggrund tager 0,9 år ekstra om at fuldføre en erhvervsuddannelse og 1,0 år ekstra om at gennemføre en kort eller en lang videregående uddannelse. Hvis elever med 10. klasse tager en mellemlang videregående uddannelse, henter de dog noget af den tabte tid, idet deres forsinkelse for denne type uddannelse kun er 0,7 år sammenlignet med elever, der forlader grundskolen efter det 9. skoleår. Man bør dog være opmærksom på, at modelberegningen er baseret på de uddannelsesvalg og skift, der fandt sted i hele uddannelsessystemet i basisåret (år 2000). Modellen tager derfor ikke højde for ændringer i uddannelsesvalg og -skift, som eventuelt er forårsaget af 10. klasseloven.

Tabel 9.7: Normeret studietid, gennemsnitligt antal år der er gået fra afslutning af grundskole indtil første kompetencegivende uddannelse er taget samt gennemsnitligt forsinkelse*. Særsomt efter uddannelseshovedgruppe og afslutning i henholdsvis 9. eller 10. klasse. Året 2000

Normeret Studietid	Elever, der ikke tager et 10. skoleår			Elever, der tager et 10. skoleår		
		Gns. antal år fra afslutning af 9. kl. til 1. erhvervskompetencegivende udd.	Samlet forsinkelse	Gns. antal år fra afslutning af 9. kl. til 1. erhvervskompetencegivende udd.	Samlet forsinkelse	10 kl. studietidstab ift. 9. kl. ****
EUD	3,3	7,3	4,0	8,2	4,9	0,9
KVU	5,1**	9,1	4,0	10,1	5,0	1,0
MVU	6,5**	11,1	4,6	11,8	5,3	0,7
LVU	9,1***	13,2	4,1	14,2	5,1	1,0

Anm: Tabellen er gengivet efter Nyheder fra statistisk information. Senest redigeret den 13. januar 2003. Metoden er yderligere beskrevet på Undervisningsministeriets hjemmeside.

* Beregnet som det hurtigste mulige forløb fra afsluttet grundskole til første erhvervskompetencegivende uddannelse er taget

** Inklusive gymnasial uddannelse

*** Inklusive gymnasial og bacheloruddannelse

**** Inklusive tab af tid i forbindelse med 10. skoleår i grundskolen.

I tolkningen af ovenstående resultater skal der tages hensyn til følgende: Statistikken fortæller kun noget om, hvor længe de unge er om at gennemføre deres samlede uddannelse. Den fortæller ikke noget om udbyttet af uddannelsen – fagligt såvel som personligt.

Ovenstående tal indikerer, at elever i 10. klasse ikke indhenter det ekstra år, de anvender i 10. klasse. Derfra kan man dog ikke slutte, at de unge i 10. klasse vil kunne gennemføre deres samlede uddannelse et år hurtigere, hvis de var startet på en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse. En sådan slutning vil kræve, at denne gruppe havde samme grad af faglig styrke, modenhed og afklaring, som er tilfældet for de elever, der vælger at påbegynde en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse. Ud fra evalueringens data vurderer vi, at dette ikke er tilfældet.

Det er således rimeligt at antage, at en del af de elever, som i dag vælger 10. klasse, vil have en større risiko for at afbryde en ungdomsuddannelse, såfremt de var påbegyndt en sådan efter 9. klasse sammenlignet med elever, der i dag påbegynder en ungdomsuddannelse efter 9. klasse, jf. også afbrudstallene præsenteret i forrige afsnit.

Modelberegningen er det bedste bud man i dag har på, om unge, der tager 10. klasse er i stand til at indhente dette ekstra år senere i uddannelsessystemet. Men som angik-

vet ovenfor kan modelberegningen ikke bruges til at sige noget om, i hvilken grad lovændringerne i 1999 har ændret dette mønster.

Bilag 1: Evaluerings metode og datagrundlag

I dette bilag præsenteres de datakilder og analysetyper, der anvendes i forbindelse med evalueringen af 10. klasseloven.

Datakilder

1. Spørgeskemaundersøgelse blandt kommuner

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige danske kommuner. Formålet med denne undersøgelse har været at lave en kortlægning af kommunernes målsætninger og prioriteringer for 10. klasse og vejledning frem mod og i 10. klasse.

Undersøgelsen er gennemført som en totalundersøgelse blandt samtlige kommuner ved hjælp af et internetbaseret spørgeskema. Spørgeskemaet er sendt til ansatte i de kommunale forvaltninger med ansvar for skoleområdet.

Undersøgelsen er gennemført i perioden 10. marts til 1. april 2003 ved brug af elektroniske spørgeskemaer udfyldt via Internettet.

Af landets 271 kommuner har 231 kommuner besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 85.

2. Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på 160 skoler, som er udtrukket til at deltage i de kvantitative undersøgelser. Undersøgelsens formål har været at kortlægge 10. klassetilbuddet, herunder målgruppe, organisering, fagernes fordeling, vejledning o.a.

Undersøgelsen er gennemført i perioden 25. april til 23. maj 2003 ved brug af elektroniske spørgeskemaer udfyldt via Internettet.

130 af de 160 skoleledere har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 81.

3. Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere/vejledere i 10. klasse

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt skolevejledere og lærere, som underviser i 10. klasse på de 160 udvalgte skoler. Spørgeskemaundersøgelsen har haft til formål at belyse vurdering af målgruppe, undervisningens tilrettelæggelse,

sammenhæng mellem uddannelsesplan og 10. klasseforløb, den obligatoriske selvvalgte opgave, pædagogisk praksis, prøvernes udformning, elevernes udbytte o.a.

Skolelederen og administrationen på de 160 udvalgte skoler har identificeret skolevejledere og lærere, og sendt deres kontaktdetaljer til PLS RAMBØLL Management. Den samlede stikprøve af lærere og skolevejledere er på 1357 respondenter fordelt på 242 vejledere og 1115 lærere. Ud af disse 1357 respondenter har 733 personer besvaret spørgeskemaet, svarende til 54 procent. Årsagen til, at svarprocenten ikke er højere blandt denne gruppe, kan skyldes, at undersøgelsen er gennemført i perioden omkring de skriftlige prøver. Dermed kan der være lærere som vurderer, at de ikke har haft tid til at besvare spørgeskemaet. Det forhold, at der er tale om et relativt langt spørgeskema, kan endvidere have influeret på interessen for at deltage i undersøgelsen. Vi har intet der indikerer, at der skulle være tale om et skævt frafald. Med en svarprocent på 55 bør man dog være opmærksom på, at der kan være en mindre skævhed i stikprøvens sammensætning.

Undersøgelsen er gennemført i perioden 25. april til 23. maj 2003 ved brug af elektroniske spørgeskemaer udfyldt via Internettet. En mindre gruppe har modtaget et postalt spørgeskema.

4. Spørgeskemaundersøgelse blandt 10. klasseelever

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 10. klasse på de 160 udvalgte skoler. Undersøgelsen har haft til formål at belyse 10. klasseelevernes rationaler for valg af 10. klasse; vurdering af den 10. klasse, de har gennemgået (indhold, uddannelsesbog, obligatorisk selvvalgt prøve, pædagogik); vurdering af vejledning frem til 10. klasse og i 10. klasse (skolevejledning og erhvervspraktik, arbejdspraktik, § 9, stk. 5 forløb, og arbejde med uddannelsesbogen); udbytte af 10. klasse fagligt, afklaring, personlig udvikling, modenhed; og alternativer til at have gået i 10. klasse.

Skolelederen og administrationen på de 160 udvalgte skoler har over for PLS RAMBØLL oplyst antallet af elever i 10. klasse. Derefter har en kontaktperson på hver af de 160 skoler modtaget et sæt breve (ét til hver elev), der kort orienterer om undersøgelsen. Brevet indeholder ligeledes et brugernavn og password, som giver eleverne adgang til at besvare spørgeskemaet via Internettet. På enkelte skoler er der efter ønske blevet fremsendt postale spørgeskemaer.

Der er i alt udsendt breve og spørgeskemaer til 8672 elever. Af dem har 5445 elever besvaret spørgeskemaet. Det giver umiddelbart et svarprocent på 63 procent. Vi har

fået oplyst fra en del skoler, at de fra start oplyste et for stort antal elever og dermed ikke har uddelt samtlige breve. Det betyder, at bruttostikprøven i realiteten er mindre og svarprocenten dermed noget højere.

Repræsentativitet af undersøgelser blandt skoleledere, lærere/vejledere og elever

De tre spørgeskemaundersøgelser, der er gennemført blandt skoleledere, lærere/vejledere og elever er gennemført med deltagelse af de samme skoler. Indledningsvist blev der udvalgt 200 skoler ud fra Undervisningsministeriets oplysninger om skoler med 10. klasse, således at disse var repræsentative i forhold til geografi og skoleform. En større del af disse skoler havde enten lige nedlagt deres 10. klasse eller ønskede ikke at deltage i undersøgelsen som følge af travlhed, deltagelse i andre undersøgelser o.a. Derefter blev stikprøven suppleret med 100 andre skoler. Ved undersøgelsens igangsættelse var det lykkedes at få 160 skoler til at deltage i undersøgelsen.

Tabel 1 nedenfor viser svarfordelingen for de tre undersøgelser opdelt på skoletype.

Tabel 1: Svarfordeling for de tre undersøgelser blandt elever, skoleledere og lærere/vejledere

	Elever		Skoleledere		Lærere/vejledere	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Alm. folkeskole, der tilbyder 10. klasse	879	16%	35	27%	137	19%
10. klassemiljø	636	12%	13	10%	83	11%
10. klassecenter	1592	29%	20	15%	157	21%
Fri grundskole	258	5%	14	11%	50	7%
Efterskole	2080	38%	47	36%	294	40%
Andet			1	1%	12	2%
Total	5445	100%	130	100%	733	100%

Undersøgelsen blandt elever er nogenlunde repræsentativ i forhold til skoleformer. Dog er der en underrepræsentation af elever på frie grundskoler. I undersøgelsens stikprøve udgør de 4,7 procent af eleverne, mens de i den samlede population udgør omkring 9 procent af eleverne i 10. klasse. Samtidig indeholder stikprøven antageligt en mindre overrepræsentation af elever, som tager 10. klasse på et 10. klassecenter sammenlignet med elever, der går i en almindelig 10. klasse. Disse skævheder kan betyde, at undersøgelsens stikprøve er *biased*. Da der ikke forekommer de store forskelle i de to gruppers besvarelser, er det vores vurdering, at denne potentielle bias er af mindre størrelse.

Man bør ligeledes være opmærksom på, at stikprøven af elever på efterskoler ikke er repræsentativ for samtlige efterskoleelever, men kun for de efterskoleelever, som følger et 10. klasseforløb. Udover disse elever indeholder efterskoleeleverne også andre elever, primært elever med særlige behov. Det betyder, at efterskoleeleverne som indgår i undersøgelsens stikprøve antageligt er karakteriseret ved at være en smule fagligt og personligt stærke end gennemsnittet af samtlige efterskoleelever.

I undersøgelsen blandt skoleledere er de frie grundskoler underrepræsenteret, mens efterskolerne er overrepræsenteret målt i forhold til antallet af skoler, der udbyder 10. klasse. I skoleåret 2001/02 udgjorde de frie grundskoler 19 procent af de skoler, som tilbød 10. klasse. I undersøgelsen blandt skoleledere udgør de knap 11 procent. I skoleåret 2001/02 udgjorde efterskolerne 36 procent af de skoler, som tilbød 10. klasse. I undersøgelsen blandt skoleledere udgør de knap 11 procent. Dette skyldes, at stikprøven af skoler er sammensat ud fra et kriterium om at være repræsentativ i forhold til elevandele på de forskellige skoleformer og ikke antallet af skoler, der tilbyder 10. klasse.

Vi vurderer, at undersøgelsen blandt lærere og vejledere er repræsentativ i forhold til skoleformer og geografi.

5. Casestudier på 10 udvalgte skoler

Den kvalitative dataindsamling er struktureret omkring 10 casestudier på 10 skoler. Formålet med casestudierne er at etablere en indsigt i årsagssammenhænge for 10. klasseelevers valg og fravalg af 10. klasse, indhold og udbytte af 10. klasse, samt kommuners og skolers implementering af 10. klasseloven.

De 10 skoler er udvalgt i samarbejde med Undervisningsministeriet, således at de repræsenterer forskellige skoletyper. Fordelingen på skoletype er som følger:

- 2 alm. kommunale folkeskoler m. 10. kl.
- 2 10. klassemiljøer
- 2 10. klassecentre
- 3 efterskoler
- 1 fri grundskole.

Casestudierne er indledt med indsamling og analyse af virksomhedsplan for skolens 10. klasse, og information fra kommunens skoleforvaltning om kommunale målsætninger og prioriteringer for skolestruktur, vejledning og indhold i 10. klasse.

I forbindelse med casestudiet er der gennemført følgende former for personlige interview og gruppeinterview:

- Personlige dybdeinterview med seks 10. klasseelever på hver skole
- Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere i 10. klasse
- Fokusgruppeinterview med forældre, herunder medlemmer af skolebestyrelserne
- Telefoniske interview med medlemmer af skolebestyrelser
- Fokusgruppeinterview med elever i 9. klasse
- Fokusgruppeinterview med elever på ungdomsuddannelser
- Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere på ungdomsuddannelser
- Gruppeinterview med kommunalt administrativt personale

Interviewtype	Skoler, som interviewene er gennemført på
Personlige dybdeinterview med elever	Gennemført på 10 skoler
Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere i 10. klasse	Gennemført på 10 skoler
Fokusgruppeinterview med forældre, herunder medlemmer af skolebestyrelserne	Gennemført på 6 skoler
Fokusgruppeinterview med forældre, herunder medlemmer af skolebestyrelserne	Gennemført på 6 skoler
Telefoniske interview med skolebestyrelsesmedlemmer	3 interview
Fokusgrupper med 9. klasseelever	Gennemført på 10 skoler
Fokusgruppeinterview med elever på ungdomsuddannelserne	Gennemført på 3 gymnasier, 2 tekniske skoler og 2 handelsskoler
Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere på ungdomsuddannelser	Gennemført på 3 gymnasier, 2 tekniske skoler og 2 handelsskoler
Gruppeinterview med kommunalt administrativt personale	Gennemført i 10 kommuner

6. Kollegial refleksion

Evalueringen har ligeledes benyttet sig af den kvalitative metode *kollegial refleksion*, hvor vejledere, der vejleder elever frem mod og i 10. klasse, reflekterer over den vejledningspraksis, de selv og deres kolleger udøver i det daglige på deres skole. Ideen i kollegial refleksion er via et samarbejde med udvalgte informanter at komme meget tæt på deres hverdag i organisationen.

Vejledere på skoler, der blev udtrukket blandt de 200 første skoler og som indvilgede i at deltage i undersøgelsen, blev inviteret til at deltage i den kollegiale refleksion. De vejledere som meldte sig, blev introduceret til metoden på et seminar, der blev afholdt

i begyndelsen af april. Vejlederne blev samlet igen i midten af maj, hvor deres indtryk fra den kollegiale refleksion blev præsenteret og diskuteret blandt deltagerne.

Seminarerne fandt sted i både København, Odense og Århus. I begge seminarrækker deltog der i alt 31 vejledere.

7. Pædagogisk panel

Endelig har PLS RAMBØLL Management etableret et pædagogisk panel i forbindelse med evalueringen med henblik på at få et forum til at drøfte indhold i 10. klasse med praktikere. Det pædagogiske panel har bestået af en repræsentant for hver af de seks skoletyper, vi har defineret. Panelet har mødtes to gange, og endvidere modtaget alle tre spørgeskemaer til skoler (til hhv. elever, lærere/vejledere og skoleledere) til skriftlig kommentering med henblik på kvalitetssikring.

8. Primær statistisk data

Endelig benytter evalueringen sig af primærdata indsamlet og bearbejdet af Danmarks Statistik, Undervisningsministeriet, AKF og Efterskolernes Sekretariat.

Statistisk analyse

1. Frekvenstabeller

For alle spørgsmål beregnes frekvenstabeller for at få et overblik over, hvordan data-materialet fordeler sig.

2. Krydstabeller

Krydstabeller anvendes som metode til afdækning af parvise sammenhænge mellem centrale baggrundsvariable og udvalgte analysevariable.

I forbindelse med krydstabeller foretages en *Chi-square test* for vurdering af sammenhænge. Denne test benytter summen af de relative kvadrerede forskelle mellem observerede (O) og forventede (E) celleantal til at afgøre, hvor sandsynligt det er, at de to variable er uafhængige. Med forventede celleantal menes i denne sammenhæng det antal, man skulle have forventet i den enkelte celle, hvis de to variable var uafhængige.

$$\sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^c \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}} \sim \chi^2((r-1)(c-1))$$

En forudsætning for denne test er, at alle forventede værdier er større end 3. For at kunne benytte testen vil det derfor i visse tilfælde være nødvendigt at nedbringe antallet af celler ved at slå svarkategorier sammen.

Bemærk, at testen er en samlet test for afhængighed mellem to variable og således ikke direkte kan anvendes til at pege på, hvilke kombinationer af de to variable (celler), der er "bærende" for en eventuel konklusion om afhængighed. Dette vil dog som regel kunne afgøres ved en visuel inspektion af datamaterialet.

3. Klyngeanalyse

I evalueringen indgår der en klyngeanalyse baseret på elevundersøgelsen. En klyngeanalyse er en statistisk-analytisk metode, hvor data analyseres med henblik på at gruppere observationerne (respondenterne) i klynger med fælles karakteristika. Klyngeanalysen er foretaget på baggrund af spørgsmål 4 og 5 i spørgeskemaet til eleverne om udsagn om, hvad der karakteriserede dem, da de startede i 10. klasse, og betydning af forskellige forhold for deres valg af at gå i 10. klasse.¹⁵

Klyngeanalyse er baseret på en hierarkisk klyngeanalyse. I hierarkisk klyngeanalyse betragter vi som udgangspunkt alle respondenter hver for sig. I første skridt dannes én klynge af de to respondenter, der ligger tættest på hinanden m.h.t. et eller andet afstandsmål. Her anvendes **Ward's method** som afstandsmål. Metoden slår de to klynger sammen, der bevirker, at den samlede spredning i klyngerne vokser mindst muligt.

I næste skridt tilføjes enten en tredje respondent til klyngen med de to respondenter eller to nye respondenter danner tilsammen en ny klynge.

I tredje skridt kan der ske det, at to allerede eksisterende klynger slås sammen til én, at en respondent, der ikke allerede tilhører en klynge, føjes til en eksisterende klynge

---

¹⁵ Spørgsmål 4: Hvordan synes du følgende udsagn passede på dig, da du startede i 10. klasse? Spørgsmål 5: Hvor stor betydning havde følgende forhold for, at du valgte at gå i 10. klasse?

eller at to respondenter, der ikke tilhører nogen klynger, går sammen og danner en ny klynge.

Et af problemerne ved hierarkisk klyngeanalyse er, at når en respondent i et af de første skridt er blevet sat i en bestemt klynge, vil vedkommende ikke på et senere tidspunkt kunne skifte til en anden klynge, selv om dette muligvis ville være hensigtsmæssigt. En uheldig konsekvens af dette er, at klyngeløsningen afhænger af, hvordan datasættet er sorteret. For at løse dette problem laves efterfølgende en ikke-hierarkisk klyngeanalyse.

I en ikke-hierarkisk klyngeanalyse specificeres på forhånd, hvor mange klynger man ønsker, hvorefter computeren selv bestemmer den bedste klyngeløsning. En betingelse for, at en ikke-hierarkisk klyngeanalyse bliver god er dog, at man på forhånd tilnærmelsesvis kan specificere midtpunkterne i klyngerne, hvilket vil sige gennemsnittene for alle variable i de forskellige klynger. Derfor laves først en hierarkisk klyngeanalyse, hvorfra man vil kunne give et kvalificeret bud på antallet af klynger samt gennemsnittene i de respektive klynger. Med disse som udgangspunkt kan ikke-hierarkisk klyngeanalyse nu benyttes til at finjustere løsningen og se om nogle af de, der på et tidligt tidspunkt blev sat i en given klynge, i virkeligheden passer bedre i en anden.

Klyngeanalyse som metode skal naturligvis anvendes med forsigtighed, idet den angiver estimer, der er analytisk frembragte, og det på baggrund af elevernes udsagn om i april – maj 2003, hvad der karakteriserede dem ved skoleårets begyndelse.

PLS RAMBØLL Management A/S
Olof Palmes Allé 20
DK-8200 Århus N
Danmark
Tlf. 8944 7800
Fax 8944 7833
www.pls-ramboll.com
pls@pls-ramboll.com
CVR nr. DK 60 99 79 18

Nørregade 7A
DK-1165 København K
Danmark
Tlf. 3397 8200
Fax 3397 8233

Rue de Crayer 5
B-1000 Brussels
Belgien
Tlf. +32 2 649 9983
Fax +32 2 649 0188

PLS RAMBØLL Management GmbH
Kieler Strasse 303 A
D-22 525 Hamborg
Tyskland
Tlf. +49 40 5480 910
Fax +49 40 5480 9119
HRB 76096

Berliner Strasse 27
D-13 507 Berlin
Tyskland
Tlf. +49 30 233 634 49/50

PLS RAMBØLL Management AB
Österlånggatan 18
SE-11131 Stockholm
Sverige
Tlf. +46 8 568 494 40
Fax +46 8 568 494 44
Org. nr. 556610-4724